

בעזרת

ספר

ראש דברך אמת

חלק א'

דרוש לסעודת הודאה לאחד שניצל בנם נפלא,
שלא הצליח לעלות על המטוס מי דאבעליו עי
800 שהתרסק על ידי פצצה.

מבאר המכשולות הגדולות איך שנכשלו עם
ישראל בספרי תורה תפילין ומזוזות פסולות, ואין
פוצה פה, ובזכות שמעורר אנשים במצוות תפילין
ומזוזות וקדושת בית המדרש ניצל בדרך גם.
עוד מבואר גודל השכר של השומר עצמו ואת
אחרים במצוות ענין אמן וקדושת בית המדרש

קול קורא'ס ומאמרים בעניני חיזוק הדת שיצאו לאור בבתי
מדרשים וישיבות ובכתבי עת

יוצא לאור על ידי

הוצאת אמונה - ברזקלין יצ"ו - שנת תשמ"ח

ראש דברך אמת הקדמה

- א -

קראתי שם הספר "ראש דברך אמת" על שמו של הקדוש ברוך הוא כמו שכתוב בתהלים (תהלים פרק קיט פסוק קס): ראש דברך אמת ולעולם כל משפט צדקך. ועל מה שאיתא בחז"ל "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת"

אמ"ת ראשי תיבות א'מן מ'זוזה ת'פילין

א. וברש"י ז"ל פירוש: **ראש דברך אמת** - סוף דברך הוכיח על הראש שהוא אמת שכששמעו האומות אנכי ולא יהיה לך ולא תשא אמרו הכל להנאתו ולכבודו כיון ששמעו כבד, לא תרצה, לא תנאף, הודו על ראש דברך שהוא אמת.

ב. וברמב"ן (דברים פרק ז פסוק יב) פירוש: טעם עקב - כמו בעבור, וכן עקב אשר שמע אברהם בקולי (בראשית כו ה). וכתב רש"י אם המצות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון, ישמור לך השם הבטחתו. והזכיר הכתוב המשפטים, אולי יזהיר במשפטים הקלים כדיני ממונות שלא יבזו אותם. והמפרשים אמרו כי טעם "עקב" שכר באחרית, וכן בשמרם עקב רב (תהלים יט יב),

יאמר והיה אחרית תשמעון המשפטים ותשמרו אותם שישמר השם לך את הברית והחסד ואהבך. ונכון הוא, כי יקראו בלשון הקדש תחלת כל דבר בלשון "ראש", כענין **ראש דברך אמת** (שם קיט קס), וכן גדול הדור, ראש העם (במדבר כה ד) והמשובת, ראש בשמים (שה"ש ד יד), וכן יקראו אחרית כל דבר "עקב", כי הלשון יתפוס דמיונו באדם והראש תחלה והעקב בו אחרית וסוף. וכן יאמר הכתוב (להלן כה יג מד) לראש ולזנב, לדמיון גוף בהמה. ועיין רמב"ן דברים (פרק טז פסוק כ), על הפסוק צדק צדק תרדף.

ג. ובתלמוד בבלי קידושין (דף לא עמוד א) וזה לשונו: בשעה שאמר הקב"ה (שמות כ) אנכי ולא יהיה לך, אמרו אומות העולם: לכבוד עצמו הוא דורש, כיון שאמר (שמות כ) כבוד את אביך ואת אמך, חזרו והודו למאמרות הראשונות. רבא אמר, מהכא: (תהלים קיט) **ראש דברך אמת**, ראש דברך ולא סוף דברך? אלא, מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת.

ד. ובבראשית רבה (פרשה א ד"ה ז ר' יצחק) וזה לשונו: ר' יצחק פתח (שם תהלים קיט) **ראש דברך אמת** וגו', א"ר יצחק מתחלת ברייתו של עולם ראש דברך אמת, בראשית ברא אלהים (ירמיה י) וה' אלהים אמת ולעולם כל משפט צדקך, שכל גזרה וגזרה שאתה גוזר על בריותיך הן מצדיקין עליהם את הדין ומקבלין אותו באמונה, ואין כל בריה יכולה לומר שתי רשויות בראו העולם,

וידברו אלהים אין כתיב כאן אלא וידבר אלהים, ויאמרו אלהים אין כתיב כאן, אלא ויאמר אלהים, בראשית בראו אלהים אין כתיב כאן, אלא ברא אלהים.

ה. ובאליהו רבה (פרשה ח' ד"ה הרי הוא אומר) וזה לשונו: כיוצא בדבר, ראש דברך אמת וגוי (תהלים קי"ט ק"ס), וכי מה ראה דוד המלך לשבח את הקב"ה באמת, אלא מפני שהיה דן קל וחומר בדעתו ואמר כשם שהקב"ה קרא את נפשו אלהים אמת אף אני איני משבחו אלא באמת, וה' אלהים אמת (ירמיה י"י), ואומר נשבע ה' לדוד אמת (תהלים קל"ב י"א), לכך נאמר **ראש דברך אמת**.

ו. ובאוצר המדרשים (עמוד תז ד"ה אל"ף), וזה לשונו: ומנין שהקב"ה נקרא אמת שנאמר וה' אלקים אמת (ירמיה י"). ומנין שכסאו מאז יושב עליו באמת שני והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת (ישעיה ט"ז). ומנין שפניו יקדמו חסד ואמת שנאמר חסד ואמת יקדמו פניך וגוי (תהלים פ"ט). ומנין שדבריו אמת שנאמר **ראש דברך אמת** (תהלים שם). ומנין שמשפטיו משפטי אמת שנאמר משפטי ה' אמת צדקו יחדיו (תהלים שם). וכל אורחותיו חסד ואמת שני כל אורחות ה' חסד ואמת (תהלים שם).

ז. ובילקוט שמעוני תורה (פרשת בראשית רמז ג), וזה לשונו: אמר רבי יצחק מתחלת ברייתו של עולם **ראש דברך אמת** דכתיב בראשית ברא

אלהים ואין אלהים אלא אמת שנאמר וה' אלהים אמת ולעולם כל משפט צדקך שכל גזרה וגזרה שאתה גוזר על בריותיך הם מצדיקים עליהם את הדין ומקבלין אותן באהבה ואין כל בריה חלוקה לומר שתי רשויות נתנו את התורה שתי רשויות בראו את העולם ויאמרו אלהים אין כתיב כאן אלא ויאמר אלהים בראו אין כתיב כאן אלא ברא אותיות של אמת בשתי רגלים ושל שקר ברגל אחד כל שעושה אמת מקוים ושקר אינו מקוים, אותיות של אמת מרוחקין זה מזה ושל שקר מקורבין אמת קשה לעשות ושקר עומד אחרי און כדתני דבי רבי ישמעאל בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו.

ח. ובספר אבודרהם סדר תפלת ראש השנה (ד"ה והשיאנו ה'), וזה לשונו: וחותם בוהשיאנו. **ודברך אמת וקיים לעד** על שם (תהלים קיט, פט) דברך נצב בשמים, ועל שם (שם קיט, קס) ראש דברך אמת.

ט. והטעם שתקנו לומר בחתימה **ודברך אמת וקיים לעד** בתפלה ובקדוש היום מפני שאומר במדרש תהלים (פסק"ר פ"מ) לעולם ה' דברך נצב בשמים לדור ודור אמונתך (תה"י קיט, צ) וכתוב בתריה למשפטיך עמדו היום. אמר דוד לפני הקב"ה דברך שהצבת לאדם הראשון לדון ולזכות ביום זה בניו וכו' ולכך תקנו לומר שיקיים דברו. ובעל משמרת המועדות כתב טעם אחר כי מפני שאנו אומרים למעלה מזה מלוך על כל העולם בכבודך וכו' עד ומלכותו בכל משלה על זה אמר

ודברך אמת וקיים לעד שהבטחתנו כך בעתידת הגאולה כמו שכתוב והיתה לה' המלוכה ונאמר והיה ה' למלך על כל הארץ וגו'. וכתב כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' וגו'. הרי שהבטחתנו על זה בכמה מקומות ולכך אנו מבקשים שיאמת אותה הבטחה שהבטיחנו כי דברו אמת וקיים לעד. וזה שחותמין אחר כך ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון על שם כי מלך על כל הארץ אלהים.

י. ובמרכבת המשנה לר"י אלאשקר (אבות פרק א משנה יט), וזה לשונו: **על האמת**, כנגד העבודה. והוא שבא להורות שכמו שהיתה ההשפעה חלה על האומה הישראלית במעשה הקרבנות, **כן תחול עליהם ההשפעה בגלות במדת האמת, אשר הוא חותמו של הקדוש ברוך הוא** (על פי שבת שבת נה ע"א), **והוא יסוד ועיקר בבריאת העולם. ועל כן תמצא שבתחלת הבריאה רמז לזאת המדה, ברא אלהים את** (בראשית א, א) **סופי תיבות אמת, וזהו מאמר הכתוב** (תהלים קיט, קס) **ראש דברך אמת.**

ובסוף הבריאה ברא אלהים לעשות (בראשית ב, ג). ובבריאת האדם כתיב (שם א, כז) **ויברא אלהים את האדם. וכשנכנסו ישראל לארץ ישראל, אמר שלמה ברוח הקודש** (שיר השירים ד, ח) **אתי מלבנון כלה, אתי מלבנון תבואי. וכשהפכו הקערה והפכו**

האמת אמר (שם), תשורי מראש אמנה, אמת מהופך. מה כתיב בתריה מראש שניר וחרמון, רמז שיגלו בין האומות אשר הם מעונות אריות (שם). ועם כל זה אף על פי שהם בגלות, אם יחזיקו במדת האמת, תחול עליהם ההשפעה, כמו שהיתה חלה עליהם במעשה הקרבנות, וכמו שאמר הכתוב (תהלים פה, יב) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף, וכתיב (שם שם, יג) בתריה גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה.

אמת בחשבון קטן עולה תשעה

עוד אם תדקדק במלת אמת וחשבונה, תמצא ענין עצום. כיצד, אמת בחשבון קטן עולה תשעה, תכפול אותו עולה ח"י, הרי ח' שמונה ויו"ד אחת [עולה] תשעה. תכפול אותו פעם אחרת יעלה ששה ושלושים, למ"ד שלשה, וא"ו ששה, הרי תשעה. תכפול אותו, יעלו ע"ב, עיי"ן שבעה, ובי"ת שנים, הרי תשעה. תוסיף תכפול ויעלה קמ"ד. ותדקדק ותלך עד אין תכלית, שאנו במספר התשיעית קיימין. שהרי הקו"ף א' ומ"ם ודל"ת שמונה הרי תשעה. תכפול קמ"ד יעלה רפ"ח, יעלה בהם ח"י לעולם.

אמת שהוא ח"י, לעולם ישאר ח"י, והרמז ח"י ח"י [הוא] יודוך (ישעיהו לח, יט), וכן עד לאין תכלית. וסוד הענין שאם תמנה שם אהי"ה

שמספרו כ"א, אם תמנה אותו כ"א פעמים יעלה מספרם מספר אמת וזהו ראש דברך אמת. עד כאן לשון מרכבת המשנה לר"י אלאשקר (שם, אבות פרק א משנה יט).

- ב -

חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת

א. איתא במסכת שבת (דף נה עמוד א), וזה לשונו: וריש לקיש אמר: תיו - סוף חותמו של הקדוש ברוך הוא; דאמר רבי חנינא: חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת. (אמר) רבי שמואל בר נחמני (מסורת הש"ס): [אמר]: אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו.

ב. וברש"י שם פירוש: חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת - אמצעית לאותיות, וראשון ואחרון, על שם אני ראשון ואני אחרון ואני הוא. אלו בני אדם שקיימו התורה כולה - התיו סימן להם שקיימו התורה מראש ועד סוף.

ג. ובמסכת יומא (דף סט עמוד ב), וזה לשונו : אמר רב חנינא, שמע מינה : **חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת.**

ד. ובמסכת סנהדרין (דף סד עמוד א) : אמר רבי חנינא : שמע מינה חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת.

ה. וברש"י שם מפרש : אמת - משמע מסכים אני עמהם בתקנה זו שטוב הדבר לסלקו. חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת - שהמלך נאות ומסכים עם עבדיו, חותם עמהם בתקנתם את חותמו.

ו. אפשר לומר רמז יפה על הפסוק "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", פירוש, על ידי "אתם", שהוא ראשי תיבות "א'מן, ת'פילין, מ'זוזה", על ידי זה "חיים כולכם היום", שקורעין לו גזר דינו של ע' שנה, ומבטלים גזירות קשות, ואין מניחין לגזירות קשות לצאת מחדרי חדרים, וזוכה על ידי זה לאריכות ימים ומרומו באות א' של א'תם, אריכות ימים, כמו שכתוב בפירוש הפסוק **ואברהם זקן בא בימים**, דסופי תיבות "ואברה'ם זק'ן ב'א" הוא "אמן", היינו שעל ידי אמן זוכין להיות בא בימים, היינו שזוכין לאריכות ימים, אמן.

תוכן העניינים

1. אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו, שבעת מעשה אינו יודע כלל שעושים לו נס, ורק אחר זמן נתגלה לו שנעשה לו נס ומהות הנס יד
2. נס שלעולם לא יוודע לו להאדם שנעשה לו נס, רק הקב"ה בעצמו יודע אודות הנס טז
3. נס בדרך גלוי, אבל רק האדם שארעו לו הנס בעצמו יודע מזה, אבל שאר בני אדם אין יודעים מן הנס יז
4. נס באופן שבתחילה הגיע להאדם איזו רעה, אבל על ידי זה ניצול מהיזק גדול יותר יז
5. נס שהוא גלוי לעוד אנשים, ועוד לנס שגלוי לכל העולם כולו יח
6. כל המנית תפילין מאריך ימים כא
7. כל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו כד
8. על ידי המזוזה הבית נשמר, ולכן מצוה להניחה בטפח החיצון הסמוך לרה"ר, שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה כד
9. שמירת הבית על ידי המזוזה הוא נס נגלה כה
10. גדולה מצוה מזוזה משאר כל המצוות, דמלבד השכר על קיום מצוה זו (אריכות ימים), מגיע לו הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה, שהבית נשמר על ידה כו
11. גדולה מצוה מזוזה משאר כל המצוות, שאפילו אם האדם ישן ואינו עושה כלום, אעפ"כ המזוזה מגינה עליו כו
12. על ידי המזוזה האדם ישן על מטתו, והקב"ה שומר אותו מבחוף כו
13. המזוזה שומרת את האדם בצאתו מביתו ובבואו לביתו, כמ"ש הי' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם כח
14. בשמאל הפתח מזדמן שד מזיק, ועל ידי שהאדם רואה את השם של המזוזה שבימין הפתח, אין השד יכול להזיק לו כט
15. איך ישמר האדם מן השד המזיק כשיוצא מפתח ביתו לחוף כט
16. יזהר שלא לטנף בשער ביתו, מפני בזיון השם, ומפני שאז יש רשות להשד לחבל ל
17. כאשר האדם מתקן מזוזה בפתח ביתו, כשנכנס לביתו, היצה"ר והשד שומרים אותו בעל כרחם ואומרים: זה השער לה' גוי' ל
18. אם אין מזוזה בפתח ביתו, כשנכנס לביתו, היצה"ר והשד מניחים ידיהם על ראשו ואומרים: אוי לו שיצא מרשות אדונו לא
19. בבית שמתוקן עליו מזוזה, אין הזינין בישין קרבים לפתחו ואינם יכולים לקטרג על האדם הדר בבית זה לא
20. כאשר הזינין בישין מסתכלין בשם שד"י שעל המזוזה, הם יראים ובורחים ואינם קרבים לפתחו של האדם לב

תוכן העניינים

21. פתח המצויין במזווה אין מזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו, אפילו בשעה שניתן רשות למלאך המשחית לחבל..... לב
22. צריך לכתוב מזווה שלימה, ואינו מספיק כתיבת שם שד"י בלבד..... לב
23. על ידי שם "והיה" שבפנים המזווה (בפרשת "והיה אם שמוע") ושם שד"י שמבחוץ, על ידי זה האדם נשמר מבפנים ומבחוץ..... לג
24. כאשר האדם מניח מזווה לפתחו, כמה צבאות קדישים מכריזים ואומרים זה השער לה' וגו'..... לג
25. האדם בונה בית, והקב"ה אומר לו: כתוב שמי ושים לפתחך, ואתה תשב בתוך הבית, ואני אשב בחוץ אצל הפתח לשמרך..... לד
26. על ידי המזווה זו המות מן הבית. - מזו"ת הוא אותיות זו מות..... לד
27. שם שד"י שעל המזווה מבחוץ הוא ר"ת שומר דלתות ישראל, או שומר דירת ישראל..... לה
28. בצאתו מביתו יניח ידו על המזווה ויאמר ה' ישמר צאתי וגו'..... לה
29. יניח אצבעו הנקי אמה על שם שד"י שעל גבי המזווה וינשקנה ויכוין ס"ת יו"ד צד"י ר"ש, אותיות שד"י, ועל ידי זה נכנע היצה"ר..... לו
30. על ידי שם שד"י (שעל גבי המזווה מבחוץ) ושם והי"ה (שבפנים המזווה) מכניעים את השד העומד בפתח עם שס"ה ממונים שלו (השט"ן עה"כ עולים למס' שס"ה)..... לז
31. יתפלל ויאמר ה' ישמרי בכח שם שד"י, וחילופו תכ"ה שיצילנו מן היצה"ר..... לז
32. על ידי ראיית המזווה (והציצית) נזכר האדם לקיים שאר המצוות..... לח
33. מזווה כוללת כל המצוות ושקולה כנגד כל המצוות..... לח
34. על ידי המזווה כשיכנס ויצא מביתו יפגע תמיד ביחוד השם. - מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו, ציצית בבגדו ומזווה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא..... לח
35. אשרי חלקם של ישראל שעל ידי ציצית, תפילין ומזווה ניכר בהם שהם בני מלכים..... לט
36. אינו נקרא צדיק תמים עד שיקיים ר"ת של תמ"ים: תמ"ד יקיי"ם מצו"ת מצ"ת (ר"ת מזו"ה, ציצית, תפילין)..... מ
37. מעשה נפלא שהכה רעם וברק בבית יהודי, ובדקו מזוזות ביתו ומצאו אותה חסר הפסוק "למען ירבו וגו'"...... מ
38. להזהר שלא שלא ימחק שם שד"י שעל גבי המזווה..... מ
39. רשע שאינו נזהר במזווה, לא יאריך ימיו בהצלחה, כ"א ירד מנכסיו, ועני חשוב כמות..... מא
40. מצוה שאין לה רודפים רדוף אחרי לעשותה..... מא

קונטרס
ראש דברך אמת
(תהלים קי"ט)

**כתוב בפרשתינו (פרשת ואתחנן) ואתם הדבקים בה' אלקיכם
חיים כולכם היום (דברים ד', ד')**

- א -

ומדייק בזה באוה"ח הק' על הפסוק, דצריך להבין למה אמר
"**ואתם**", בתוס' וא"ו, כמוסיף על ענין ראשון. ועוד הקשה, מהו אומרו
"**הדבקים**", בה"א הידיעה, דלא מצינו שקדם זכרון דביקות זה שיוצדק
לומר עליו הדבקים. ומבאר זה בהקדים דרשת חז"ל בסנהדרין (דף ק"ח
ע"א) על הפסוק (נח ו, ח) "ונח מצא חן בעיני ה'": "ונח", פירוש, אפילו
נח שנשתייר מהם לא הי' כדאי, אלא שמצא חן, ע"כ, עיין באוה"ח הק'
שם בארוכה.

גם צריך להבין השייכות ד"**ואתם הדבקים בה' אלקיכם**" ל"**כולכם**"
(וכמו שדייק גם באוה"ח הק' שם).

- ב -

והנה בכתב סופר עה"ת הביא מסורה, ג' פעמים **ואתם**: (ואתחנן ד,
ד) **ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום**, (נח ט, ז) **ואתם**
פרו ורבו, (יתרו יט, ו) **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש**.

וכתב על זה, וזה לשונו: כי בן עזאי אמר^א נפשי חשקה בתורה ולא

(א) ז"ל השי"ס יבמות (דף ס"ג ע"ב): כל מי שאין עוסק בפר"י ורבי' . . . בן עזאי אומר
כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר ואתם פרו ורבו. אמרו לו לבן עזאי, יש
נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה
מקיים. אמר להן בן עזאי, ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים
על ידי אחרים, עכ"ל.

נשא אשה², כי ידע שהתורה מגינה עליו ומצלת אותו מן החטא¹. אבל מכל מקום ישא אדם אשה, כי מי שיש לו בנים והולכים בדרכיו הרי הוא כאילו לא מת, וכמו שאמרו חכז"ל כל המניח בן כמותו כאילו לא מת, וברא מזכה אבא גם לאחר מותו בעשותו מצות ה"י. והיינו ואתם פרו ורבו, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, הגם שתהיו קדושים, מ"מ פרו ורבו, ולמה, יען ואתם הדבקים בה' אלקיכם, גם אם מתו, אם הנשמה חזרה למקום מחצבתה חלק אלקי ממעל ודבוקה במקורה, מ"מ חיים כולכם היום, עומדים חי לפני ה' על ידי בניכם יוצאי חלציקם שמזכים אתכם, וק"ל. עכ"ל.

- ג -

והנה איתא בבעל הטורים על הפסוק, וזה לשונו: ואתם הדבקים תגיין על הקו"ף, רמז לק' ברכות שצריך לברך בכל יום (מנחות דף מ"ג ע"ב), עכ"ל.

והנה בבעה"ט כאן לא ביאר שייכות המשך הכתוב (חיים כולכם היום) לענין מאה ברכות שצריך לברך בכל יום.

ונראה לבאר זה ע"פ המבואר בספר "ואמרו אמן" (חלק שני, אות

ב) עיין תוסי' יבמות שם, וז"ל: אע"ג דמשמע בפרק אע"פ (כתובות דף ס"ג ע"א ושם) שנשא בתו של ר"ע, דקאמר התם ברתיה של ר"ע עבדא ליה לבן עזאי הכי. הא אמר בפ"ק דסוטה (דף ד' ע"ב) דנשא וגירש, עכ"ל.

ג) עיין ג"כ סוטה (דף כ"א ע"א).

ד) עיין ב"ב (דף קט"ז ע"א): דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה, עכ"ל, עיי"ש בארוכה, ובחדא"ג מהרש"א שם.

ועיין ב"ר (פמ"ט, ה), וז"ל: כל מי שיש לו בן יגע בתורה כאילו לא מת כו', עכ"ל. וכ"ה בתנחומא באבער תולדות א. פס"ז עה"פ (וירא ית, יט) כי ידעתנו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט גו'.

ה) עיין סנהדרין דף ק"ד ע"א. זהר פי' וירא (דף קט"ו סע"א). תוספת לזהר ח"ב (דף רע"ג ריש ע"ב). פי' אחרי (דף נ"ז רע"א). ז"ח פי' יתרו (דף ל"ה ריש ע"ד). קונטרס "חסדי עולם" (להר"ר ראובן מרגליות) שבסוף סי' חסידים (הוצאת הנ"ל) לסימן תר"ה (עי' תקצ"א ואילך). ועיין בארוכה להלן אות ח' מסי' אור זרוע, ובהנסמן שם העי' ית.

ו) להצה"ק ר' יהושע אלטר ווילדמאן זצ"ל, שעורר הרבה על ענין עניית אמן וקדושת תפילין ומזוזות וציצית. נדפס לראשונה בשנת תרס"ה, בירושלים עיה"ק, ובשנת תשכ"ה הדפסתיו מחדש, ואח"כ נדפס עוד הרבה פעמים בגי' לשונות: לשון-הקודש, אידית ואנגלית.

ראש דברך אמת

כ"ד - ע' מ"ז), וזה לשונו: אודות הק' ברכות כתב בספר אוצר החיים סוף פרשת וילך, שבכל יום שהוא מברך מאה ברכות בכונה ינצל ממגפה ודבר ומכל דבר רע ר"ל, עכ"ל. ובספר שערי אורה שער א' כתב, וזה לשונו: ובעוד שישראל צדיקים ומברכין בכל יום מאה ברכות כהוגן, אז כולם עשירים מלאים כל טוב ושואבין מים חיים כפי צרכם, ע"כ. עכ"ל ספר "ואמרו אמן".

וזהו המשך הכתוב ואתם הדבקים גוי חיים כולכם היום, דעל ידי ואתם הדבקים, היינו על ידי מאה ברכות שמברכים בכל יום, על ידי זה חיים כולכם היום, כנ"ל שינצל ממגיפה וכו' ושואבין מים חיים וכו'.

- ד -

והנה אמרו רז"ל (ברכות דף נ"ג ע"ב) גדול העונה אמן יותר מן המברך, והטעם לזה מבואר בספר הגן ודרך משה' (ליום אחד עשר - דף י"ד ע"ב), וזה לשונו: כי אמן בגי' צ"א, הוי"ה אדנ"י גם כן צ"א, והמברך אינו יכול להזכיר כ"א השם אדנ"י, ושם הוי"ה במחשבתו כנ"ל, אבל מי שהוא עונה אמן מזכיר מנין ב' שמות, כנ"ל, וק"ל". עכ"ל".

[ועיין בספר "ואמרו אמן" (חלק שני, אות ע' - ע' צ"ז-צח), דיש ליתן טעם לשבח על מה שאמרו חז"ל גדול העונה אמן יותר מן המברך, דיש לומר עוד טעם בפשיטות, לפי שלפעמים יתכן שהברכה עצמה תהי' מדרבנן, ועניית אמן על הברכה תהי' מדאורייתא, עיי"ש].

ובספר הגן ודרך משה להלן שם (דף ט"ו ע"א) כתב, וזה לשונו: כל איש מישראל ששומע הברכה מישראל מחוייב לענות אמן, אפילו שומע מאשה או מקטן, עכ"ל. וממשיך שם, וזה לשונו: וכל איש מישראל

ז) ספר זה הוא ממחברים הקדמונים, והמג"א (סי' ר"ט) והמטה משה מביאו.

ח) וכן כתב בספר חסידים (סימן י"ח): גדול העונה אמן יותר מן המברך כו', המברך אינו מזכיר אלא שם אחד והעונה אמן מזכיר ב' שמות, כי אמן עולה בגימט' כשם י"ה ושם א"ד, ע"כ. וראה מקור חסד שם, ובסי' המנהיג הלי' תפילה.

ט) ועיין רש"י ברכות דף מ"ז ע"א (ד"ה עד שיכלה אמן מפי העונים), וז"ל: דאף עניית אמן מן הברכה היא, עכ"ל.

י) וממשיך שם, וז"ל: ואם שומע ואינו עונה חייב מיתה. וסימן אמ"ן נוטריקון אנ"י מוסי"ר נפ"ש, שכל אי מישראל מחוייב למסור נפשו על עניית אמן, עכ"ל. ועיי"ש בארוכה ב' סיפורים נפלאים בענין זה.

ראש דברך אמת

מחוייב לומר הברכות בקול רם, כדי שישמעו בני הבית או שאר העומדים אצלו ויכולים לענות אמן², עכ"ל.

ועפ"ז נמצא, דעניית אמן הוא ענין עיקרי בכל הברכות, ובפרט באמירת המאה ברכות. וכמפורש בספר הגן ודרך משה שם (דף י"ז ע"ב) בהמשך לענין חייב אדם לברך כל יום מאה ברכות, וזה לשונו: **וכשמברך על איזה פרי או שום ברכה, מחוייב לברך בקול רם כדי שחבירו יענה אמן³, כנ"ל, עכ"ל.**

וכידוע, דפירוש וכוונת "אמן" הוא אמת ואמונה, וכדרשת חז"ל (שבת דף קי"ט ע"ב): מאי אמן, א"ר חנינא אל מלך נאמן, ופי' רש"י שם: **כך מעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן.** וכמבואר בשו"ע (או"ח סימן קכ"ד סעיף ו'), וזה לשונו: ויענה אמן כו' ובכוונה שיכוין בלבו אמת הוא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה, עכ"ל⁴. ובספר הגן ודרך משה שם כתב, וזה לשונו: **שמילת אמן עדות הוא על הברכה שהוא אמת⁵, עכ"ל.** ועד"ז כתב בספר הפנים אות מ"ד (דף כ"ב), וזה לשונו: **העונה אמן אחר המברך הברכות, כאילו אמר: אמת ואמונה הוא השם והברכה שברך המברך ואני מאמין בה, עכ"ל.**

(יא) ובספר חסידים (סימן רנ"ד) כתב, דהאומר בלחש ברכות התורה ושאר ברכות הוא חוטא וגוזל את המקום, שהרי לא נמצא מי שיענה אמן אלא א"כ מרים קולו בברכה.

(יב) וממשיך שם: **ואם יעשה כך, אזי אם ח"ו נגזר עליו קללה, אזי מהפך הקללה לברכה, עכ"ל,** ומביא שם מכתבי הארז"ל פ' ראה, עיי"ש.

(יג) ובמג"א שם (ס"ק י'): וזהו בברכת הודאה . . אבל בתפילה צריך שיכוין אמת היא ואני מתפלל שיאמנו דבריו כו', עכ"ל.

ומקור הדברים הוא בשלי"ה (דף רנ"ג ע"ב), וז"ל: העונה אמן אחר המברך צריך לכוין: אמת ואמונה הוא השבח והברכה שבירך המברך, ואני מאמין בה . . [ובברכות הודאה] יכוין העונה: אמת הוא הברכה והודאה שבירך והודה המברך כו', ואני מודה ומאמין בזה . . [ובברכות השיר והשבח כו'] יכוין: אמת הוא הברכה והשבח שבירך המברך . . ואני מודה ומאמין שהשבחים לו יתברך הם נאים ויאים. והאמן של ברכות הנהנין יכוין העונה: אמת הוא השבח והברכה שבירך הבמברך שהוא יתברך ברא והמציא זה הפרי, עכ"ל.

ובט"ז שם (ס"ק ג'): ובברכות הבקשות על העתיד יכוין ג"כ שיהי רצון מלפניו יתברך שיקיים דבר זה, עכ"ל.

(יד) שלכן "אם יאמר בלחש, הוא כמו שמעלים להעיד על הדבר" (ספר הגן ודרך משה שם). ועיין ג"כ להלן שם (ליום תשעה ועשרים - דף ל"ו ע"ב), נעתק להלן אות ל"א.

- ה -

והנה אמרו חז"ל (שבת שם) **כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה**^{טו}, ופירשו הראשונים, שבכל כוחו, היינו: בכל כח כוונתו^{טז}. ובתוס' שם (ד"ה כל העונה איש"ר בכל כחו) כתבו, וזה לשונו: ור"י אומר, דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע, דקאמר התם **כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות**, עכ"ל.

ובספר מרכבת שלמה לר' ישמעאל כהן גדול (דף ג' ע"א בסופו) מובא ענין נורא, וזה לשונו: אמר ר' ישמעאל שח לי סגיא"ל שר הפנים, ידידי שב בחיקי ואגיד לך מה תהא על ישראל. וישבתי בחיקו והי' בוכה והי' דמעות יורדות מעיני ונופלות עלי. אמרתי לו הדר זיוי מפני מה אתה בוכה? אמר לי, ידידי, בא ואכניסך ואראך מה גנוז לישראל עם הקודש. תפסני בידו והכנסני לחדרי חדרים ולגנזי גנזים ולאוצרות ונטל את הפנקסין, הראני אגדות כתובות צרות משונות זו מזו. אמרתי לו, הללו למי הן, אמר לי לישראל. אמרתי לו, יכולין ישראל לעמוד בה? אמר לי בא למחר ואודיעך צרות משונות מאלו. למחר הכניסני לבית גנזי גנזין ולחדרי חדרים והראני צרות משונות מן הראשונות וקשות, אשר למות למות, ואשר לחרב לחרב, ואשר לרעב לרעב, ואשר לשבי לשבי. אמרתי לו, הדר זיוי כל כך חטאו ישראל? אמר לי **בכל יום מתחדשות גזירות קשות מאלו, וכיון שנכנסו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהש"ר אין אנו מניחין אותן לצאת מחדרי חדרים**, עכ"ל.

(טו) בשי"ס שבת כאן: "קורעין לו גזר דינו", סתם. אבל כ"ה (של ע' שנה) בזו"ג כ, א (ברעי"מ). תקו"ז בהקדמה (ד, ב). תי"ט (מ, א). זו"ח קיא, ג. רי"ף לברכות פ"ג (כא, ב). רא"ש שם (סי' יט). טור או"ח סניו. שו"ע הרב שם סי"ב. ועיין ג"כ שערי זהר לשבת דף ל"ג ע"א (דף כ"ח ריש ע"א).

(טז) כ"ה בפרש"י שם (הובא בתוס' שם). וכן פי' רבינו יונה לרי"ף שם, הובא בטור אור חיים סימן נ"ו. שו"ע הרב שם סעיף ב'. ובזהר במקומות הנ"ל: בכל כחו סתם.

ובתוס' שם (מפסיקתא, נעתק להלן) פירש "בכל כוחו" - **בקול רם**. וכ"ה גם בזהר ח"א (פ' נח דף ס"ב ע"ב), נעתק להלן אות ל"ו. ולהעיר ממ"ש בשל"ה הק' (הובאו דבריו בבאר היטב או"ח סימן תרמ"ג ס"ק א'), דכל אדם ירגיל עצמו לומר כל הברכות בקול רם, כי הקול מעורר הכוונה, ע"כ.

ועיין בספר הגן ודרך משה שם (דף י"ז ע"א) שמבאר מה היא הכוונה.

- 1 -

וזה י"ל הרמז ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, פירוש, על ידי "אתם", שהוא ר"ת "אמן, תפילין, מזוזה", על ידי זה "חיים כולכם היום", כנ"ל שקורעין לו גזר דינו של ע' שנה, ומבטלים גזירות קשות, ואין מניחין לגזירות קשות לצאת מחדרי חדרים.

והוא ע"ד הידוע בפירוש הכתוב ואברהם זקן בא בימים, דסופי-תיבות "ואברהם זקן בא" הוא "אמן", היינו שעל ידי עניית אמן זוכין להיות "בא בימים", היינו שזוכין לאריכות ימים.

[ולהעיר גם מהא דאיתא בספר "הפנים" אות כ"ב (דף י"א ע"ב), וזה לשונו: איתא בספרים הקדושים, מי שנוהר מלדבר בשעת התפילה, מסוגל לאריכות ימים ושיבה טובה. "שיבה" ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, עכ"ל. וכן מובא זה בשם הרמ"ק זצוק"ל. ועד"ז כתב בספר הגן ודרך משה (ליום תשיעי - דף י' ע"ב), וזה לשונו: באתי לעורר לבבכם הטהורים. . . לגזור על השמש להזהיר העם בשעת התפילה שלא ידברו, דהיינו שיצוה להכריז שתיקה יפה בשעת התפילה, ואז שיהי להם שיב"ה טובא שהוא ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, עכ"ל.

ומובן דכן הוא במכ"ש וק"ו כאשר האדם (לא רק שנוהר מלדבר בשעת התפילה, אלא) גם עונה אמן ואמן יהש"ר כדבעי].

- 2 -

והנה איתא בספר "ואמרו אמן" (חלק שני אות כ"ג - ע' מ"ו), וזה לשונו: מצאתי בספר קדמון פ"י הפסוק וצדיק באמונתו יחי, כלומר מי שהוא צדיק, כלומר שעונה צ' פעמים באמונתו, עניית אמן, יחי, ומשלימין לו שני באריכות ימים ושנים טובים וארוכים וכו', עכ"ל.

ויש לקשר זה גם עם מה שהבאנו לעיל מבעל הטורים, ד"תגין על הקו"ף שבתפילת "הדבקים" הם "רמז לק' ברכות שצריך לברך בכל יום".

דהנה מבואר בספר הגן ודרך משה הנ"ל (דף י"ג סע"ב), וזה לשונו: כתבו חכמי אמת, שלעתיד נשאל לכל אדם אם הי' צדיק, דהיינו אם קיים בכל יום אותיות צדי"ק, דהיינו צ אמן ד קדושות י קדישים ק

ברכות, עכ"ל" (ועיין שם בארוכה הסדר של כוונת צדי"ק).

וזהו הרמז בתיבת "הדבקים", דמלבד הרמז לק' ברכות שבתגין שעל הקו"ף דתיבת "הדבקים", מרומז בה גם ד' הקדושות - באות ד' שבתיבת "הדבקים", וי' הקדישים - באות י' שבתיבת "הדבקים". [וצ' אמנים כבר נכללו בקי הברכות, כנ"ל שעניית אמן הוא ענין עיקרי בברכה בכלל, ובפרט בקי הברכות].

- ח -

ויש להוסיף עוד ברמז הכתוב **ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום**, דהיו"ם רומז ליום שכולו טוב ויום שכולו ארוך, והיינו דבזכות קיום מצוות הנ"ל הרמוזים בתיבת **הדבקים**, יאריכו ימים גם בעולם הבא, וינצלו מדינה של גיהנום.

ויובן זה ע"פ המובא באריכות בספר אור זרוע (הלכות שבת, סימן נ"ח), וזה לשון קדשו:

מעשה ברבי עקיבא שראה אדם אחד שהיה ערום ושחור כפחם, והיה טעון על ראשו מטען כעשרה טעונין, והיה רץ כמרוצת הסוס. גזר עליו רבי עקיבא והעמידו, ואמר לאותו האיש, למה אתה עושה עבודה קשה כזאת, אם עבד אתה ואדונך עושה לך כך, אני אפדה אותך מידו, ואם עני אתה, אני מעשיר אותך. אמר לו, בבקשה ממך אל תעכבני שמא ירגזו עלי אותם הממונים עלי.

אמר לו, מה זה ומה מעשיך. אמר לו, אותו האיש מת הוא, ובכל יום ויום שולחים אותי לחטוב עצים ושורפין אותי בהם. ואמר לו, בני מה היתה מלאכתך בעולם שבאת ממנו. אמר לו, גבאי המס הייתי, והייתי מראשי העם, ונושא פנים לעשירים והורג עניים. אמר לו, כלום שמעת מן הממונים עליך אם יש לך תקנה. אמר לו, בבקשה ממך על תעכבני

(יז) ובתיקוני זהר תיקון י"ט (דף מ' ע"ב): אין צדקה אלא תפילה, צ' אמנים, ד' קדושות, ק' ברכות, ה' חמשה חומשי תורה.

(יח) ועיין ג"כ מנורת המאור (נר א', כלל א', ח"ב פ"ה); שו"ת הריב"ש (סימן קט"ו) (ממדרש תנחומא ומס' כלה [רבתי פ"ב]) - הובאו ברמ"א יו"ד סימן שע"ו ס"ה (קרוב לתחילתו), ובביאור הגר"א וגליון מהרש"א שם. כלבו - הובא בב"י שם סו"ס שע"ו. מהזור ויטרי סדר מוצאי שבתות (סימן קמ"ד). ועוד. ועיין בארוכה סיפור כעין זה בזהר חדש רות (דף פ"ד ע"ג) - הובא בביאור הגר"א שם. ובאופן אחר - שם פ' אחרי (דף מ"ט ע"א ואילך). תנא דבי אליהו זוטא שבהערה הבאה.

ראש דברך אמת

שמא ירגזו עלי בעלי פורענות, [שמעתי] שאותו האיש אין לו תקנה, אלא שמעתי מהם דבר שאינו יכול להיות, **שאלמלי היה לו לזה העני בן שהוא עומד בקהל ואומר ברכו את ה' המבורך**, ועונין אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד, או יאמר **יתגדל ועונין אחריו יהא שמיה רבא מברך**, מיד מתירין אותו האיש מן הפורענות, ואותו האיש לא הניח בן בעולם, ועזב אשתו מעוברת ואינו יודע אם תלד זכר מי מלמדו, שאין לאותו האיש אהוב בעולם.

באותה שעה קיבל עליו רבי עקיבא לילך ולחפש אם הוליד בן כדי שילמדו תורה ויעמידו לפני הציבור. אמר לו: מה שמך, אמר לו: עקיבא, ושם אנתתך? אמר לו: שושבינא, ושם קרתך? אמר לו: לודקיא. מיד נצטער רבי עקיבא צער גדול והלך ושאל עליו.

כיון שבא לאותו מקום שאל עליו, אמרו לו, ישחקו עצמותיו של אותו הרשע. שאל על אשתו, אמרו לו, ימחה זכרה מן העולם. שאל על הבן, אמרו: הרי ערל הוא, אפילו מצות מילה לא עסקנו [בו]. מיד נטלו רבי עקיבא ומלו, והושיבו לפניו ולא היה מקבל תורה, עד שישב עליו ארבעים יום בתענית. יצתה בת קול ואמרה לו, רבי עקיבא לך ולמד לו. הלך ולימדו תורה וקריאת שמע ושמונה עשרה ברכות וברכת המזון, והעמידו לפני הקהל ואמר **ברכו את ה' המבורך**, וענו הקהל ברוך ה' המבורך לעולם ועד, **יתגדל יהא שמיה רבא. באותו שעה מיד התיירו המת מן הפורענות.**

מיד בא לרבי עקיבא בחלום ואמר, יהי רצון מלפני ה' שתנוח דעתך בגן עדן, שהצלת אותי מדינה של גיהנום, מיד פתח רבי עקיבא ואמר (תהלים קלה, יג) ה' שמך ה' לעולם ה' זכרך לדור ודור. וכן מצא מורי הרב רבי אלעזר מוורמישא בתנא דבי אליהו רבא^ט **דקטן האומר יתגדל**

יט) בתדא"ר לא מצאתיו לעי"ע. אבל בתד"א זוטא ספ"ז מובא, בקיצור, סיפור כעין הנ"ל, אבל מסיים שם: בשעה שהוא יאמר **ברכו את ה' המבורך** אז יהיו מעלין אותו מדינה של גיהנום, עכ"ל.

וז"ל בתדא"ז שם: אי"ר יוחנן בן זכאי, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד שהוא ה"י מלקט עצים, ודברתי עמו ולא החזיר לי דבר, ואח"כ ה"י בא אלי, אמר לי, רבי, מת אני ולא חי, ואמרת לי, אם מת אתה, עצים הללו למה לך, ואמר לי, רבי, האזין לי מה שאומר לך דבר אחד. כשהייתי חי, אני והבירי היינו עוסקין בעבירה בפלטרין שלי, וכשבאנו לכאן גזרו עלינו גזר דין של שריפה, כשאני מלקט עצים שורפין את חברי וכשהוא מלקט עצים אז שורפין אותי. ואמרת לי, דינכם

מציל אביו מן הפורענות², עד כאן לשונו.

ועל פי זה יבואר הכתוב, **ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום**, דכאשר מקיימים את המצוות הנרמזים בתיבת **הדבקי"ם**, היינו, כנ"ל, **די' קדושות**, יי' קדישים וק' ברכות, על ידי זה זוכים שיהי' **חיים כולכם היום**, שינצלו מדינה של גיהנום ויזכו ליום שכולו טוב וליום שכולו ארוך. כי על ידי שהאדם מקיים בעצמו את החיובים הנ"ל, על ידי זה גם בניו ילכו בדרכיו ויאמרו כל זה, וממילא על ידי זה יהי' **ברא מזכה אבא** (כנ"ל אות ב' מכתב סופר עה"ת) וינצלו הוריהם בשכר זה מדינה של גיהנם ויזכו ליום שכולו טוב וליום שכולו ארוך.

- ט -

ויש להוסיף בזה, דהנה אמרו חז"ל (שבת דף קי"ט ע"ב): **כל העונה אמן בכל כחו, פותחין לו שערי גן עדן³**, שנאמר (ישעי' כו, ב) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק **שומר אמונים**, אל תקרי שומר אמונים אלא **שומרים אמן⁴**, עכ"ל.

עד מתי, ואמר לי, כשבאתי לכאן הנחתי את אשתי מעוברת ויודע אני שזכר היא מעוברת, לכן בבקשה ממך, הוי זהיר בו משעה שיהי' נולד עד שיהי' בן חמש שנים הוליד אותו לבית רבו למקרא, **כי בשעה שהוא יאמר ברכו את ה' המבורך אז יהיו מעלין אותי מדינה של גיהנם**, עכ"ל.

ועיין בנצוצי אורות לזהר פ' נח (דף ס"ב ע"ב אות ו'), דדוקא הקדיש מסוגל להוציא אביו ואמו, ולא קדושה או תפילה או קריאה בס"ת.

(כ) ולהעיר מספר י"ג אורות (עמוד פ"ג), שהרה"ק בעל דברי חיים מצאנו ז"יע אמר, שחיפש את אביו הרה"ק ר' ארי' לייבוש מטארניגראד זצ"ל לאחר פטירתו בגן עדן בהיכל שחשב ששם ימצאנו לפי מדריגתו, אך לא מצאנו, ולבסוף מצאו בהיכל גבוה מאוד. שאל לאביו: האידך הגעת עד כה. השיבו אביו: על ידי הקדיש הראשון שאמרת העלוני עד פה, ע"כ.

(כא) כי **הג"ע יש לו הרבה שערים ומחיצה לפניו ממחיצה**, וכמ"ש (בי"ב דף ע"ה ע"א) כל צדיק וצדיק נכוח מחופתו של חבירו, ובפי' שואל (שבת דף קנ"ב סע"א) אמרו כה"ג כל צדיק וצדיק יש לו מדור לפי כבודו. **ואמר, שזה העונה אמן בכל כוחו שפותחין לו כל השערים מחדרי ג"ע** (חדא"ג מהרש"א כאן).

(כב) והא' נחה במלת שומר. אי"נ, דמלת שומר במקומו עומד, מלשון המתנה*, היינו שממתין בכל סוף ברכה לדקדק איזה ברכה היא לומר אמן עליה, שלא יהא אמן יתומה. ואל תקרי דקאמר לאו דוקא. וכן מצינו בכמה מקומות בתלמוד, ודו"ק (הדא"ג מהרש"א כאן).

(* עיין רש"י עה"פ: שומר, ממתין. וכן (וישב לו, יא) ואביו שמר את הדבר, וכן (עקב ז, יב) ושמר ה' אלקיך לך, עכ"ל. ובמהר"י קרא עה"פ: שומר, ממתין, כמו לא

ראש דברך אמת

נועיין ספר שומר אמונים (ח"ב דף רמ"ז ע"ב), וזה לשונו: כמו שמצינו אצל האריז"ל (מובא בהקדמה לספר עמק המלך, הקדמה ג', פי ב') שאמר לתלמידיו, שבשעה שהוא ישן בא מלאך מט"ט ומוליך נשמתו לאיזה ישיבה של מעלה שירצה, ולאיזה היכל שרוצה ליכנס וללמוד, ככה יהא לעתיד לבוא לאלו שנוהרין בעניית אמונים, שיפתחו לפניהם כל היכלין ללמוד תורה במתיבתא דלעילא, וכל תרעין יהיו פתיחין ליה, ולית דימתה בידיה, כאשר תראה מדברי הקדושים, עכ"ל.

וכיון שהאומר אמן נקרא "צדיק", וכן צדי"ק הוא נוטריקון צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים וק' ברכות, לכן הנוהר בכל הנ"ל זוכה לשכר המבואר במשנה סוף עוקצין: עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, עכ"ל.

* * *

- - -

והנה מחז"ל הנ"ל, כל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה, אפשר לפרשו בה' אופנים, וכדלהלן.

א. אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו, שבעת מעשה אינו יודע כלל שעושים לו נס, ורק אחר זמן נתגלה לו שנעשה לו נס ומהות הנס

אופן ראשון בנס בכלל, וכן גם בנס שקורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שהנס הוא בהסתור, היינו שגם האדם עצמו אינו יודע בהוה מגודל הנס שנעשה לו, ורק לאח"כ, כשיאריך ימים, אז נתברר לו למפרע שנעשה לו מזמן נס וקרעו לו גזר דין של שבעים שנה.

דהנה דרשו חז"ל במס' נדה (דף ל"א ע"א^ב), וזה לשונו: דרש רבי יוסי הגלילי, מאי דכתיב (ישעי' יב, א) אוודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ

תשמור על חטאתי (איוב יד, טז), וכן ואביו שמר את הדבר. ועיין ג"כ מצודות עה"פ. ובפרש"י עה"פ ואביו שמר את הדבר: היה ממתין ומצפה מתי יבוא. וכן שומר אמונים. וכן לא תשמור על חטאתי, לא תמתין, עכ"ל. ועיין ג"כ זהר פי' קדושים (דף פ"ב ע"א). פי' יתרו (דף פ"ט ע"א).

(ג) וכ"ה ג"כ בילקוט שמעוני ישעי' עה"פ (רמז תי"ז). ילייש ומדרש תהלים עה"פ (תהלים קלו, ד) לעושה נפלאות גדולות לבדו.

[ברגלו¹⁷] לאחד מהן (ולא יכול לצאת, רש"י), התחיל מתרף ומגדף, לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים, התחיל מודה ומשבת, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני. והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (תהלים עב, יח-יט) עושה נפלאות (גדולות¹⁸) לבדו וברוך שם כבודו לעולם, **אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו** (וזהו עושה נפלאות) לבדו, הוא לבדו יודע שהוא נס, אבל בעל הנס אינו מכירו, רש"י). עכ"ל הגמרא¹⁹.

ובספה"ק קב הישר (פרק ח'), מביא הסיפור הנ"ל (בשם המדרש) בנוסח אחר, וזה לשונו:

ובפרט בהעלותינו על לבינו השגחת הבורא יתברך, ברוך הוא, עלינו בגלותינו, אשר אין האדם מרגיש בנסים ונפלאות הנעשים לו. בתחילה נראין לו שיגיע לו איזה רעה, ואלקים חשבה לטובה אליו. וכדאיתא במדרש: שני סוחרים היו רוצים לילך יחד בספינה עם סחורה, ואחד נכנס עם סחורתו, והסוחר השני, בהליכתו, כשהיה רוצה לילך אל הספינה, נכשל באבן ונפל, ולפי שעה נעשה חיגר ברגלו, והוכרח לישאר בביתו עם סחורתו. והיה אותו סוחר בוכה ודואג על סחורתו, שלא הלך על הספינה למכרו, ולא היו ימים מועטים שבא ידיעה שנטבעה הספינה והיא עם כל האנשים, שהיו בתוכה. התחיל אותו הסוחר ליתן שבח והודיה להקדוש ברוך הוא ואמר: אודך ה', כי אנפת בי.

וזה דרך לכל הירא וחרד לומר²⁰ על כל סיבה המאורע תיבות **גם זו**

(כד) כ"ה גירסת רש"י. וכ"ה ג"כ ביל"ש ישע"י שם. וביל"ש תהלים (ומדרש תהלים) שם ליתא.

(כה) כ"ה (בחצעי"ג) בש"ס כאן. וביל"ש (ומדרש תהלים) שם הובא (רק) הפסוק הנ"ל בתהלים: לעושה נפלאות גדולות לבדו. ובחדא"ג מהרש"א שבהערה הבאה: לעושה נפלאות גדולות לבדו וברוך וגו'. ועיין ג"כ בזהר פ' בלק שנתקן להלן בסמוך, ובהנסמן שם העי' כ"ט.

(כו) וז"ל חדא"ג מהרש"א שם: פ"י **כי אנפת בי** הוא הקוץ שישב לו, כי בזאת **ישוב אפך ממני** שלא טבעה ספינתי כמו שטבעה לחבירו. ועי"ז אמר שהתחיל אז להודות ומשבח כמ"ש **אודך ה'**, ר"ל כאילו הייתי מיורדי הים והייתי ניצול, שהוא אחד מדי צצריכים להודות, גם עתה נצלת ביבשה שלא ירדתי בסחורה שלי לים. ומייתי כדרי"א לעושה נפלאות גדולות לבדו וברוך וגו', לפי שמתחילה הי' זה מכוסה מן האדם רק לה' לבדו, והתחיל האדם מקלל ומחרף, אמר שאחר שיתברר לו ניסו אוימר בהיפך וברוך שם כבודו וגו', וק"ל. עכ"ל.

(כז) וביסוד יוסף: שעל כל סיבה המאורע לא די באמירתו לבדו שאומר גם זו לטובה, אלא ישמח בלבו ג"כ ויקבע בדעתו כו'.

ראש דברך אמת

לטובה^{טז}, אף שהוא לפי שעה דבר שאינו טובה, אף על פי כן ישמח בלבבו ויקבע בדעתו, שהיא לטובה ולכפרה על חטאיו ופשעיו על העבר ואזהרה והתראה על להבא. ועל פי רוב ענין זה בעצמו הוא לבסוף 'לטובתו נשבר רגל פרתו' (ירושלמי הוריות פ"ג ה"ד), **ובסוף המעשה נגלה הנס למפרע**. ועל זה תיקנו חכמינו, זכרונם לברכה, לומר בכל יום 'מזמור לתודה', כי בכל יום ויום אנו צריכין ליתן שבח והודיה על נסים ונפלאות שיש לנו קיום בגלות המר הזה. ועל כן באמרו מזמור זה - 'מזמור לתודה' - הוא יוצא ידי חובת הבאת תודה, כי אין האדם מרגיש בניסו בכל יום, עד כאן לשונו.

ב. נס שלעולם לא יודע לו להאדם שנעשה לו נס,

רק הקדוש ברוך הוא בעצמו יודע אודות הנס

אופן שני בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, **שלעולם לא יודע להאדם אודות גודל הנס שאירע לו**. וכמו דאיתא בזוהר הקדוש (פרשת בלק דף ר' ע"ב) וזה לשון קדשו:

פתח [ר' פנחס] ואמר, לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו. **כמה טיבו עביד קוב"ה עם בני נשא וכמה נסין ארחיש לון בכל יומא, ולא ידע אלא איהו בלחודוי**. בר נש קם בצפרא וחויא אתי לקטלא לי, ובר נש שוי רגליה על רישיה וקטיל ליה, ולא ידע ביה בר קוב"ה בלחודי, הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו^{טז}. בר נש אזיל בארחא ולסטין מחכאין ליה למקטליה, אתא אחרא ואתייהב כופרא תחותיה והוא אשתזיב, ולא ידע טיבו דעבד ליה קודשא בריך הוא וניסא דאתרחיש ליה בר איהו (הקב"ה) בלחודוי, הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו, לבדו עביד וידע, ואחרא לא ידע, עכ"ל.

[פתח [ר' פנחס] ואמר, לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו. כמה טוב עושה הקב"ה עם בני אדם וכמה נסים עושה להם בכל יום, ואין יודע אלא הוא בלבדו. אדם קם בבוקר ונחש בא להרגו, והאדם שם רגלו על ראשו [בלי משים לב] והורג אותו, ואין יודע בו אלא הקב"ה לבדו. הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו. אדם הולך בדרך ושודדים

כת) עיין מס' תענית דף כ"א ע"א.

טז) עיין ג"כ ילייש ומדרש תהלים עה"פ (תהלים קו, ב) מי ימלל גבורות ה' ועה"פ (שם קלו, ד) לעושה נפלאות גדולות לבדו.

ראש דברך אמת

ממתינים לו להרגו, בא אחר ונותן כופר תחתיו והוא ניצל, ואין יודע החסד שעשה עמו הקב"ה והנס שקרה לו חוץ הקב"ה לבדו. הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו, לבדו עושה ויודע, ואחר אינו יודע (פירוש "הסולם" כאן)

הרי מזה שישנם נסים שאין האדם יודע בשעת מעשה שנעשה לו נס, וגם לאח"כ לעולם לא יודע לו שנעשה לו נס, ורק הקב"ה בעצמו יודע.

ג. נס בדרך גלוי, אבל רק האדם שארעו לו הנס בעצמו יודע מזה, אבל שאר בני אדם אין יודעים מן הנס

אופן שלישי בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שהוא ניצול בדרך נס גלוי, באופן כזה שגם האדם עצמו יודע שארע לו נס, אלא שהנס הוא גלוי רק להאדם עצמו שעמו נעשה הנס, אבל שאר בני אדם אין יודעים מן הנס שארע עמו.

ד. נס באופן שבתחילה הגיע להאדם איזו רעה,

אבל על ידי זה ניצול מהיזק גדול יותר

אופן רביעי בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שבתחילה בא לו להאדם איזו רעה והיזק, אבל על ידי זה הוא ניצול מהיזק גדול יותר שהי יכול לקרות לו ח"ו.

וכמו בעובדא הנ"ל בגמרא נדה, שישב לו קוץ ברגלו, שדבר זה גרם לו כאב כפשוטו, ועוד שגרם לו שלא הי יכול לצאת למסחר (ועד שהתחיל מחרף ומגדף²), וכן בנוסח המובא לעיל מספר קב הישר, שנכשל באבן ונפל, ולפי שעה נעשה חיגר ברגלו, והוכרח לישאר בביתו עם סחורתו, והיה אותו סוחר בוכה ודואג על סחורתו, שלא הלך על הספינה למכרו. אבל על ידי היזק קטן זה³ נעשה לו נס, שניצול מהיזק גדול ביותר, שהרי לולי היזק זה הי יוצא עם חבירו למסחר בספינתו שטבעה בים.

וכן הוא גם בעובדא דרבי עקיבא (ברכות דף ס' סע"ב) דהוה קאזיל באורחא, מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה, אמר כל דעביד רחמנא לטב. אזל ובת בדברא (לן בשדה, רש"י), והוה בהדיה תרנגולא

(ל) וכפי חדא"ג מהרש"א הנ"ל, דהקוץ שישב לו הוא בבחי' "כי אנפת בי".
(לא) ובלי חדא"ג המרש"א הנ"ל, "כי בזאת ישוב אפך ממני, שלא טבעה ספינתי כמו שטבעה לחבירו".

(להקיצו משנתו, רש"י) וחמרא ושרגא, אתא זיקא כבייה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכליה לחמרא, אמר כל דעביד רחמנא לטב. ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא, אמר להו, לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטוב (אילו הי' נר דלוק הי' הגייס רואה אותי, ואילו הי' החמור נוער או התרנגול קורא הי' הגייס בא ושובה אותי, רש"י). הרי שעצם הדברים שארעו לר"ע (שלא רצו אנשי העיר לארחו, שכבה הנר, שנאכלו התרנגול והחמור) לא היו דברים טובים, כ"א אדרבא דברים אלו הם היזק לו²⁷. אלא שעל ידי הזיקות אלו נגרם לו נס גדול.

ה. נס שהוא גלוי לעוד אנשים, ועוד לנס שגלוי לכל העולם כולו

אופן חמישי בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שקורה לו נס שלא זו בלבד שהנס הוא גלוי לו לעצמו, אלא שהוא נגלה גם לעוד אנשים, ולעתים נדירות קורה לאדם נס כזה שהוא גלוי וידוע לכל העולם כולו.

- יא -

והנה ככל הנ"ל הוא גם בנס שארע למיודענו ר' בנימין שליט"א. שבעת שנגרמה התאונה להרכב שנסע בו לשדה התעופה (שתאונה זו גרמה לו להגיע מאוחר לשדה התעופה), הנה התאונה כשלעצמה (וכן האיחור) הי' בזה היזק ורעה, ובשעת מעשה לא הרגיש ר' בנימין בזה נס כלל, ואדרבה בודאי נצטער על היזק הרכב (וגם על איחורו לשדה התעופה).

וכן לאחרי זה, כשכל הפצרותיו והשתדלויותיו לא הועילו לו שיצרפו אותו לטיסה המתוכננת, הנה לא רק שלא ראה בזה נס, כי אם אדרבה הצטער על זה.

(לב) וזהו שדייק לומר "כל דעביד רחמנא לטב עבידי", היינו שהמאורעות הם בלתי טובים, אבל "כל דעביד רחמנא", גם דברים שאינם טובים, גם הם "לטב עבידי", שיצא מהם טובה לאחר זיה.

ובסיפור דנחום איש גם זו (תענית דף כ"א ע"א), אף שזה שאנשי המלון רקנו את ארגזו מן האבנים טובות ומלאו אותו בעפר, הוא דבר רע (וכמ"ש שם לפניו: דכולא מילתא דהוה סלקא לי' (אפילו רעה, רש"י) אמר גם זו לטובה), אעפ"כ, "למחר כי חזינהו", כשראה נחום איש גם זו שארגזו מלא עפר, "אמר גם זו לטובה", היינו שתיכף אז ראה והרגיש שהמאורע בעצמו (יגם זו"י) הוא דבר טוב.

אבל אחר כך, הנה על ידי נזק (קטף) זה, על ידי זה נעשה לר' בנימין שליט"א נס גדול ביותר, שעל ידי זה לא עלה למטוס הני"ל, שלאח"כ נתרסק באויר, ועל ידי זה נשאר בחיים, ונתקיים בו דברי הכתוב בפרשתנו: **ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.**

והנס שלו הי' באופן החמישי הני"ל, שלא זו בלבד שהנס נגלה לר' בנימין בעצמו (ונגלה לו תיכף, בעודנו מצטער על הנזק ועל האיחור, ומשתדל להשיג טיסה אחרת), אלא שנגלה גם לעוד אנשים, ויתירה מזו, שבזמן קצר נודע הנס לכל העולם כולו. כי תאונת המטוס נודעה לכל העולם כולו, וכולם יודעים גם מזה שהיו אנשים שאירע להם נס ופלא, כי גם הם היו אמורים לטוס במטוס זה שהתרסק, אלא שהשי"ת מסבב הסיבות גרם לזה שיאחרו את המטוס (או שברגע האחרון החליטו לטוס עם מטוס אחר), ועל ידי זה ניצלו ונשארו בחיים.

- יב -

והנה בהמשך דברי בעל הטורים על הפסוק ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום כתב, ד"כולכם היום" סמך ל"י" **"למדתי אתכם"** ("ראה לימדתי אתכם גוי"), לרמז **"שזכות הרבים מסייעת"** (עיין אבות פ"ה מי"ח).

וני"ל לעניננו, דהזכות שעמדה לו לר' בנימין שליט"א להנצל מתאונת המטוס ולהיות באופן "דחיים כולכם היום", הוא מפני **שזכות הרבים סייעה על ידו, כי מיודענו ר' בנימין דהפריז עוסק לזכות את הרבים בקדושת אמן תפילין ומזוזות**, אשר זכות הרבים זו עמדה לו להנצל כו'.

וזה לשונו ספר חסידים (סימן ס"ה): **וצדקתו עומדת לעד** (תהלים קיב, ג), **זה המזכה את הרבים^ט, כגון מלמד ליראי ה' תיקון תפילין לתקן לאחרים.**

ובספר חסידים תנינא^ט אות פ"ט (ע' מה) כתב, וזה לשונו: תמיד

(ג) עיין כתובות (דף נ' ע"א): וצדקתו עומד לעד, רב הונא ור"ח, ח"א זה הלומד תורה ומלמדה, וח"א זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים. ועיין בהגהות "מקור חסד" (להר"ר ראובן מרגליות) לספר חסידים כאן.

(ד) לרבינו משה הכהן, בן אחותו של רבינו הרא"ש (ירושלים, תר"ץ). "ספר חסידים" זה נזכר ב"שם הגדולים" להחיד"א בשם "ספר חסידים כת"י". הזכירו הרב כנסת הגדולה, חו"מ סימן קס"ג, בהגהת הטור אות כ"א.

ראש דברך אמת

תהי' בסיועי עושי מצוה, ולזכות את הרבים להרגילם בציצית ותפילין. ותאמץ עצמך להרגיל בפי התינוקות שמע ישראל ודברים טובים, ולהיות סרסור להשכיר מלמדי תינוקות וסופרים ולהגיה ספרי תורות שלא יהי' בהם טעות. עכ"ל.

- יג -

ויש להוסיף בזה, דהמצוות הנ"ל (עניית אמן, תפילין ומזוזות) שעוסק בהם ר' בנימין שליט"א, גדול זכותם ביותר לזכות על ידם לאריכות ימים ולהנצל על ידם מכל היזק וכו' :

עניית אמן, כנ"ל בארוכה **דכל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה**, ועל ידי עניית אמן יהש"ר מבטלים גזירות קשות העומדות להתחדש בכל יום^ל. ועדי"ז הוא במצות **תפילין ומצות מזוזה** (הנלמדים מפרשתנו^ל, ונשנו בפרשת עקב שהתחלנו לקרות אותה בשבת זו בזמן רעוא דכל רעוי^ל), וכדלהלן.

- יד -

מצות תפילין: הנה אמרו חז"ל (ברכות דף ו' ע"א): מנין שהתפילין עוז הם לישראל, דכתיב (תבוא כח, י) **וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך**, ותניא, ר' אליעזר הגדול אומר **אלו תפילין שבראש^ל**.

לה) וכן הבאנו לעיל מסי' אוצר החיים סוף פ' וילך, שבכל יום שהוא מברך מאה ברכות בכוונה ינצל ממגפה ודָבָר ומכל דבר רע ר"ל. ונת"ל שעניית אמן הוא ענין עיקרי בזה, וגדול העונה אמן יותר מן המברך.

לו) מצות תפילין מפסוק (פרשתנו ו, ח) "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך", ומצות מזוזה מפסוק (שם, ט) "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך".

לז) מצות תפילין מפסוק (יא, יח) "וקשרתם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם", ומצות מזוזה מפסוק (שם, כ) "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך".

לה) ובזהר פ' בראשית (דף כ"ג ע"ב) כתב, וז"ל: **אי צלותא סלקא שלימא, בעטופא דמצוה ותפילין על רישא ודרעוא, אתמר בהו וראו כל עמי הארץ כי שם הוי"ה נקרא עליך ויראו ממך**, שם ה' אוקמוה דאיהי תפילין דרישא, ומאן דחזי שם הוי"ה על רישא בצלותא דאיהו אדניי, מיד כולהון ברחין, הה"ד (תהלים צא, ז) **יפול מצדך אלף וגוי, עכ"ל**. ונאם התפילה עולה בשלימות, שהיא בטלית של מצוה ותפילין על ראש וזרוע, אז נאמר בהם וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, שם ה' בארוהו שהוא תפילין של ראש, וכל הרואה את שם הוי"ה על

זוה לשונו הלכות קטנות להרא"ש הלכות תפילין (סט"ו^ט): **מפני קיום מצות תפילין** [שמניחין על הזרוע והקדקוד] ותיקונן^נ, **יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקוד**^מ (ברכה לג, כ), עכ"ל.

כל המניח תפילין מאריך ימים

ז"ל הש"ס מס' מנחות (דף מ"ד סע"א ואילך): ואמר ר"ל, **כל המניח תפילין מאריך ימים**, שנאמר (ישעי' לח, טז) ה' עליהם יחיו (אותם שנושאים עליהם שם ה' בתפילין, רש"י) ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני והחיני

זוה לשונו רמב"ם (הל' תפילין ספ"ד): **כל הרגיל בתפילין מאריך ימים, שנאמר ה' עליהם יחיו**, עכ"ל.

ועד"ז מבואר בזהר פרשתנו (דף רס"ה ע"א) בגודל מעלת ענין הנחת תפילין (וכן בגודל מעלת מצות ציצית ומצות מזוזה). זוה לשונו שם: אמר רבי שמעון, בשעתא דבר נש אקדים בפלגות ליליא, וקם ואשתדל באורייתא עד דנהיר צפרא, **בצפרא אנח תפילין** ברישי ותפילין ברשימא קדישא בדרועי, ואתעטף בעיטופא דמצוה, ואתי לנפקא מתרעא דביתי, אערע במזוזה רשימא דשמא קדישא בתרעא דביתי, **ארבע**

הראש, בהתפילה שהיא שם אדניי, תיכף בורת, וז"ש יפול מצדך אלף וגו' (פירוש "הסולם" כאן).

(לט) כהגירסא שהובאה במעדני יו"ט שם (שינוי בהלשון - לא בתוכן הענין).
(מ) כלומר, כל מה שתקנו ג"כ חכמים, כי הש"י מסר לחכמים לתקן תקנות טובות ונכוחות בענין כל מצוה ומצוה, ולכך **שפיר מתקיים גם על ידי תיקוניהם קרא דוטרף זרוע** (מעדני יו"ט כאן אות פ').

(מא) ומעיר על זה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (בלקוטי שיחות, חלק ט' ע' 11 שוה"ג הבי' להערה 57), וז"ל: שמה מובן, אשר **גם בבני גד, מה שהי' בהם "וטרף גוי" הוא מצד מצות התפילין שהיתה בידם**. וכמפורש בבחי' ס"פ מטות, וז"ל: "כי היו בטוחים בגבורתם וכוחם בזכות המצוה שבידם, וכענין שדרשו רז"ל וטרף זרוע בזכות תפילין שבזרוע אף קדקוד, בזכות תפילין שבראשי".

השייכות של תפילין לבני גד - יש להעיר: **גד** הוא אותיות ג' ד' (ראה אוה"ת [לאדמו"ר ה"צמח צדקי"] ויחי שפב, ב ואילך ובהנסמן שם), ובתפילין אמרו (זחי"ג רע"מ רנד, ב. וראה ג"כ שם רסב, ב): "שיין **דתלת** ראשין ושיין **דארבע** ראשין דתפילין כו"י. (ולהעיר מסידור [לכ"ק אדמו"ר ר' דוב בער מליובאוויטש] שער התפילין, שבחי' המוחין שבתפילין, בתחילה הם ג' ואח"כ נחלקים לד'. עיי"ש). עכ"ל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע.

מלאכין קדישין מזדווגן עמי, ונפקין עמי מתרעא דביתי, ואוזפי לוי²⁰ לבי כנישתא, ומכרזי קמי: הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא, הבו יקרא לברי' דמלכא, לפרצופא יקרא דמלכא²¹, רוחא קדישא שריא עלי. אכרזי ואמר (ישעי' מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר. כדן ההוא רוחא קדישא סלקא לעילא, ואסהיד עלי קמי מלכא קדישא. כדן פקיד מלכא עילאה למכתב קמי כל אינון בני היכלי, כל אינון דאשתמודען קמי. הדא הוא דכתיב (מלאכי ג, טז) ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מאי ולחושבי שמו, כמה דאת אמר (שמות לה, לה) וחושבי מחשבות, אינון דעבדין לשמי' אומנותא בכלא: אומנותא דתפילין בבתיהון ברצועיהון וכתבתהון; אומנותא דציצית בחוטיהון בחוטה דתכלתא; אומנותא דמזוזה. ואילין אינון חושבי שמו. וכתבי וחושבי מחשבות. ולא עוד, אלא דקוב"ה משתבח בי' ומכרזי עלי בכלהו עלמין: חמו מה ברי' עבדית בעולמי²². עכ"ל.

[ותרגומו בלה"ק: בשעה שאדם מקדים עצמו בחצות לילה וקם ועוסק בתורה עד שמאיר הבוקר, ובבוקר מניח תפילין בראשו ותפילין ברושם הקדוש בזרועו, ונתעטף בעיטוף של מצוה [טלית], ובא לצאת משער ביתו פוגש במזוזה שהיא רושם של השם הקדוש בשער ביתו, ארבעה מלאכים קדושים מתחברים עמו, ויוצאים עמו משער ביתו

(מב) לשומר . . . שלא יפגעו בו החיצונים, שהאור מלא מהם (אור יקר להרמ"ק, כרך ט"ו ע"י י"ב).

(מג) וז"ל התיקוני זהר תיקון מ"ז (דף פ"ג ע"ב): תא חזי, כל מאן דאנח תפילין על רישיה ועל זרועיה, קלא סליק בכל יומא לכל חיון מרכבות ואופנים ושרפים ומלאכים דממנן על צלותין, הבו יקר לדיוקנא דמלכא דאיהו מאן דאנח תפילין, דעליה אתמר (בראשית א, כז) ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו, עכ"ל. [ותרגומו ללה"ק: בוא וראה, כל מי שמניח תפילין על ראשו ועל זרועו, קול עולה בכל יום לכל חיות ומרכבות ואופנים ושרפים ומלאכים הממונים על התפילות, תנו כבוד לצורה של המלך שהוא מי שמניח תפילין, שעליו למדנו (את הכתוב) ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו].

(מד) ומסיים שם: מאן דייעול קמיה לבי כנישתא כד נפק מתרעיה ולא תפילין ברישיה וציצית בלבושיה ואומר (תהלים ה, ח) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, קודשא בריך הוא אמר, אן הוא מוראי, הא סהיד סהדותא דשקרא, עכ"ל. [ומי שנכנס לפניו לבית הכנסת, וכשיוצא מפתחו בלא תפילין בראשו וציצית בלבושו, ואומר אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, אומר הקבה, איפה הוא מוראי, הרי מעיד עדות שקר (פירוש "הסולם" כאן)].

ראש דברך אמת

כג

ומלויים אותו לבית הכנסת, ומכריזים לפניו: תנו כבוד לצורת המלך הקדוש, תנו כבוד לבן המלך, לפיצוץ היקר של המלך. ורוח קדוש שורה עליו, מכריז ואומר ישראל אשר בך אתפאר. אז אותו הרוח הקדוש עולה למעלה, ומעיד עליו לפני המלך הקדוש. אז מצוה המלך העליון לכתוב לפניו כל אלו בני היכלו, כל אלו הנודעים לפניו. זהו שכתוב ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מהו ולחושבי שמו, הוא כמו שאתה אומר וחושבי מחשבות, אלו שעושים לשמו אומנות בכל: אומנות התפילין, בבתיים שלהם ברצועותיהם ובכתיבה שלהם; אומנות הציצית, בחוטים שלהם, בחוט התכלת; אומנות המזוזה. ואלו הם חושבי שמו, כמו שכתוב וחושבי מחשבות. ולא עוד, אלא שהקב"ה משתבח בו ומכריז עליו בכל העולמות: ראו איזו ברי' עשיתי בעולמין.

- טו -

ועל פי כל הנ"ל מובן גודל ענין מצות תפילין (ומזוזה). ועאכו"כ מיודענו ר' בנימין דהפריז שליט"א, שלא רק מניח תפילין בעצמו (וקובע מזוזה בביתו שלו), כ"א הוא מזכה בזה גם את הרבים, הרי גדול זכותו ביותר, וגדול המעשה יותר מן העושה.

וכנ"ל מבעל הטורים על הפסוק ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, ד"כולכם היום" סמך ל"למדתי אתכם", לרמז שזכות הרבים מסייעת.

[וכיון דאתינן להכי, נציין לשבח גם את הרב החסיד הנודע לשם ולתהילה, מוקיר ורחים רבנן ותומך תורה, ה"ה ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שמנדב מהונו ומאודו לקנות תפילין עבור אלפי ילדי ישראל, ובפרט לילדי ישראל שיצאו מגלות רוסיה, ועורך בשבילם בר-מצוה וכו', וכמו שהארכתי בזה בפרשת עקב (סימן א') ובפרשת תבוא (סימן א'').]

- טז -

והנה המובא לעיל מהלכות קטנות להרא"ש ד"מפני קיום מצות תפילין יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקוד", דבר זה שייך במיוחד להנס שארע למיודענו ר' בנימין שליט"א, שהרי תאונת המטוס נגרמה, כפי הנראה, על ידי טרוריסטים ערבים, במלחמתם נגד עם ישראל שבארצנו הקדושה, ובזכות העסק שלו במצות תפילין, בזכות זה ניצל מהם.

וכיון דזה שהתפילין עוז הם לישראל למדו חז"ל מן הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", לכן גם הנס עם ר' בנימין שליט"א (שבא לו, כנ"ל, בזכות עיסוקו במצות תפילין) הי' באופן ד"וראו כל עמי הארץ גוי", שנתפרסם הנס בכל העולם כולו, וכנ"ל בארוכה.

- יז -

כל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו

מצות מזוזה: הנה כתיב בפרשתנו (ו, ח) "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך", ונשנה בפרשת עקב (יא, כ). ובפרשת עקב שם (פסוק כ"א) מפורש שכר המצוה: **למען ירבו ימיכם וימי בניכם** על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ".

וזה לשונו הטור (יורה דעה סימן רפ"ה): **וכל הזהיר בה [במצות מזוזה] יאריכו ימיו וימי בניו, דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם**^מ, עכ"ל. ועד"ז הוא בשו"ע שם (סעיף א'): **וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו**^מ, עכ"ל.

- יח -

על ידי המזוזה הבית נשמר, ולכן מצוה להניחה בטפח החיצון הסמוך לרשות הרבים, שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה

וממשיך בטור שם, וזה לשונו: וגדולה מזה, **שהבית נשמר על ידה**, כמו שדרשו^מ בפסוק ה' שומרך וגומר^מ, מלך ב"ו מבפנים ועבדיו שומרין אותו מבחוץ, ואתם ישנין על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ. **וע"כ נתינתה בטפח החיצון, שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה**.

מה) וממשיך, וז"ל: ואם אינו זהיר בה יתקצרו, דמכלל הן אתה שומע לאו. וכן דרשו חכמים (שבת דף ל"ב ע"ב) בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים דכתיב (ירמ"ב ב, לד) דם נפשות אביונים נקיים וסמך ליה לא במחתרת מצאתים, עכ"ל.

מו) ומסיים: ואם אינו זהיר בה יתקצרו, עכ"ל.

מז) מנחות דף ל"ג ריש ע"ב, נעתק להלן בסמוך.

מח) תהלים קכה, ה: ה' שומרך ה' צילך על יד ימינך. פסוק זה הובא גם במנחות דלהלן. ועיין ג"כ זהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד). ובמס' ע"ז (וכן בזהר פ' ואתחנן) דלהלן הובא הפסוק "ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם".

עכ"ל^ט.

ומקורו מש"ס מנחות (דף ל"ג ריש ע"ב). וזה לשונו שם: אמר רבא, מצוה להניחה בטפח הסמוך לרה"ר. מאי טעמא. . . רב חנינא מסורא אומר, כי היכי דתינטריה (לכל הבית מן המזיקין, רש"י). אמר רבי חנינא, בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מלך יושב מבפנים ועם (נ"א ועבדיו) משמרין אותו מבחוץ, מדת הקב"ה אינו כן, עבדיו יושבין מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך (דמזוזה ליד הימין היא בכניסתו, רש"י), עכ"ל.

וזה לשונו הש"ס מס' ע"ז (דף י"א ע"א): אונקלוס בר קלונימוס איגיר. שדר קיסר גונדא (גדוד, רש"י) דרומאי אבתריה. . . כי נקטי ליה ואזלי, תזא מזוזתא [דמנחא אפתחא], אותיב ידיה עלה ואמר להו מאי האי, אמרו ליה, אימא לן את, אמר להו, מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרין אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר (תהלים קכא, ח) ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, עכ"ל.

שמירת הבית על ידי המזוזה הוא נס נגלה

על מ"ש בטור שם: וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה וכו', כתב הבית יוסף, וזה לשונו: א"ככל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו" קאי. ואע"ג דיותר חביב לאדם אריכות ימים משמירת הבית, משום דאריכות ימים הוא נס נסתר ושמירת הבית הוא נס נגלה, שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה נזקין והדר בבית שיש בו מזוזה ניצול, קרי לשמירת הבית גדול. א"נ, משום דשמירת הבית הוא הפך מנהג מלך של ב"ו, שהוא מבפנים ועבדיו משמרין אותו מבחוץ, קרי לי גדול, עכ"ל.

ובפרישה הביא את דברי הבי"ה הנ"ל, וכתב על זה, וזה לשונו ואפשר דקאי אדסמך, ובא לומר, לא זו [בלבד] שאינן מתים כשיש מזוזה, אלא אפי' אינן ניזוקין, משא"כ כשאין שם מזוזה דמתים, כמ"ש לפני זה.

(מט) ומסיים: ומ"מ לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא יתעלה שצונו עליה, עכ"ל. ועיין רמב"ם הלי' מזוזה פ"ה ה"ד. שערי זהר למס' עירובין דף ד' ע"א (דף ל"ח ע"ד ואילך).

גדולה מצוה מזוזה משאר כל המצוות, דמלבד השכר על קיום מצוה זו
 (אריכות ימים), מגיע לו הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה,
 שהבית נשמר על ידה

והב"ח כתב על זה, וזה לשונו: לפע"ד נראה דה"ק, וגדול מזה, **דלא
 לבד שהקב"ה נותן לאדם שכרו על קיום מצוה זו**, דהיינו אריכות ימים
 הוא ובניו, **אלא אף זה דהמצוה עצמה היא שומרת ביתו**, שעל ידי נשמר
 (מבית) [הבית] מכל היזק. משא"כ בשאר כל המצוות, דאע"ג דנאמן הוא
 יתברך שישלם לאדם שכר לעתיד על קיום מצותיו, מכל מקום אין מגיע
 לו שום הנאה וריוח מגוף קיום המצוה בעצמה. משא"כ **במצוה זו
 דאיכא הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה³**, שהבית נשמר על ידה. וזה
 נוסף לו על השכר שיתן לו הקב"ה על קיום המצוה, כמו שנותן שכר על
 כל שאר קיום מצוותיו לפום צערא אגרא, עכ"ל.

גדולה מצוה מזוזה משאר כל המצוות, שאפילו אם האדם ישן ואינו
 עושה כלום, אף על פי כן המזוזה מגינה עליו

ובט"ז כאן (ס"ק א') כתב, וזה לשונו: ולי נראה, דתחילה אמר
 שבמזוזה יש יחוד שמו יתברך ובבואו ובצאתו יזכור יחודו יתברך, ועל
 זה אמר וכל הזהיר בה, דהיינו שתמיד זוכר יחודו יתברך, בזה זוכה
 להאריכות ימי בניו, ואחר כך אמר, **אפילו אם אין האדם עושה כלום
 אלא ישן על מטתו, מכל מקום גדולה המצוה הזאת דאפי' בעידנא דלא
 עסיק בה מגינה עליו**. וזה היפך ממה דאיתא בסוטה (דף כ"א ע"א)
 מצוה לא מגינה עליה אלא בעידנא דעסיק בה, וכאן תמיד מגינה על
 הבית בלי פועל האדם אז אלא שהוא ישן, וכמו שסיים הטור, כנ"ל נכון,
 עכ"ל.

- יט -

על ידי המזוזה האדם ישן על מטתו, והקב"ה שומר אותו מבחוף
 מקור דברי הטור "ואתם ישנין על מטתכם כו'", הוא, כפי הנראה,
 מירושלמי מסי פאה (פ"א ה"א), וזה לשונו שם:

6) ועיין בזה בארוכה בלקוטי שיחות לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (חלק י"ט,
 שיחה ה' לפי עקב, ע' 121 ואילך).

ראש דברך אמת

כז

ארטבון²² שלח לר' הקדוש חד מרגלי טבא אטימיטון (חשובה מאד, וממש לא הי' לה אומד, פני משה כאן), א"ל, שלח לי מילה דטבא דכוותה, **שלח ליה חד מזוזה**, א"ל, מה אנא שלחי לך מילה דלית לה טימי, ואת שלחת לי מילה דטבא חד פולר (מטבע קטנה, פני"מ), א"ל **חפציך וחפצי לא ישוו בה**, ולא עוד, אלא דאת שלחית לי מילה דאנא מנטיר לה, **ואנא שלחית לך מילה דאת דמך לך והיא מנטרא לך**, דכתיב בהתהלכך תנחה אותך וגוי'. עכ"ל.

וכן הוא במדרש רבה פרשת נח (סוף פ' ל"ה, ובמתנות כהונה שם), וזה לשונו: ארטבן שלח לרבינו מרגלית אטיממין (ששוה אוצר גדול), א"ל, שלח לי מילי טבא דטבא דכוותה (פ"י דבר שהוא טובה כמותה). **שלח ליה חדא מזוזה**. שלח וא"ל, אנא שלחית לך מלה דלית ליה טימי (פ"י דבר שאין לו שומא וערך), ואת שלחת לי מילי דטבא חד פולר (שם מטבע). א"ל, **חפצי וחפציך** (כל ממון שיש לשנינו) **לא ישוו בה** (עיי' יפה תואר כאן). ולא עוד, אלא שלחת מילא דאנא צריך מנטר לה (שאני צריך לשמרו מן הגנבים), **ואנא שלחית לך מילא דאת דמיך והיא מנטרא לך** (ואנכי שלחתי לך דבר שאתה יושב בלי דאגה והיא מנטרא לך), שנא' (משלי ו, כב) בהתלכך תנחה אותך, בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך, בשעת המיתה, והקיצות היא תשיחך, לעתיד לבוא²³, עכ"ל.

[ובשאלות דרב אחאי גאון פרשת עקב (סימן קמ"ה) מסיים בעובדא זו, שעל ידי זה שארטבון לקח את המזוזה וכו', נפעלה תיכף השמירה, ו"מיז ברחא אותה שדה כו"י].

[ולמען גם מזהר פרשתנו (דף רס"ו רע"א) בסוגיא דמזוזה, וזה לשונו: מסטרא דהאי שפחה²⁴ נפקי כמה גרדיני טהירין מקטרגין לקבליהו דישראל ולקטרגא לון. וקוב"ה עביד להו לישראל נטירו, כאבא דבעי לנטרא לבריה מן כולא. אמר קוב"ה לישראל, כמה מקטרגין זמינין לקבלייכו, אשתדלו בפולחני, ואנא אהא נטיר לכו לבר,

(א) בפני משה לירושלמי שם כתב שהי' "יהודי חשוב". אבל ראה בס' שהובאו בעמודי ירושלים (לר"י אייזנשטיין) לירושלמי שם. שדי חמד כרך ט' דברי חכמים סקל"ה.

(ב) והמיתה נקראת שכיבה, ותשמור עליך שלא תמסר בידי משחיתים רק ביד מלאכי חסד בצרור החיים. ולעתיד נקרא קיצה כמ"ש ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו (מהרז"ו כאן).

(ג) דקטיל קוב"ה חילא דילה במצרים - לעיל שם דף רס"ה סע"ב.

ואתון תהוון זמינין בבתיכון מלגו וניימי בערסיכון, ואנא אהא נטיר לכו
לבר וסוחרני ערסיכון, עכ"ל¹⁷.

[בוא וראה, מצד שפחה זו יצאו כמה רוחות חוקרי דין שמקטרגים
נגד ישראל, [ובאים] לקטרג עליהם. והקב"ה עשה שמירה לישראל כמו
אב הרוצה לשמור את בנו מכל [מקרה]. אמר הקב"ה לישראל, כמה
מקטרגים מוכנים כנגדכם, עסקו בעבודתי, ואני אהיה שומר אתכם
מבחוץ. אתם תהיו נתונים בבתיכם מבפנים ותהיו ישנים במטתכם, ואני
אהיה שומר עליכם מבחוץ ומסביב מטותיכם. (פירוש "הסולם" כאן)].

- כ -

**המזוזה שומרת את האדם בצאתו מביתו ובבואו לביתו, כמ"ש הי'
ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם**

וזה לשונו הזהר פרשתנו (דף רס"ג ע"ב): פקודא למקבע ב"נ מזוזה
לתרעיה, למהוי כל ב"נ נטיר מעם קוב"ה כד נפיק וכד עייל, ורזא ה'
ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, בגין דרזא דמזוזה איהו קאים
תדיר לפתחא, ודא איהו פתחא דלעילא, ודא איהו דרגא דאקרי שומר
לאשתכחא בנטירו. דב"נ לאו איהו נטיר, בר נטירו דקוב"ה, דאיהו נטיר
תדיר וקאים לפתחא, וב"נ לגו, עכ"ל.

[מצוה שהאדם יקבע מזוזה לפתחו, שיהי כל אדם נשמר ע"י הקב"ה
כשיוצא [מן הבית] וכשיבוא [אל הבית]. וזה סוד ה' ישמר צאתך ובואך
מעתה ועד עולם. כי סוד המזוזה הוא נמצא תמיד על הפתח, וזה הוא
הפתח של מעלה, וזה הוא מדריגה שנקרא שומר, להמצא בשמירה. כי
האדם אינו שומר, חוץ משמירה של הקב"ה, שהוא שומר תמיד ונמצא
בפתח [הבית], והאדם בפנים [הבית] (פירוש "הסולם" כאן)].

(ד) ואף שבזהר כאן מדובר אודות ליל יציאת מצרים (דכתיב ב'י (בא יב, כג) ועבר ה'
לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח
ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף), הרי הושווה שמירת ליל שימורים
לשמירת המזוזה, כמבואר בזהר פ' בא (דף ל"ו רע"א), שנעתק להלן. ועיין ג"כ בזהר
חדש רות (דף פ"ד ע"ד) שנעתק להלן אות כ'.

בשמאל הפתח מזדמן שד מזיק, ועל ידי שהאדם רואה את השם של המזוזה שבימין הפתח, אין השד יכול להזיק לו וממשיך בזהר שם^נ, וזה לשונו: בספרא דשלמה^י, סמיך לפיתחא, לקבל תרין דרגין, אזדמן חד שידא, ואית ליה רשו לחבלא, ואיהו קאים לסטר שמאל. זקיף ב"נ עינוי, חמי ליה לרזא דשמא דמאריה ואדכר ליה, ולא יכיל ליה לאבאשא, עכ"ל.

[בספרו של שלמה (כתוב), סמוך לפתח, כנגד ב' מדריגות, מזדמן שד אחד, ויש לו רשות להזיק, והוא עומד מצד שמאל (של הפתח). נושא אדם את עינוי ורואה סוד השם של אדונו (שבמזוזה, שבימין הפתח) ונוכר בו, אין [השד] יכול להזיק. (פירוש "הסולם" כאן)].

איך ישמר האדם מן השד המזיק כשיוצא מפתח ביתו לחוץ

וממשיך בזהר שם, וזה לשונו: ואי תימא, אי הכי, כי נפיק ב"נ מתרעיה לבר, הא ההוא שידא קאים לימיניה ומזוזה לשמאליה, והיאך אתנטיר ב"נ אי איהו שארי לשמאליה. אלא כל מה דעבד קוב"ה, כל מלה ומלה אתמשך בתר זיניה^ז. בבר נש קיימין תרין דרגין, חד מימינא וחד משמאלא. ההוא דימינא אקרי יצה"ט וההוא דשמאלא אקרי יצר הרע. כיון דנפק בר נש מתרעא דביתיה, ההוא שידא זקיף עינוי וחמי ליצר הרע דשארי לשמאלא, אתמשך לההוא סטרא ואתעדי מימינא. ובההוא סטרא קאים שמא דמאריה ולא יכיל לקרבא ולאבאשא ליה, ונפיק ב"נ ואשתזיב מניה. כד עייל, הא שמא קדישא לימינא קאים ולא יכיל לקטרגא בהדיה, עכ"ל.

[ואם תאמר, אם כן, [זה נכון כשהאדם בא אל הבית, אבל] כשיוצא מן פתח [הבית] לחוץ, הרי השד ההוא [שנמצא בצד שמאל של הפתח] עומד אז לימינו [של האדם] והמזוזה בשמאלו, ואיך נשמר האדם אם [המזוזה] שורה לשמאלו. [ומשיב] אלא כל מה שעשה הקב"ה, כל דבר ודב רהולך אחר מינו. באדם נמצאים ב' מדריגות, אחת מימינו ואחת

(נה) לאחר הקדמת הקטע שנעתק להלן ריש אות כ"ג.

(נו) עיין מילואים לניצוצי זהר לתיקוניו תס"ט (דף קל"ו רע"א), נדפסו בסוף סי' התיקוניו של ה"ר ראובן מרגליו (דף קמ"ח ע"ד).

(נז) עיין ב"ק (דף צ"ב ע"ב): לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב, אלא מפני שהוא מינו. ועיין בהנסמן ב"שערי זהר"י לב"ק כאן (דף פ"ו ריש ע"ד).

ראש דברך אמת

משמאלו, אותה שבימין נקראת יצר הטוב, ואותה שבשמאל נקראת יצר הרע. כיון שיוצא האדם מפתח ביתו, אותו השד נושא עיניו ורואה את יצר הרע כשהוא שורה לשמאל, הוא נמשך לאותו הצד [שהיצר הרע נמצא, דהיינו לשמאל] והוסר מימין. ואז באותו צד [שמאל] עומד אז השם של אדונו, [דהיינו המזוזה], ואינו יכול לקרב אליו להזיק לו, והאדם יוצא וניצל ממנו. וכשנכנס [אל הבית], נמצא השם הקדוש [שבמזוזה] עומד לימינו, ואינו יכול לקטרג עליו. (פירוש "הסולם" כאן).

**יזהר שלא לטנוף בשער ביתו, מפני בזיון השם,
ומפני שאז יש רשות להשד לחבל**

וממשיך בזהר שם (דף רס"ד רע"א), וזה לשונו: וע"ד אצטריך ב"נ **דלא יעביד טנופא ולכלוכא בתרעא דביתיה**^ה, ולא יושד מייך עכורין. חד **דלא יעביד קלנא לגבי שמא דמאריה**, וחד **דאית ליה רשו לההוא מתבלא לחבלא**. ובג"כ יזדהר ב"נ מהאי, ויזדהר ב"נ דלא ימנע מתרעא דביתיה שמא דמאריה, עכ"ל.

[ועל כן צריך האדם להזהר שלא יעשה טנוף ולכלוך בשער ביתו, ולא ישפוך שם מים עכורים, [מב' טעמים], אי, של איעשה בזיון אצל שם אדונו [שבמזוזה], ואי, שאז יש רשות לאותו המחבל [דהיינו השד] לחבל. ומשום זה יזהר האדם בזה, ויזהר האדם של ידחה מפתח ביתו את השם של אדונו. (פירוש "הסולם" כאן)].

כאשר האדם מתקן מזוזה בפתח ביתו, כשנכנס לביתו, היצה"ר והשד שומרים אותו בעל כרחם ואומרים: זה השער לה' גוי

וממשיך בזהר שם, וזה לשונו: **וכד בר נש אתקין מזוזה לפתחיה, כד עייל (ס"א ההוא ב"נ), ההוא יצר הרע וההוא שידא בעל כרחייהו נטרי ליה ואמרי זה השער לה' צדיקים יבואו בו**^ט (תהלים קיח, כ), עכ"ל.

[וכשהאדם מתקן מזוזה לפתחו, כשאותו האדם נכנס לביתו, יצר הרע ההוא והשד ההוא שומרים אותו בעל כרחם, ואומרים זה השער לה' צדיקים יבואו בו. (פירוש "הסולם" כאן)].

(נח) עיין שו"ע יו"ד ה' מזוזה סימן רפ"ו ס"יב: במקום שיש טינוף . . . טוב לכסות המזוזה, עכ"ל.

(נט) עיין ג"כ בזהר להלן (דף רס"ו ע"א), נעתק להלן.

אם אין מזוזה בפתח ביתו, כשנכנס לביתו, היצה"ר והשד מניחים ידיהם על ראשו ואומרים: אוי לו שיצא מרשות אדונו

וממשיך בזהר שם, וזה לשונו: **וכד לא קאים מזוזה לפתחיה דב"נ, יצר הרע וההוא שידא מתתקנין כחדא, שוו ידיהו על רישיה בזמנא דעייל, פתחי ואמרי, ווי ליה לפלניא, דהא נפק מרשותא דמאריה. מההוא זמנא קאים בלא נטירו, דלית מאן דנטיר עליה, רחמנא לשיזבן, עכ"ל.**

[וכשלא נמצאת מזוזה לפתחו של אדם, היצר הרע ואותו השד [מתחזקים] ומתתקנים יחד, ומניחים ידיהם על ראשו בזמן שנכנס, ואומרים, אוי לו לפלוני שיצא מרשות אדונו. מאותו זמן [והלאה] הוא נמצא בלי שמירה, שאין מי שישמור עליו, הרחמן יצילנו. (פירוש "הסולם" כאן)].

בבית שמתוקן עליו מזוזה, אין הזינין בישין קרבים לפתחו ואינם יכולים לקטרג על האדם הדר בבית זה

וזה לשונו הזהר שם (דף רס"ה ע"א): **תא חזי, בעי בר נש בפיתחא דביתא לרשמא שמא קדישא, דאיהו מהימנותא דכולא. דהא בכל אתר דשמא קדישא אשתכת, זינין בישין לא משתכחי תמן, ולא יכלין לקטרגא לי' לבר נש, כמה דכתוב (תהלים צא, ט) לא תאונה אליך רעה וגו'. אתר דפיתחא דביתא שריא כגונא דלעילא. אתר דפיתחא דביתא עילאה שריא מזוזה אקרי. דהוא תיקונא דביתא ופיתחא דביתא. מההיא מזוזה ערקין מארי נימוסין, מארי דדינין קמי' לא משתכחין. וקבל דא לתתא, כד בר נש אתקין מזוזה לפיתחא דביתא, והאי שמא קדישא רשים באתווי, האי בר נש אתעטר בעטרוי דמארי', ולא קרבין לפיתחא דבית' זינין בישין ולא משתכחי תמן. עכ"ל.**

[בוא וראה, אדם צריך לרשום בפתח ביתו את השם הקדוש, שהוא אמונת כל. כי בכל מקום שהשם הקדוש נמצא, מינים רעים אינם נמצאים שם, ואינם יכולים לקטרג על האדם, כמו שכתוב לא תאונה אליך רעה וגו'. המקום שפתח הבית שורה שם הוא כעין שלמעלה. המקום שפתח הבית העליון שורה נקרא מזוזה, שהוא תיקון הבית ופתח הבית. ממזוזה ההיא בורחים בעלי חוק, ובעלי הדין אינם נמצאים לפניו. וכנגד זה למטה, כשהאדם מתקן מזוזה לפתח ביתו, וזה השם

הקדוש [שד"ך] רשום באותיותיו, הרי אותו האדם מעוטר בעטרותיו של אדונו, ומינים הרעים אינם קרבים לפתח ביתו, ואינם נמצאים שם. (פירוש "הסלום" כאן^ט).

כאשר הזינין בישינ מסתכלין בשם שד"י שעל המזוזה, הם יראים ובורחים ואינם קרבים לפתחו של האדם

וזה לשונו הזהר להלן שם (דף רס"ו ע"א^ט): ת"ח בשעתא דאינון זינין בישינ קריבין לפתחא דב"נ, זקפן רישא ומסתכלן בשמא קדישא דאתחזי לבר, דאיהו שדי דמתעטר בעטרוי, שמא דא שליט על כולהו, מיניה דחלין וערקין ולא קרבין לפתחא דב"נ, עכ"ל.

[בוא וראה, בשעה שאלו מינים הרעים קרבים לפתחו של אדם, נושאים ראשם ומסתכלים בהשם הקדוש הנראה מבחוץ, שהוא שדי, המתעטר בעטרותיו, שם הזה שולט על כולם, ממנו יראים ובורחים ואינם קרבים לפתחו של האדם. (פירוש "הסלום" כאן)].

פתח המצויין במזוזה אין מזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו, אפילו בשעה שניתן רשות למלאך המשחית לחבל

וכעין זה הוא גם כן בזהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד), וזה לשונו: א"ר יוסי בר יהודה, פתח המצויין במזוזה אין מזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו, מפני שהקב"ה שומר הפתח. אפילו בשעה שניתן רשות למלאך המשחית לחבל, זוקף עיניו ורואה ששם שדי עומד על הפתח כדכתיב^ט ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף. לפיכך צריך האדם שיהא תמיד מצוי במצות מזוזה, עכ"ל.

צריך לכתוב מזוזה שלימה, ואינו מספיק כתיבת שם שד"י בלבד

וממשיך בזהר פרשתנו שם, וזה לשונו: א"ל רבי יצחק, אי הכי ירשום ב"נ שמא דא בפתחא דביתא ולא יתיר, אמאי כל פרשתא, אמר ליה, שפיר הוא, דהא שמא דא לא אתעטר אלא באינון אתוון כולהו רשימין ברשימא דמלכא, וכד אכתב כל פרשתא, כדין שמא דא מתעטר

(ט) עיין זהר וזהר חדש שנעתקו להלן בסמוך. להלן אות כ"ב.

(סא) ומצויין למ"ש בזה בארוכה לעיל מיניי (לזהר פרשתנו דף רס"ד רע"א, אות ע"ז).

(סב) בהמשך להנעתק לעיל סוף אות י"ט.

(סג) בדפוס מונקאטש במקום תיבת "כדכתיב" באה תיבת "כביכול". ולכאורה נכון הוא כפנים. ועיין זהר פ' בא (דף ל"ו רע"א).

בעטרוי, ונפיק מלכא בכל חילוי, כולהו רשימין ברשימא דמלכא, כדין דחלין מיניה וערקין מקמיה, עכ"ל.

[א"ל ר"י, אם כן ירשום האדם שם הזה [שד"י] בפתח הבית ולא יותר, למה [צריכים] כל הפרשה [שבמזוזה]. אמר לו, יפה הוא, כי שם הזה אינו מתעטר אלא באלו האותיות כולם הרשומים ברשימת המלך [דהיינו הנכתבים במזוזה], וכשנכתבת כל הפרשה, אז מתעטר שם הזה בעטרותיו, והמלך יוצא בכל צבאותיו, כולם רשומים ברשימת המלך, אז מפחדים מפניו ובורחים מפניו. (פירוש "הסולם" כאן)].

על ידי שם "והיה" שבפנים המזוזה (בפרשת "והיה אם שמוע") ושם שד"י שמבחוץ, על ידי זה האדם נשמר מבפנים ומבחוץ

וממשיך שם, וזה לשונו: ת"ח "והיה" שמא קדישא מתתא לעילא. ועל דא שדי אתרשים מלבר לקבלי שמא דא. והי"ה מלגו שד"י מלבר". למהוי נטיר ב"נ מכל סטרין מלגאו ומלבר, עכ"ל.

[בוא וראה, והיה [של והיה אם שמוע] הוא שם קדוש, [הוי"ה], ממטה למעלה [כי כתוב תחילה ו"ה ואח"כ י"ה]. ועל כן נרשם השם שדי מבחוץ כנגד השם הזה. [השם] והי"ה מבפנים ושד"י מבחוץ, כדי שיהי האדם נשמר מכל הצדדים מבפנים ומבחוץ. (פירוש "הסולם" כאן)].

כאשר האדם מניח מזוזה לפתחו, כמה צבאות קדישים מכריזים ואומרים זה השער לה' וגו'

וממשיך שם, וזה לשונו: א"ר אבא, כמה חיילין קדישין זמינין בההיא שעתא דאנח ב"נ מזוזה לתרעיה, כולהו מכריזי ואמרי זה השער לה' וגו' (תהלים קיח, כ), עכ"ל.

[א"ר אבא, כמה צבאות קדושים מוכנים בשעה ההיא שאדם מניח מזוזה לפתחו, כולם מכריזים ואומרים זה השער לה' וגו'. (פירוש "הסולם" כאן)].

סד) ובספר "לקוטי לוי יצחק" (להרה"ג המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע) לזהר פ' בא (דף ל"ו רע"א, דלהלן בסמוך) מביא (בשם הרמ"ז) דשני השמות, "והי"ה" שמבפנים ו"שד"י" שמבחוץ, הם גימטריא "שם".

סה) ומציין למ"ש בזה בארוכה לעיל מיני (לזהר פרשתנו דף רס"ד רע"א, אות ע"ז).

ראש דברך אמת

האדם בונה בית, והקב"ה אומר לו: כתוב שמי ושים לפתחך, ואתה תשב בתוך הבית, ואני אשב בחוץ אצל הפתח לשמרך

וזה לשונו הזהר פרשת בא (דף ל"ו רע"א): אמר רבי אבא, בכמה אתרין חס קוב"ה על בנוי. **עבד בר נש ביתא וקוב"ה אמר ליה כתוב שמי ושוי לפתחך^ט ואת שרי לגו ביתא ואנא אותיב לבר בפתחך לנטרא לך, עכ"ל.**

[אר"א, בכמה מקומות רחם הקב"ה על בנוי: עשה אדם בית, והקב"ה אמר לו: כתוב שמי ושים לפתחך, ואתה תשב בתוך הבית, ואני אשב לחוץ אצל פתחך לשמור אותך. (פירוש "הסולם" כאן)].

- כא -

על ידי המזוזה זו המות מן הבית. - מזוז"ת הוא אותיות זו מות

ז"ל התיקוני זהר (תיקון כ"ב - דף ס"ו ע"א): וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, אלן תרין סמכי קשוט, **זו מות מן ביתא דאיהי שכיתא ולא אתקריב לגבה, הה"ד (במדבר א, יח) והזר הקרב יומת, ואתון דמזוז"ת אינן ממש ז"ז מו"ת, עכ"ל.**

[וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, [מזוזות] אלו [הם] שני סומכי האמת [נצח והוד]. [על ידי המזוזה] זו מות מן הבית שהוא השכינה ולא נקרב אליה. זהו שכתוב והזר הקרב יומת. ואותיות של מזוז"ת הן ממש [האותיות של] ז"ז מות. (פירוש "מעלות הסולם" כאן)].

וזה לשונו זהר חדש רות (דף פ"ד סע"ד ואילך^ט): ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם (שלח טו, לח). מאי שנא [דהכא] ובשבת לדרתם חסר, דכתיב (תשא לא, טז) לעשות את השבת לדרתם חסר. דתנינן, תקנו פרשת ציצית בק"ש. [ובדירתו] של אדם נמצא פרשת ק"ש חוץ מפרשת ציצית שחסר משם. במה נשלם, אלא **כשאדם מתעטף [בביתו]**

(טו) ז"ל החיד"א ב"נצוצי אורות" כאן: הוא סוד **מזוזה** העולה **אדנ"י**, שהוא הנקי שם ה' מפני שהוא ית' נקרא בו. וגם ידוע ששם אדנ"י במילואו עולה [אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד] **תרע"א**, וזהו כתוב שמי ושוי **לפתחך** [פתח הוא "תרעא" בלי תרגום], עכ"ל. ובספר "ילקוטי לוי יצחק" לזהר כאן מפרש ד"קאי על השם שד"י שבחוץ המזוזה, שהוא השומר, ר"ת שומר דלתות ישראל. ועיין מ"ש בזה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ז"יע בלקוטי שיחות חלק י"ט ע"י 121 שוה"ג להע"י 7.

(טז) נעתק, בשינויים, בתוספת לזהר ח"ג סימן ד' (דף שי סע"ב).

בציצית ויוצא בו לפתחו הרי נשלם, והקב"ה שמח בו, ומלאך המות זו משם [והיינו לדורתם, שיהי שלם ויצא מפתח ביתו במצוה זו, ומלאך המשחית זו משם] **וניצול האדם מכל נזק**. מנלן, ממאי דכתיב **מזוזה**, מאותיותיו משמע **ז"ז מו"ת**, שלא ניתן לו רשת לחבל וזו מפתחו, עכ"ל, עיי"ש בארוכה.

- כב -

שם שד"י שעל המזוזה מבחוץ הוא ר"ת שומר דלתות ישראל, או שומר דירת ישראל

ז"ל סידור האריז"ל להר"ש מראשקוב, כוונת מזוזה (ח"א דף ל"ב ע"ב ואילך): **בצאתו מביתו יניח אצבעו על המזוזה ויכוין . . שם שדי**, שומר דלתות ישראל . . ויתפלל ויאמר יהו"ה ישמרי בכח שם שדי ר"ת שומר דלתות ישראל, עכ"ל^ס.

ובדרכי משה (יו"ד הל' מזוזה סימן רפ"ח אות ג') הביא בשם הכל בו הל' מזוזה, וזה לשונו: **מה שנהגו לכתוב זה השם [שם שד"י] יותר משאר שמות, מפני ששם זה נוטריקון שומר דירת ישראל**, עכ"ל.

ובספר הגן ודרך משה (שנעתק להלן אות כ"ה) כתב, וזה לשונו: והשם **שד"י ר"ת שומ"ר דלתו"ת ישראל**, שומ"ר דלת"י יהודי"ו, עכ"ל.

בצאתו מביתו יניח ידו על המזוזה ויאמר ה' ישמר צאתי וגו'

ז"ל הדרכי משה (סימן רפ"ה אות ב', בשם המהרי"ל^ט): **ובכל עת שיצא מן הפתח יניח ידו על המזוזה**^ט ויאמר ה' שומרי ה' צלי על יד

טח) ועיין ג"כ משנת חסידים מסי' מזוזה (פי"ג מ"ט).

טט) כ"ה בכל בו שם. ובדרכי משה לפנינו: שומר **דת** ישראל!

ע) וכן הביא בשערי זהר למסי' עירובין דף ד' ע"א (דף ל"ח סע"ד) בשם טעמי המצוות לרקנטי.

עא) עיין ליקוטים ממהר"ר שלום מאושטריק, שבסוף מנהגי המהרי"ל (מהדורת רש"י שפיצר, ע' תרל"ד סימן צ"א), שכתב, וז"ל: בכל עת שיצא האדם מפתחו, יניח ידו על המזוזה ויאמר: ה' שמרי ה' צלי על יד ימיני, אשרי, עכ"ל. ועיין הלכות קטנות להרא"ש סוף הל' מזוזה (ושם הובא הפסוק בלשון רבים).

עב) ובפתחי תשובה (סימן רפ"ה ס"ק ד') כתב, וז"ל: עיין בשו"ת רבינו עקיבא איגר סי' נ"ח שכתב, **דאם אין המזוזה בתוך תיק לא נכון להניח ידו עליה**. . ואם רצונו להניח ידו, טוב להוריד מלבשו אשר על אצילי ידיו להניח על המזוזה, ע"ש, עכ"ל.

ראש דברך אמת

ימיני, ה' ישמור צאתי ובואי מעתה ועד העולם", עכ"ל.

והביאו ברמ"א (סו"ס רפ"ה), וזה לשונו: י"א כשאדם יוצא מן הבית, יניח ידו על המזוזה^ט ויאמר ה' ישמר צאתי וגו'^י. וכן כשיכנס אדם לבית יניח ידו על המזוזה, עכ"ל.

יניח אצבעו הנק' אמה על שם שד"י שעל גבי המזוזה וינשקנה ויכוין ס"ת יו"ד צד"י רי"ש, אותיות שד"י, ועל ידי זה נכנע היצה"ר ז"ל סידור הארז"ל להר"ש מראשקוב, כוונת מזוזה (ח"א דף ל"ב ע"ב): אחר שהניח טלית ותפילין, בהליכתו לבית הכנסת ינשק המזוזה

ובלקט יושר יו"ד (ע' 60) כתב, וז"ל: וזכורני כשהלך מביתו לא נגע במזוזה, אך מסתכל בה. אבל כשהלך מביתו לדרך נגע במזוזה, עכ"ל.

ובספר יוסף אומץ סימן ת"פ כתב, וז"ל: ראיתי לא"י החסיד ז"ל נוהג שכיסה כל המזוזות בטס נחושת על פני כולן, רק במקום השם של שד"י הכתוב לו מבחוץ למזוזה ה' נקב בטס ההוא, והי' הנקב ההוא כמין דלת של נחושת תלויה בטס עצמו, והיתה הדלת סובבת על צירה באופן שהאדם יכול להגביה הדלת ולהניח תחתיו אצבעו על השם שד"י הנ"ל. והחסיד הגאון מהר"ר ישעי' סג"ל שנסע לירושלים הנהיג לתום דרכו בהיותו אב"ד פה, לסתום הנקב שעל השם של שד"י בזוכית או בקרן מזהיר באופן ששם של שד"י יהי' נראה מתוכו באר היטב. וגם הוא דרך נכון מאד, עכ"ל.

[בענין מ"ש שכיסה כל המזוזות בטס נחושת, יש להעיר מס' סגולות ישראל (מערכת מ' אות י"ד), וז"ל: צריכים לזהר במה שאמר רבינו הקדוש משיח ד' מרן הבעש"ט ז"ל זי"ע, שלא ליתן המזוזה בשפופרת של ברזל, משום שהמזוזה היא להאריך ימים והברזל הוא להיפוך, ואינו בדין שיניף המקצר על המאריך, עכ"ד הקדושים זי"ע, עכ"ל ס' סגולות ישראל. ולהלן שם מביא ממס' כלים (פט"ז מ"ז), דאמרו שם "בית המזוזה", ומפרש הר"ם ז"ל: בית מעץ כמין קנה יכניסוהו בו המזוזה כו'].

ועיין בכנסת הגדולה (יו"ד סימן רפ"ה ס"ב), וז"ל: נוהגים שנוקבים הקנה במקום שם של שד"י כדי שיראה לחוץ. וכדי שלא ימחק חס ושלום כשמניחין היד לנשוק המזוזה, עושין ונותנין באותו חור זכוכית, עכ"ל.

(ג) ומוסיף שם: "וענין הנחת יד שכתב, מוזכר בהדיא בפ"ק דע"ז (דף י"א ע"א)" - נעתק לעיל אות י"ח קרוב לתחילתו.

(ד) ומציין: מהרי"ל שם, ומוכח בעבודת כוכבים דף י"א.

(ה) ומציין: "במדרש". ויש שהעירו על זה, שנשתבש כאן הדפוס, ובמקום "מדרש", צ"ל "מהרי"ש". ומציינים להלכות ומנהגי ר' שלום מנוישטט (מהדורת רשיש שפיצר, ירושלים תשל"ז, ע' 50 סימן ס"יא), וז"ל: מהרי"ש ז"ל. בכל עת שאדם יוצא מפתח הבית, מניח ידו על המזוזה ואומר השי' שומרי השי' צילי על ידי ימיני. עכ"ל. ולהעיר, שהרמ"א לא הביא כאן גם הפסוק השני, "הי' שומרי הי' צלי על יד ימיני", שהביא בדרכי משה דלעיל (וכפי שהוא במהרי"ש הנ"ל).

ויכוין בשם שד"י כדלקמן, עכ"ל.

וזה לשונו לקמן שם (דף ל"ב ע"ב ואילך): **בצאתו מביתו יניח אצבעו על המזוזה ויכוין . . ויניח אצבעו הנק' אמה . . על השם שד"י . . ויזכור בפיו שם שד"י, ויכוין ס"ת של יצ"ר כזה יו"ד צד"י רי"ש אותיות שד"י, ועי"כ נכנע היצה"ר."**

על ידי שם שד"י (שעל גבי המזוזה מבחוץ) ושם והי"ה (שבפנים המזוזה) מכניעים את השד העומד בפתח עם שס"ה ממונים שלו (השט"ן עה"כ עולים למס' שס"ה)

ועוד תכוין שם שד"י שומר דלתות ישראל . . ואחורי שד"י תיבת והי"ה . . ואם תמלאהו באלפיי"ן יהי יו"ד ה"א וא"ו ה"א, גי' מ"ה . . ושד"י עם מ"ה זה גי' שט"ן, והשט"ן עם הכולל גי' שס"ה, שהוא להכניע עם שד"י ומ"ה לשד העומד בפתח עם שס"ה ממונים שלו, כנ"ל בזהר פרשת ואתחנן.

יתפלל ויאמר ה' ישמרי בכח שם שד"י, וחילופו תכ"ה שיצילנו מן היצה"ר.

ויתפלל ויאמר: יהו"ה ישמרי בכח שם שדי ר"ת שומר דלתות ישראל, וחילופו באותיות מאוחרות תכ"ה, שיצילנו מן יצה"ר שחתום בסוף שם שד"י: יו"ד צד"י רי"ש. עכ"ל סידור האריז"ל.

ותוכנו הובא גם כן בברכי יוסף שעל גליון השו"ע (יו"ד סו"ס רפ"ה), וזה לשונו: והאר"י זצ"ל כתב, **יניח אצבעו הנקרא אמה על שדי וינשקה, ויתפלל לה' שישמרנו בשם שד"י, וחילופו באותיות המאוחרות תכ"ה, שיצילנו מיצה"ר, עכ"ל.**

(עו) ובשו"ע האריז"ל (בהוצאת ירושלים תשד"מ עם פירוש "מראה כהן" - עי' ע"ו) כתב בקיצור, וז"ל: **כשיוצא אדם מפתח ביתו ונותן ידו על המזוזה ונושק יכוין בכוונת להניצל מיצה"ר, שיצר במלוי יו"ד צד"י רי"ש ס"ת שד"י, ויכוין ששם שד"י הכתוב במזוזה יצילנו מיצה"ר ונכנס בתוכו להכניעו, עכ"ל.**

ובפירוש מראה כהן שם מציין, שבס' טעמי המצוות להרחי"ו ז"ל פ' ואתחנן דף צ"ד איתא כוונה זו בשם מוהר"א ז"ל. וע"ע דבר נתמד בספה"ק אמרי נועם לה"צ מוהר"ר מאיר מדזיקוב זלה"ה בפ' שופטים דף ע"י. ע"כ.

- כג -

על ידי ראיית המזוזה (והציצית) נזכר האדם לקיים שאר המצוות ז"ל הזהר פרשתנו (דף רס"ג ע"ב): פקודא למקבע ב"נ מזוזה לתרעיה" . . ותו, דלא ינשי ב"נ דזכרנא דקוב"ה לעלמין. ודא איהו כגוונא דציצית, כד"א (שלח טו, לט) וראיתם אותנו וזכרתם את וגו'. כיון דחמי בר נש להאי דזכרנא, אדכר בגרמיה למעבד פקודא דמאריה, עכ"ל"י"י.

[מצוה שהאדם יקבע מזוזה לפתחו . . ועוד [טעם למזוזה], כדי שלא ישכח האדם זכרון הקב"ה לעולם. ו[טעם] זה הוא כמו ציצית, כש"א וראיתם אותו וזכרתם את וגו'. כיון שהאדם רואה זכרון ההוא, נזכר בעצמו לעשות מצות אדונו. (פירוש "הסולם" כאן)].

מזוזה כוללת כל המצוות ושקולה כנגד כל המצוות

ועיין בסידור עם דא"ח לכ"ק אדמו"ר ר' דוב בער (בנו של הרב בעל השו"ע והתניא), דמזוזה כוללת כל המצוות ושקולה כנגד כל המצוות (עיי"ש דף רע"ה ע"ב ואילך).

- כד -

על ידי המזוזה כשיכנס ויצא מביתו יפגע תמיד ביחוד השם. - מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו, ציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא

ז"ל הרמב"ם סוף הלכות מזוזה"י: חייב אדם להזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן³, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים.

אמרו חכמים הראשונים, כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו

עז) המשך לשון הזהר נעתק לעיל ריש אות כ'.

עח) עיין ג"כ רמב"ם סוף הלי' מזוזה, שנעתק להלן ריש אות כ"ד.

עט) נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, חלק כ"ט, שיחה ב' לפי עקב (עי' 61 ואילך).

פ) להעיר מרמב"ם הלי' תשובה פ"ג הי"ד.

מזכירין רבים^א, והן הם המלאכים שמצילין אותנו מלחטוא, שנאמר (תהלים לד, ח) חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל הרמב"ם.

וכ"ה בטור יו"ד (סימן רפ"ה), וזה לשונו: וצריך לזהר מאד בה, כמו שאחז"ל^ב כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, מפני שיש במזוזה יחודו של הקב"ה. ותמיד בבואו ובצאתו יזכור יחודו של הקב"ה ויתן יראתו על פניו לבלתי יחטא, עכ"ל.

ומקורו משי"ס מנחות (דף ל"ג ריש ע"ב). וזה לשונו שם: רבי אליעזר בן יעקב אומר, כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, הכל בחיזוק שלא יחטא (מכל וכל עומד בחזקה שלא יחטא, רש"י), שנאמר (קהלת ד, יב) והחוט המשולש (תפילין וציצית ומזוזה, רש"י) לא במהרה ינתק^ג, ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל.

אשרי חלקם של ישראל שעל ידי ציצית, תפילין ומזוזה ניכר בהם שהם בני מלכים

ז"ל הזהר פרשתנו (דף רס"ו ע"א^א) זכאה חולקהון דישראל, כדין אשתמודען ישראל דאינון בני מלכא קדישא, דהא כולהו אתרשימו מיניה . . אתרשימו בלבושייהו, בעטופייהו דמצוה, אתרשימו ברישייהו, בבתי דתפילי בשמא דמאריהן, אתרשימו בידייהו ברצועי דקדושה . . אתרשימו בבתייהו במזוזה דפתחא. בכולא רשימין דאינון בני מלאכא עילאה. זכאה חולקהון, עכ"ל.

[אשרי חלקם של ישראל, כי אז ניכרם ישראל שהם בני המלך הקדוש, כי כולם רשומים ממנו . . רשומים בלבושם, בעטוף של מצוה. רשומים בראשם, בבתיים של התפילין, שהם שם של אדונם. רשומים בידיהם, ברצועות של קדושה . . רשומים בבתייהם, במזוזה בפתח. בכל

פא) עיין ג"כ זהר פרשתנו (דף רס"ג ע"ב), נעתק לעיל אות כ"ג.

פב) מנחות דף מ"ג ע"ב, נעתק לחלן בסמוך. הובא ג"כ - בשינויים - בטור או"ח סוף הל' ציצית (סוף סימן כ"ד).

פג) הטעם לזה שהרמב"ם שם השמיט פסוק זה, נתי' בלקוטי שיחות שם. ובטור או"ח שם הביאו.

פד) בהמשך להנעתק לעיל אות כ"ו.

ראש דברך אמת

דבר הם רשומים שהם בני מלך העליון. אשרי חלקם. (פירוש "הסולם" כאן).

ועיין גם כן בזהר שם לפני"ז (דף רס"ה ע"א), נעתק לעיל אות י"ד.

- כה -

אינו נקרא צדיק תמים עד שיקיים ר"ת של תמי"ם: תמי"ד יקיי"ם
מצו"ת מצ"ת (ר"ת מזוז"ה, ציצית, תפילין)

ז"ל ספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף י"ח ע"א ואילך): אינו נקרא צדי"ק תמי"ם עד שיקיים ר"ת של תמי"ם, תמי"ד יקיי"ם מצו"ת מצ"ת, וזהו מצ"ת ר"ת מזוז"ה ציצית תפילין. ואפרש לכם מתחילה מצות מזוזה, שכל אדם מחוייב לבדוק מזוזתו פעמים בשבע שנים, ואפילו אם קנה אדם מזוזה חדשה יבדוק אותה אם היא כשירה, עכ"ל.

מעשה נפלא שהכה רעם וברק בבית יהודי, ובדקו מזוזת ביתו ומצאו אותה חסר הפסוק "למען ירבו וגו"

וממשיך שם, וזה לשונו: ואין אני יכול להתאפק מלהודיע לכם המעשה במדינת פיהם, שהכה הרעמים וברק בתוך בית יהודי אחד בארץ אצל מזוזות הבית בלי שום היזק, וכאשר באתי לעיר ההוא לבדוק המזוזות כמנהגי, סיפר לי היהודי הנ"ל את המאורע. אמרתי לו: שמא המזוזה היא פסולה, אמר לי: זה ימים מועטים שקניתי את המזוזה. אמרתי לו אף על פי כן. ובדקתי אותה ומצאתי חסר הפסוק למען ירבו וכו'. על כן יזהר כל אחד לבדוק מזוזותיו אף אם הם חדשים מקרוב באו, עכ"ל.

להזהר שלא שלא ימחק שם שד"י שעל גבי המזוזה

וממשיך שם, וזה לשונו: ובפרט כשאני משמים על השם שד"י איזה דבר לכסותו אז הוא נמחק בימים מועטים. והשם שד"י ר"ת^פ שומ"ר דלתו"ת ישרא"ל שומ"ר דלת"י יהודי"ו. וזה דוקא כשאני נמחק. וזהו סוד מזוז"ת אותיות ז"ז מו"ת, שזו והולך מהחדר שיש בו מזוזה כשרה. ואפילו אם יש לו כמה חדרים כולם חייבים במזוזה, עכ"ל.

רשע שאינו נזהר במזוזה, לא יאריך ימיו בהצלחה, כ"א ירד מנכסיו,
ועני חשוב כמת

וממשיך שם, וזה לשונו: ואם תאמר, הרי כמה רשעים שאינם
נזהרים בזה, ואף על פי כן הם חיים ויושבים בהצלחה. תשובה לדבר,
תהיה בטוח שלא יאריך ימיו בהצלחתו, ובודאי בקרב ימיו ירד מנכסיו
ועני הוא חשוב כמת, וגם ח"ו בניו מתים כשהם קטנים בעון מזוזה
כדאיתא בשבת¹⁹, עכ"ל ספר הגן ודרך משה, עיי"ש עוד באריכות.

- כו -

מצוה שאין לה רודפים רדוף אחרי' לעשותה

וגדול זכות מצוות אלו (עניית אמן, תפילין ומזוזה) במיוחד לשמירה
ולהצלה²⁰, כי מצוות אלו (ובפרט ענין עניית אמן) הם בבחי' "מת מצוה",
שמעטים המה המתעסקים בהם, וזכה ר' בנימין מיודענו שהוא עוסק
בזה בהשתדלות יתירה ביתר שאת ויתר עז.

וכדאיתא בספר חסידים (סימן רס"א), וזה לשונו: אהוב לך את
המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים, כגון שתראה מצוה בזויה
או תורה שאין לה עוסקים כו', אתה תלמדם ותקבל שכר גדול כנגד
כולם, כי הם דוגמת מת מצוה, עכ"ל. וכעין זה כתב גם כן שם (בסימן
ק"ה), וזה לשונו: כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה,
תדרשנה לפי שהיא כמת מצוה, ומצוה שאין לה רודפים רדוף אחרי'
לעשותה כו', עכ"ל].

- זך -

והנה הבאנו לעיל (אות ב') מ"ש בכתב סופר עה"ת בשם המסורה, דג'
פעמים ואתם כתיב: (ואתחנן ד, ד) ואת"ם הדבקים בה' אלקיכם חיים
כולכם היום, (נח ט, ז) ואת"ם פרו ורבו, (יתרו יט, ו) ואת"ם תהיו לי
ממלכת כהנים וגוי קדוש.

ויש להוסיף בזה בדרך רמז, דהנה נת"ל (אות ו') דאת"ם הוא ראשי
תיבות אמן, תפילין, מזוזה. והיינו, דעל ידי ההשתדלות בג' דברים
הנ"ל, על ידי זה זוכה שיקוימו בו ג' הכתובים הנ"ל:

פז) עיין לעיל סוף אות י"ז, ובהנעתק שם בהעי' מ"ה.

פז) מלבד המבואר בארוכה לעיל בענין עניית אמן, ובענין תפילין ומזוזה.

ראש דברך אמת

א) ואת"ם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום - אריכות ימים ושנים טובות, כמשנת"ל בארוכה (אות ה' ואילך) בענין עניית אמן, דכל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של עי' שנה, ומבטלים גזירות קשות וכו'. וכן לענין תפילין נת"ל (אות י"ד) דכל המניח תפילין מאריך ימים. וכן לענין מזוזה נת"ל בארוכה (אות י"ז ואילך) דכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו, ועל ידי המזוזה זו המות מן הבית וכו'.

[וכן לענין ציצית, כמו שנת"ל (אות כ"א) דתקנו פרשת ציצית בקי"ש, ובדירתו של אדם [במזוזה] נמצא פרשת קי"ש חוץ מפרשת ציצית שחסר משם, וכשאדם מתעטף בביתו בציצית ויוצא בו לפתחו הרי נשלם, ומלאך המות זו משם כו'. וכן נת"ל (אות כ"ד) דכל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, והרי על ידי העדר החטאים הרי הוא מאותן שכתוב בהן חיים כולכם היום (עיין רש"י על הפסוק חוקת כ, כב)].

וכן אצל מיוחדנו ר' בנימין דהפריז שליט"א, דעל ידי שהוא עוסק לזכות הרבים בג' המצוות המרומזים בתיבת ואת"ם שבפסוק "ואת"ם הדבקים ב' אלקיכם", על ידי זה נתקיים בו "חיים כולכם היום", שניצול מהסכנה והוא נמצא בעז"ה אתנו היום בחיים.

ב) ואת"ם פרו ורבו - בני זש"ק עוסקים בתורה ובמצוות והולכים בדרכי אבותיהם, כמשנת"ל (אות ח') בענין עניית אמן, דבן קטן האומר יתגדל, ועונין אחריו יהא שמי' רבא מברך, מציל אביו מן הפורענות. והבאנו לעיל (אות ב') בשם הכתב סופר עה"ת, דהאדם צריך לקיים מצות פרי' ורבי', כי מי שיש לו בנים והולכים בדרכיו, הרי הוא כאילו לא מת כו'. וכן לענין תפילין נת"ל (אות י"ב) דמ"ש וצדקתו עומדת לעד, זה המזכה את הרבים, כגון מלמד ליראי ה' תיקון תפילין כו'. ומבואר ברד"ק על הפסוק, וזה לשונו: יש מפרשים [יוצדקתו עומדת לעד] בעוה"ז, ופי' לעד [היינו] לבניו ולבני בניו עד עולם, עכ"ל. וכן לענין מזוזה נת"ל בארוכה (אות י"ז ואילך) דכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו.

פח) ועיין בטור שנעתק שם הערה מ"ה, וז"ל: וכן דרשו חכמים בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים כו', עכ"ל. ומכלל לאו אתה שומע הן.

ראש דברך אמת

מג

ויש להוסיף עוד בענין השייכות דמצות **מזוזה** לענין **"ואת"ם פרו ורבו**", כי איתא במנחת חינוך (מצוה א') בארוכה, מדברי הפוסקים, דכל זמן שהבנים חיים בעוה"ז, מקיים האב מצות פרי' ורבי', עי"ש. ולכן, על ידי שהאדם זהיר במצות מזוזה, אשר על ידי זה יאריכו (ימיו ו) ימי בניו, על ידי זה מקיים מ"ש בכתוב **"ואת"ם פרו ורבו גו"**.

ונבאמת פסוק **"ואת"ם פרו ורבו וגו"** שייך לומר במיוחד על מיוחדנו ר' בנימין הנ"ל, כי הוא עוסק בהשכנת שלום בית בין איש לאשתו, אשר בזה מתקיימת ממילא מצות פרי' ורבי'. ויש להוסיף בזה בקשר ובשייכות ל**"ואת"ם גו' חיים כולכם היום"**, דעל ידי שמשכין שלום בין איש לאשתו, אשר על ידי זה מתקיימת מצות **"ואתם פרו ורבו"**, והאיש ואשתו מביאים חיים לעולם, על כן, מדה כנגד מדה, זכה מיוחדנו ר' בנימין לינצל מתאונת המטוס ונתקיים בו **"חיים כולכם היום"**.

ג) **ואת"ם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש**. עיין רש"י על הפסוק דפירש **"כהנים"** - **שרים**. וזה י"ל לענין **עניית אמן**, כי נת"ל (אות ג') דכאשר מברכין בכל יום מאה ברכות כהוגן (ואף עניית אמן מן הברכה היא), אז כולם עשירים מלאים כל טוב כו'. וכן לענין **תפילין**, כי נת"ל (אות י"ד) דעל ידי תפילין שבראש, על ידי זה וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך גו'^ט - וזהו **"גוי קדוש"**. וכן לענין **מזוזה (ותפילין וציצית)** נת"ל שם, דכאשר האדם מניח תפילין בראשו ובזרועו, ומתעטף בעיטוף של מצוה, ובצאתו מביתו פוגש במזוזה, אז ד' מלאכים קדושים מלוים אותו לבית הכנסת ומכריזים לפניו: **"הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא כו"**. וכן נת"ל (אות כ"ד), דמי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מובטח הוא שלא יחטא - אשר על ידי זה הוא בבחינת ממלכת כהנים וגוי קדוש.

ונשכר זה ד"ואתם תהיו לי ממלכים כהנים וגו'" שייך במיוחד למו"ה ר' **יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א**, שהוא גם כהן כפשוטו, שימשיך בכהונתו ויוסיף כח וחיל בג' פעולות הנ"ל.

- כח -

והנה מובא בספרים, **דאת"ם** (שהוא ר"ת **אמן**, **תפילין**, **מזוזה**) הוא אותיות **אמ"ת**. ולדרכנו נ"ל, דאם הולכים נגד האמת ר"ל, אז כאשר

ט) ועיין לעיל הערה ל"ח (מזהר פי' בראשית), דכ"ה גם בטלית של מצוה (מצות **ציצית**).

רואים שמישהו אחר עוסק בזיכוי הרבים בג' המצוות דאמן תפילין ומזוזה המרומזים בתיבת את"ם (אמ"ת), אזי רוצים להפריע להם וכו'. וכמו שהבאנו להלן (בקונטרס כשרות תפילין ומזוזות סי"ח), שמישהו מחוג מסויים התבטא לחסיד חב"ד, דאם חסידי חב"ד מפיצים את קיום מצוות מזוזה ("מבצע מזוזה"), אז אנו צריכים לעשות ההיפך מזה רח"ל. וכל זה הוא מחמת שהאנשים מחוג הנ"ל אין מתנהגים במדת האמת.

וזהו **ואת"ם** אותיות **אמ"ת**, דכאשר ילכו במדת האמת, וממילא יקיימו ג' המצוות המרומזים בתיבת **ואת"ם**, אז יזכו להשכר המרומז בג' הכתובים של **ואת"ם** (אותיות **אמ"ת**): **ואת"ם** הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, **ואת"ם** פרו ורבו, **ואת"ם** תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכנ"ל בארוכה.

- כ ט -

ונראה לי להוסיף עוד ברמז הפסוק **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש**. דהנה בבעל הטורים על פסוק זה פירש "כהנים" כפשוטו. וזה לשונו: **אילו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים, ולעתיד לבוא תחזור להם שנאמר (ישה"י סא, ו) ואתם כוהני ה' תקראו**.

והנה בקינות לתשעה באב (ד"ה איכה אלי קוננו מאליו) נאמר: **מחטאת סתירת מזוזות**, חזון ענתותי החלו לבזות, נעו ענמים לחומו להבזות. ועלה ברעיוני בשעת אמירת הקינות בתשעה באב העבר, דמכאן רואים, דבזמן החורבן לא קיימו בני ישראל מצות מזוזה, ואדרבה, עוד ביזו את המזוזה הקדושה על ידי שסתרו אותה מפתח דלתות בתיהם, וכלשון הקינה "מחטאת סתירת מזוזות", ובגלל זה חרב בית מקדשנו.

ומובא בספרים, דבעת אמירת הקינות בתשעה באב צריכים אנו לקונן גם על חורבן ופירצות הדור הזה. ועל כן רמז לנו בעל הקינות, מחטאת סתירת מזוזות חזון ענתותי החלו לבזות, דהוא גם כן מפירצות הגדולות בדור הזה, בעוה"ר. ועל כן צריכים לתקן דבר זה ביתר שאת.

ועפ"י הנ"ל דביהמ"ק נחרב גם כן בגלל עון זה שביזו מצות מזוזה וסתרו את המזוזה מפתחי בתיהם, יש לומר, דעל זה רומז גם כן הפסוק הנ"ל, **ואת"ם**, ר"ת **אמן**, תפילין, מזוזות, דאם נקיים מצוות אלו, נזכה לביטול החטא והסיבה שגרמה לחורבן בית המקדש והגלות, וכאשר

ראש דברך אמת

מה

בטלה הסיבה (החטא) בטל המשובב, הגלות והחורבן, וזוכים לבנין בית המקדש במהרה בימינו, שאז יהיו כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וכו', ואז יקויים בנו **ממלכת כהנים וגוי קדוש** כפשוטו, שהכהנים ישמשו בעבודת בית המקדש בב"א.

- 5 -

ועל דרך זה יש לפרש מקראי קודש (ישעי' מ') האמורים בהפטורת השבוע (שהוא נחמה ראשונה משבעה דנחמתא): נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דברו על לב ירושלים וקראו אליה, כי מלאה צבאה כי נרצה עונה, כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה. וההפטורה מסיימת בפסוק שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר.

אחר כך כתיב שם עוד בישעי' מ', למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור. עיי"ש.

ויש לנעוץ סוף ההפטורה, **מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר**, בתחילתה, **נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם וגו' כי לקחה מיד ה' כפלים ככל חטאתיה**. אך תחילה נבאר בדרך רמז את הכתוב "מרוב אונים ואמיץ כח".

דהנה **אוני"ם** הוא אותיות **אמ"ן י"ו**, ועם הכולל הוא בגימטריא **אמ"ן טו"ב**. ובא לרמז, דעל ידי אמירת **אמן** בכוונה הראויי זוכה האדם לכל טובות עולם הזה.

ויש להוסיף עוד על זה, **דאוני"ם** (עם ה' אותיות) בגימטריא **קי"ב**, שהוא ראשי תיבות שם הקדוש **יעננו ביום קראינו**, דבשכר אמירת **אמ"ן** בכל כחו, בקול רם ובכל כח כוונתו, על ידי זה זוכה שיקויים בו ה' **יעננו ביום קראנו**.

- לא -

וכתב בספר הגן ודרך משה (ליום תשעה ועשרים - דף ל"ו ע"א ואילך), וזה לשון קדשו: **באתי לי להזהיר ולזולתי להזכיר גדול השכר של עניית **אמן** יותר מהמברך, שבזה הוסיף כח וגבורה של מעלה, ואין לך גדול לפני הקדוש ברוך הוא כעניית **אמן**, הובא בזוהר הקדוש פרשת**

וילך³, כמה פעמים גדולים פתחים³³ למעלה וכמה טובות משתכחין בכל העולמות על ידי המשכות האורות והשפע בעניית אמן, כמה חדוה שכונה³³.

ומה שכר לישראל הגורמים כל זה בעלמא הדין ובעלמא דאתי, בעלמא הדין למלטם בעת צרה ח"ו, אז קול הכרוז יוצא בכל העולמות פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, כמה דישראל הוא גורמין דנפתחו שערי רחמים שערי דברכה, כך השתא פתחו שערים לקבל

(צ) כפה"נ נפלו בסי' הגן כמה ט"ס, ולכן לשלימות הענין מעתיקים הננו בזה את לשון הזהר. וז"ל שם (דף רפ"ה ע"ב):

כד ישראל לתתא משמרין לאתבא אמן, לכוונא לבייהו כמה דאצטריך, כמה פתחין [רברבין] דברכאן פתיחן ל"י לעילא, כמה טבאן משתכחין בכולהו עלמין, כמה חדו בכולה.

[כשישראל למטה שומרים עצמם לענות אמן ולכוין לבם כמו שצריך, כמה פתחי ברכות פתוחים למעלה, כמה טוב נמצא בכל העולמות, כמה שמחה היא בכל (פירוש "הסולם" כאן)].

מאי אגר להו לישראל דגרמין האי, אגר להו בעלמא דין ובעלמא דאתי. בעלמא דין, בשעתא דעאקין להו ומצלן צלותא קמי מאריהון, קלא מכרזא בכולהו עלמין פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי אמונים אלא אמנים. פתחו שערים, כמה דישראל פתחין להו תרעין [רברבאן] דברכאן, כך השתא פתחו שערים ותקבל צלותהון מאינון דעאקין להו.

[ומהו שכרם של ישראל שגרמו לזה, שכרם הוא בעולם הזה ובעולם הבא. בעולם הזה, בשעה שמצירים להם ומתפללים תפילתם לפני אדונם, הקול מכרזו בכל העולמות, פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי אמונים אלא אמנים [דהיינו ששומרים לענות אמן]. פתחו שערים, כמו שישראל פתחו להם שערי הברכות, כך עתה פתחו שערים ותקבל תפילתם על אלו שמצירים להם (פירוש "הסולם" כאן)].

האי בעלמא דין, בעלמא דאתי מאי אגרייהו. דכד יפוק ב"נ מהאי עלמא דהוה שומר לאתבא אמן, מאי שומר, כלומר נטיר ההיא ברכה דאמר ההוא דמברך ומחכה ל"י לאתבא אמן כמה דאצטריך, נשמת"י סלקא ומכרזי קמ"י, פתחי שערים קמ"י, כמו דאיהו הוה פתח תרעין כל יומא כד הוה שומר אמונים. עכ"ל זה"ק.

[זה [שכרם] בעולם הזה. בעולם הבא מהו שכרם. כי כשיצא האדם מעולם הזה שהי' שומר לענות אמן, מהו שומר, כלומר ששומר אותה הברכה שאומר המברך ומחכה לו לענות אמן כמו שצריך, אז נשמתו עולה ומכרזת לפניו: פתחו שערים לפניו, כמו שהוא הי' פתח שערים כל יום כשהי' שומר אמונים (פירוש "הסולם" כאן)].

(א) כפה"נ צ"ל: כמה פתחים גדולים פתוחים.

(ב) כפה"נ צ"ל כבזהר כאן: כמה חדו בכולה.

התפללות מאותן דמתערי בעלמא הדין. ובעלמא דאתי מה שכרייהו, דכד יוצא זה בר נש מן העולם, כמה מלאכים קדישין נוטלין נשמתו ומכריזין קמיה פתחו שערים ויבוא גוי צדיק, כמה דהאי בר נש פתח שערים כל יומא ויומא שומר וממתין לענות אמן על ההוא דמברך. ועליו נאמר כי מכבדי אכבד^צ, כי כל היצורים נבראו רק לכבוד הש"י ב"ה.

ולפי פשוטו אמן היינו האמנת דברים, שיאמינו^צ דבריו ויקוים הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה^צ. אמרו רז"ל שומר אמונים, נוצר אלו שאמרו באמונה. אומר ש"ץ מחי מתים והעונים אמן אף שעדיין לא ראו תחיית המתים ומאמינים בהקדוש ברוך הוא שמחי מתים. וכן כל אמונים של עתיד יענה אמן, שיהיה רצון מלפניו יתברך שיקוים דבר זה.

וצריך להזהיר להמוני עם, שלא יאמרו תהלים או מעמדות או שאר תחנונים בעת חזרת הש"ץ תפילת שמונה עשרה, כי בוודאי אי אפשר לכיין באמן כראוי ועונין אמן קטופה חטופה יתומה, אין זה בירך אלא נאץ.

ובאתי כמזכיר לענין תפילין בעו"ה שכמה אנשים מתים ואין מקיימים מצות תפילין כתיקונא כדינא וכהלכה, ומברכין ברכה לבטלה. וגם להזהיר שהיוד של הקשר של יד שיהיה ממש דבוק ונשען להבית של יד, ובאם לאו לא יצא ידי חובת תפילין. וארז"ל^צ בשכר מצות תפילין מאריכין לו ימיו, עכלה"ק של ספר הגן, עיי"ש.

הרי לנו מזה גודל הכח של עניית אמן יהא שמיה רבא, דבזה מוסיפים כח בפמליא של מעלה.

- לב -

ועל פי האמור לעיל מספר הגן ודרך משה בגודל השכר של עניית אמן

צג) עיין בזהר שם לפניו (דף רפ"ה סע"א).

צד) כפה"נ צ"ל: ויאמנו.

צה) עיין לעיל (סוף אות ד') משו"ע (או"ח סימן קכ"ד סעיף ו'), וז"ל: ויענה אמן כו' ובכוונה שיכוין בלבו אמת הוא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה, עכ"ל. ושם ג"כ מספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף ט"ו ע"א). וז"ל: שמילת אמן עדות הוא על הברכה שהוא אמת, עכ"ל.

צו) עיין בזה בארוכה לעיל אות י"ד.

יותר מהמברך, כי **בזה הוסיף כח וגבורה של מעלה**, יש לפרש מה שמביא בספר ואמרו אמן (חלק שני, ע' צ"ז-צ"ח) בשם ספר הרוקח, וזה לשונו:

כתב הרוקח ה' תפלה וברכות, וזה לשונו: בספרי (על הפסוק האזינו לב, ג), ר' יוסי אומר, **מנין שעונין אמן וכו', ת"ל הבו גודל לאלקינו** (האזינו שם). וכ"כ בילקוט שמעוני פרשת האזינו, וזה לשונו, מנין שעונין אמן, שנאמר הבו גודל לאלקינו, עכ"ל, עיין שם¹³.

ועי"פ הנ"ל מספר הגן ודרך משה, מובן שפיר הטעם שדין עניית אמן למידין מפסוק **הבו גודל לאלקינו**, כי כנ"ל, על ידי עניית אמן מוסיפים כח וגבורה של מעלה, אשר על ידי זה נותנים לו ית' גדולה וכבוד.

- לג -

ועל זה מרמז הכתוב בסוף הפטורת פרשתנו, **מרב אונים ואמיץ כח**, דעל ידי שעונים אמן יהא שמיה רבא ברוב עם (וזהו **מרו"ב אוני"ס**), על ידי זה פועלים שיהי **ואמיץ כח**, היינו שמוסיפים כח וגבורה של מעלה

צז) וממשיך בספר ואמרו אמן שם, וז"ל: והנה ממילא ש"מ **דלענות אמן אחר הברכה הוא מן התורה**, כמו דילפינן בברכות כ"א בברכת התורה לפניו מן הבו גודל לאלקינו. ופסקו הפוסקים, הפרי חדש באורח חיים סימן מ"ז והשאגת אריה סימן כ"ד להדיא, דברכת התורה לפניו הוי דאורייתא. אם כן דילפינן גם אמן מפסוק זה, הוי גם כן דאורייתא, כמובן.

ואין להקשות על זה, דהאיך שייך לומר דהטפל יהיה יותר נחשב מהעיקר, דהעיקר, הברכה, יהי דרבנן והנטפל להברכה, האמן, יהיה דאורייתא, דהא דיו לבא מן הדין להיות כנידון. הא בכאן חזינן דלא אמרינן דיו בזה, הא אמרו חז"ל בברכות (נ"ג ע"ב) ובנזיר (ס"ו ע"ב) דגדול העונה יותר מן המברך, ושפיר יש לומר, דאין הכי נמי, דהברכה עצמה היא מדרבנן והאמן גדול מהברכה והוא דאורייתא.

ויש לומר, דהספרי סבירא ליה דאף אם מברך להשי"ת מדרבנן, מכל מקום האמן הוי דאורייתא מהפסוק הזה הבו גודל לאלקינו, כמו בברכת התורה דנפקא לן מהפסוק הזה בברכות כ"א וקיימא לן דהוא דאורייתא, כמו שכתב בהפרי"ח סימן מ"ז ובשאגת אריה סימן כ"ד.

ולפי זה יש ליתן טעם לשבח על מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה הנ"ל שגדול העונה יותר מן המברך, והרבה טעמים נאמרו בענין זה. אבל לפי הנ"ל יש לומר עוד טעם בפשיטות, לפי שהברכה עצמה היא מדרבנן והעניית אמן היא מן התורה כנ"ל וק"ל. עד כאן לשון ספר ואמרו אמן.

ולזה הקדים הכתוב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, ואחר כך אמר מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר. דלכאורה מה ייצא לנו מזה שנשא למרום עינינו ונראה מי ברא אלה. אך על פי האמור יובן שפיר, דתחילה צריך לקיים **שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה**, אשר אז נראה שיש פמליא של מעלה, ונדע אשר על ידי עניית אמן יש בכח האדם להוסיף בכח וגבורה של מעלה, כנ"ל, ורק לאחר זיה, כשיודע את כל הנ"ל, אז מקיים **מרוב אונני"ם ואמיץ כח**, היינו שעונה אמן יהש"ר מברך, אשר על ידי זה הוא מוסיף כח בגבורה של מעלה.

- לד -

ועפ"י יש לבאר עוד הכתוב מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר, והפסוק שלאחריו, למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור. דהנה איתא שם עוד בספר הגן ודרך משה (ליום כ"ח - דף ל"ו ע"א), וזה לשונו:

ובספר ווי העמודים ז"ל: כתב הרמב"ם אף ששיבה בבית הכנסת למצוה יחשב^ט, המדבר שיחה בטילה^ק עבירה מכבה מצוה. ואסור לדבר שיחה בטילה אף שלא בשעת התפילה, ומכל שכן בשעת התפילה^{קא}. על

זוהו הרמז במאמרם ז"ל (הובא לעיל ריש אות ה') כל העונה אמן יהא שמי רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, דלכאורה צ"ב הכוונה בתיבות "בכל כחוי". ועיין רש"י ותוסי שם, שפירשו "בכל כחוי" - "בכל כח כוונתו". אמנם לדרכינו י"ל, דעיקר כוונתו הוא שיהיה **"בכל כחוי"**, היינו, דעל ידי עניית אמן יהש"ר שלו יוסיף בכח וגבורה של מעלה.

ז"ל הרמב"ם הלי תפילה פ"א ה"ט: הישיבה שם מעסקי המצוות היא, שנאמר (תהלים פד, ה) אשרי יושבי ביתך וגוי, עכ"ל. וכ"ה גם בשו"ע או"ח הלכות בית הכנסת סימן קנ"א סוף סעיף א'. והוא ע"פ ברכות דף ל"ב ע"ב.

ז"ל הרמב"ם שם ה"ו: בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה, עכ"ל. וכ"ה גם בשו"ע שם. ועיין מגילה דף כ"ח סעי"א ואילך. תוספתא מגילה פ"ב.

ועיין בדרשות חתם סופר (ח"ב דף שע"ט ע"ד), וזת"ד: אם אנו נוהגים בהם [בבתי כנסיות ובתי מדרשות] קודש אזי הם עתידים להקבע בארץ ישראל (מגילה כ"ט ע"א), ויש להם גם עתה קדושת ארץ ישראל, והתפלות נשתלחות [משם] לשער השמים. . . אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ומדברים בהם דברים בטלים, התפילות הולכים אל החיצונים והרי הם כעובדי עבודה זרה. עיי"ש.

ראש דברך אמת

כן מן הראוי שכל קהילה וקהילה, מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם ודתו מגיע, יעמדו אנשים על זה אשר ישגיתו בעיניהם על המדברים ויביישו אותם ברבים, ובזה נראה כבוד ה' בארץ וכל העם ישמעו ויראו וגו', והמזהיר והנזהר יזכו לראות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כבוד אומר כולו, אמן כן יהי רצון, עד כאן לשונו.

ועל פי זה יבואר הכתוב **מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר**, פי', אף על פי דמוטל על כל אחד ואחד לבוא לבית הכנסת ולהתפלל, **איש לא נעדר**, מכל מקום אמר הכתוב שלאחריו, **למה תאמר יעקב ותדבר ישראל**, היינו שלא תדבר בכלל דברים בטלים בבית הכנסת, ותחשוב בזה אשר **נסתרה דרכי מה'**, אך באמת לא כן הדבר, רק הכל גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא. ועל ידי שיזכור האדם תמיד דבר זה, וישתדל שלא לדבר שיחה בטילה בבית הכנסת, על ידי זה יתבטלו מעליו כל הדינים, ויקויים אצלו סיום הכתוב **ומאלקי משפטי יעבור**, ודו"ק.

- לה -

ועל דרך זה נבוא לבאר מה שאמר **נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם**, כי **לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה**, ובמדרש (איכה רבה סוף פרק א'): **חטאו בכפלים**, דכתיב חטא חטאה ירושלים, **ולקו בכפלים**, דכתיב כי לקחה מיד ה' כפלים וגו', **ומתנחמים בכפלים**, דכתיב **נחמו נחמו עמי וגו'**.

ויש לבאר ענין הנחמה בכפלים. דהנה ביטול אמירת אמן הוא ענין **חטאו בכפלים**, ולכן שופטים על זה את האדם בכפלים גם על שאר עוונותיו, וזהו **ולקו בכפלים**. והוא עפ"י מה שכתב זקני בעל שלי"ה הקדוש זי"ע על פסוק כי אקח מועד אני מישרים אשפוט, כי מה שמחשב כל אחד על מצוות שונות שקשה לו לקיימן מחמת טירחא או שאר אונס וקישויים, ורוצה לפטור עצמו מדין של מעלה, או על כל פנים להקל ענשו לעתיד בטענות אונס, זה מהני רק באם מקיים המצוות הבאין לו בנקל כדבעי, אבל באם גם אלו אינם עולין לו כהוגן, מגלגלין עליו את הכל. ומהאי טעמא, מי שאינו לומד כל השבוע ולומד בשבת ויום טוב בעתות הפנאי, ניצול על כל השבוע, דזה מגלה שגם בימות החול היה שוקד על דלתי התורה לולא טירדות המרובות, אבל באם אינו לומד בשבת ויום טוב, נענש גם על ימי החול, ע"כ תוכן דברי השלי"ה.

ראש דברך אמת

נא

ומבאר בספר דבר ישראל (במאמר עניית אמן), דהוא הדין לענין אמירת אמן ואמן יהא שמיה רבא, דאם ידונו אותו למעלה על תורה ומצוות שלו שלא קיימן, וירצה לתרץ עצמו בטענת אונס גופא ודממונא ושאר טירדות המונעין אותו, לא יתקבלו טענותיו, שהרי בשעה שהיה בבית המדרש (ולא היה טרוד בעסקיו) לא קיים מצוות שחייב בהם כאמירת אמן ויהא שמיה רבא אף בלי אונס. קל וחומר שיחה בטילה, שהיה יכול למנוע עצמו בשב ואל תעשה, ודאי אין שום ישוב די חזק ליישב פשעו. ומה גם שבאותו הזמן שהרגיש לאות ועייפות לדברי קדושה, היה איתן חזק לפטפט בכל מיני דברים בטלים ושיחת חולין בקול רעש גדול, והאיך לא יכסה כל פניו בושה וכלימה בעת זוכרו כי לאמירת אמן ודברי קדושה אבד קולו והרגשת הלב ולא נשאר לו בלתי קול נמוך לבד או גם זה לא.

[ומפרש בזה גם כן כוונת הכתוב **והיה עקב תשמעון**, ופירש רש"י **מצוות קלות שאדם דש בעקביו**, היינו מצוות שבאין לו לאדם בנקל כדישת העקביים. וזהו והי' עקב תשמעון, פי', אם מצוות אלו תשמעון, או אם המצוות שדשין בעקביים כהליכה לבית הכנסת ובית המדרש תשמעון, אז **ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד גו'**, **ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך וגו'**, ודו"ק].

ועל פי זה מובן דכאשר אין עונין אמן ואיש"ר בכלל, או שאין עונין אותן כראוי, על ידי זה נענשים באופן **דכי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה**, כי על ידי שאין עונין אמן כראוי, על ידי זה נענשים גם על מה שאין עוסקים בתורה ותפילה כל היום, כנ"ל בשם השל"ה הקי', דהרי אין לו שום אמתלא שהוא טרוד בעסקיו, דהלא בעת התפילה אינו טרוד בעסקיו. ונמצא דביטול עניית אמן הו"ע **חטאו בכפלים**, ועל ידי זה **לקו בכפלים ח"ו**. וזהו כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה.

- לו -

והנה בספר "ואמרו אמן" (ח"א אות י"ח - ע' י"ב) מביא מדרש (הובא ברוקח) **שכשישראל אומרים אמן יהא שמיה רבא, אומר הקדוש ברוך הוא: מתי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ם**.

וישם (אות מ"ח - ע' ל') כתב, וזה לשונו: והובא בספר יש שר^{קב} בדיני קדיש (סימן ו'), וזה לשונו: לענות אמן יהא שמיה רבא מברך **דוקא** בכח ובקול רס^{קד}. ומביא לשון הזוהר הק' (פרשת נח דף ס"ב ע"ב), וזה לשונו: בזימנא דישאל אתיבו אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחם ובקול רס^{קד} **קודשא בריך הוא איתמלי רחמין וחייס על כולא** כו'. לכן יהיה אדם נזהר לכויף לענות אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו ובקול רס (עכ"ל), עד כאן לשונו.

וזה שפתח הנביא ואמר **נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם**, דאם תקיימו כראוי עניית אמן הרמוז בסוף ההפטורה בתיבות מרוב אוני"ם ואמיץ כח, אז תזכו לקיום היעוד **ומתנחמים בכפלים**, דכיון דעל ידי ביטול עניית אמן לוקים בכפלים ח"ו, כדמשמע מדברי השלה"ק, על כן היות ואמרו רז"ל (סוטה י"א ע"א) מרובה מדה טובה ממדת פורעניות, הרי שאם מקיימים עניית אמן כראוי זוכים לנחמה בכפלים.

ועל כן פתח הנביא נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דבשכר עניית אמ"ן הרמוז בתיבות מרוב אוני"ם ואמיץ כח, זוכים לנחמה בכפלים.

- לז -

ויש לומר, דבסיום הכתוב **איש לא נעדר** מרומז גם כן מצות **מזוזה**. דבאמת צ"ב מדוע אמר לשון **איש לא נעדר**, ולא אמר לשון אדם, גבר או אנוש.

אך הביאור בזה, דהנה תיבת **אי"ש** (עם ג' אותיות) בגימטריא **שד"י**, שהוא השם הקדוש של המזוזה^{קד}, ר"ת **שומר דלתות ישראל**^{קד}. וזהו **אי"ש לא נעדר**, שמרומזו כאן מצות מזוזה, דבזכות מצות מזוזה יזכו שהשי"ת ישמור את כאו"כ בצאתו ובבואו שאיש מהם לא נעדר, ועל ידי זה נזכה גם כן לקיום היעוד שאמר בתחילת ההפטורה, נחמו

קב) בס' ואמרו אמן כאן מצייץ, שמחברו ה"י מגורי האריז"ל, ומביאו בעטרת זקנים לשר"ע או"ח ריש סימן א'.

קג) עיין לעיל אות ה' בתחילתו, ובהנסמן בהערות שם.

קד) בזהר שם: בזמנא דישאל אתיבו **בקול רם** אמן יהא שמיה רבא מברך וכו'. ועיין בזה לעיל הע' ט"ז

קה) עיין בארוכה לעיל אות כ'.

קו) עיין בארוכה לעיל אות כ"ב.

נחנו עמי יאמר אלקיכם, מתנחמים בכפלים.

- לח -

ויש לומר, דעל כן קורים הפטורה זו תמיד בפרשת ואתחנן, כי בפרשת ואתחנן מרומז גם כן ענין זה של עניית אמן, שעל ידי זה זוכים לכל ההשפעות הטובות, כדלהלן.

דהנה הכתוב אומר ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור, ה' אלקים אתה החילות וגו', אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', דבענין ואתחנן אל ה' מרומז גודל חשיבות התפילה. ובפרט עפ"י מה שכתבו התוס' בשם הירושלמי, דתיבת ואתחנן גימטריא תפל"ה, והיינו דרמזו כאן גודל חשיבות התפילה.

ובתיבות הוי"ה אלהי"ם (ה' אלקים אתה החילות גו') רמז ענין עניית אמן, כי ב' השמות דהוי"ה ואלהי"ם עולים יחדיו בגימטריא יב"ק, שהוא עולה מספר תיבת אוני"ם (עם האותיות) כנ"ל (אות ל'), שרומז לענין עניית אמין, שעל ידי זה מוסיף כח בגבורה של מעלה (כנ"ל אות ל"א).

ולזה אמר הכתוב אח"כ אתה החילות להראות וגו' את גדלך ואת ידך החזקה, דעל ידי עניית אמן מוסיפים כח בגבורה של מעלה כביכול, וזהו "גדלך", גדולתו של הקב"ה. וכל זה הוא על ידי עניית אמן שמרומז בתיבת אוני"ם, בגימטריא הוי"ה אלהי"ם, כנ"ל.

- לט -

ולפי דברי המדרש הנ"ל, שכשישראל אומרים אמן יהא שמה רבא, אומר הקב"ה: מתי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ם, יש לפרש גם כן דזהו שאמר בפסוק שלאחריו, אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', דבשכר עניית אמן כראוי (המרומז בפסוק שלפני זה), זוכים לבוא לארץ ישראל, בביאת משיח צדקינו בב"א.

ויש לומר עוד, דבפרשת ואתחנן נצטוונו בפירוש על מצוות תפילין ומצוות ומזוזה, והוא בפרשת קריאת שמע: מצות תפילין מפסוק (ו, ח) וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך, ומצוות מזוזה מפסוק (שם, ט) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. ובפסוק שלאחריו (שם, י) כתיב והי' פי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך וגו', דבזכות מצוות אלו זוכים גם כן ליכנס לארץ ישראל.

ראש דברך אמת

וזוהי השייכות של הפטורת נחמו נחמו וגוי' לפרשת ואתחנן (שבכל שנה ושנה אומרים הפטורה זו בפרשת ואתחנן), כי בפרשת ואתחנן שפיר רמוזים כל המצוות האלו אשר על ידיהם זוכים לכל ההשפעות הטובות בעולם הזה, ולנחמה בכפלים כנ"ל.

- מ -

ועל דרך זה יתפרשו עוד כתובים בפרשתינו (ו, כד-כה. שם ז, א): ויצונו ה' לעשות וגוי' לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה, וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו כאשר צונו, כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וגוי'.

דהנה כבר הבאנו למעלה (הערה י"ז) מה שכתב בתיקוני זהר תיקון י"ט (דף מ' ע"ב): **אין צדקה אלא תפילה, צ' אמנים, ד' קדושות, ק' ברכות, ה' חמשה חומשי תורה**, דכל אלו אומרים בשעת התפילה (וגם קורים בתורה בשעת התפילה בימים ב' וה' ובשב"ק). הרי דתיבת צדק"ה רומזת לעניית אמן.

וזוהי כוונת הכתובים, **לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה**, דבשכר וצדקה תהיה לנו גוי', היינו בשכר קיום מצות עניית אמן ותפילה כראוי (הרמוזים בתיבת וצדק"ה), על ידי זה נזכה לחיים טובים כל הימים. ועל ידי זה נזכה גם כן לגאולה שלימה, וכדברי המדרש הנ"ל שכשישראל אומרים אמן יהא שמייה רבא, אומר הקב"ה: מתי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ם. וזהו **כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה** וגוי'. דזוכים לזה על ידי עניית אמן ותפילה כראוי (הרמוזים בתיבת וצדק"ה^פ כנ"ל), דעל ידי זה מקדשים את בית הכנסת ובית המדרש כראוי, ודו"ק.

וזוהו גם ענין ההפטורה **נחמו נחמו עמי** גוי' שאומרים תמיד בשבת פרשת ואתחנן, ואיתא על זה במדרש **ומתנחמים בכפלים**, כי ביאת המשוח (שאז יהי' אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ם, כי יביאך גוי') ובנין בית המקדש, זוהי נחמה כפולה.

קז) וזהו הרמז במאחז"ל (ב"ב דף י' ע"א) גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, דמלבד פ"י הפשוט דקאי על מצות צדקה, י"ל דקאי ג"כ על עניית אמן יהא שמי' רבא ותפילה כראוי, דגם בשכר זאת נזכה לגאולה בקרוב, ככפנים.

- מא -

ומעתה נבוא ליישב דקדוק האור החיים הקדוש (דלעיל בראשית דברינו) בפסוק **ואתם הדבקים בה' אלקיכם**, שאמר **ואת"ם** בתוספת וא"ו, כמוסיף על ענין ראשון, ועוד דקדק מהו **אומרו הדבקי"ם**, בה"א הידיעה.

ולדרכינו יתבאר שפיר. דהנה כבר הארכנו דג' המצוות **אמן תפילין** מזוזה רמוזים בתיבת **את"ם**. וי"ל, דעל כן הוסיף הכתוב אות ו' בהתחלתו, **ואת"ם**, כי הנה מדת **היסוד** רמוזה באות ו', כידוע מספה"ק, ועל כן אמר אות ו' **אצל תיבת את"ם**, לרמז, דג' מצוות אלו הם יסוד גדול בכל התורה כולה, ועל ידיהם זוכה האדם **לחיים כולכם היום**.

וזהו הרמז באות ה' של תיבת **הדבקי"ם**. דהנה ארז"ל (מנחות דף כ"ט ע"ב) **עולם הזה נברא בה"א** ועולם הבא ביו"ד, שנאמר כי בי"ה ה' צור עולמים. נמצא מזה, דאות ה"א רומזת לעולם הזה. וי"ל, דעל כן אמר אות ה' בתיבת **הדבקי"ם**, פירוש, דאם תקיימו מצוות אלו הרמוזים בתיבת **הדבקי"ם** כדברי בעל הטורים (דלעיל אות ג'). ועיין גם כן שם אות ו' ואות ח'), תזכו לטובת עולם הזה הרמוז בה"א.

וכל אחד יוכל ליקח מוסר השכל, שעל ידי עשיית מצות השי"ת בגי מצוות אלו **דעניית אמן, תפילין ומזוזה**, יזכו לרב טוב כו'.

ויהא רעוא מן שמיא שיקויים בנו הנאמר ברמב"ם הלי תפילין (ספ"ד^{קח}) **כל הרגיל בתפילין מאריך ימים** שנאמר ה' עליהם יחיו. ובהלכות מזוזה (ספ"ו^{קט}) מסיים הרמב"ם, וזה לשונו: אמרו חכמים הראשונים, **כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא**, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל.

ובזכות ג' מצוות אלו נזכה לראות במהרה ישועתן של ישראל בביאת גואל צדק בב"א.

קח) ועיין ג"כ לעיל אות י"ד בתחילתו.

קט) ועיין בארוכה לעיל אות כ"ד. ועיין ג"כ שם אות י"ז.

תוכן העניינים

- סימן א. סוגי אנשים שקונים תפילין ומזוזות.
- סימן ב. כור המבחן באיזו מדריגה עומדים (אדם ניכר ... בכיסו).
- סימן ג. מעשה נורא עם הרב ר' אליעזר זירקינד שליט"א.
- סימן ד. כמה רבבות מאחב"י היו מניחים כל יום תפילין פסולים, שהבתים לא היו מרובעות.
- סימן ה. נוסח המודעה שנדפסה ב"מדריך לכשרות".
- סימן ו. שערורי' חדשה - מורידים המזוזות מבתי התשב"ר.
- סימן ז. מעשה נורא מהרמב"ם אודות אנשי מדינה אחת שכפרו בתחיית המתים מן התורה.
- סימן ח. היכי דמי תשובה?
- סימן ט. עידן המחשבים (קאמפיוטער"ס).
- סימן י. בתחילה מרמים את אנשי שלומם, ואחר כך אומרים שאין צורך במזוזות כלל וכלל.
- סימן יא. מוטל על כל אחד לעורר אודות חיזוק קיום מצות מזוזה ותפילין.
- סימן יב. בארץ ישראל מפיץ הרב יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א מזוזות ותפילין לאלפי נערי ישראל, ובארה"ב מורידים המזוזות מבתי הספר.
- סימן יג. כמה חדרים כשרים יהיו בארצות הברית בעוד כ' שנה?
- סימן יד. המזוזות שיש לנו - האם הם באמת כשרים?
- סימן טו. מעשה נורא מספר "הגן".
- סימן טז. אסון גדול שקרה בעיר בני ברק, בגלל שלא בדקו את המזוזה.
- סימן יז. מעשה נורא מאורון שנפל עם 179 בני אדם ורק 5 יהודים ניצלו.
- סימן יח. איפה אתם, סוחרי המזוזות?

קונטרס

כשרות תפילין ומזוזות

סימן א

סוגי האנשים שקונים תפילין ומזוזות

המדקדק ביותר על כשרות התפילין, קונה את התפילין אצל סופר תלמיד חכם וירא שמים, וקונה תפילין ומזוזות מהודרים ביותר, ולא איכפת לו אודות יקרות התפילין והמזוזות^א, כי העיקר אצלו שיהיו בתכלית ההידור.

ואם שמוע ישמע על הקלף שאינו כראוי, או על הבתים והרצועות וכדומה, הוא קונה פרשיות אחרות או בתים אחרים, כי העיקר אצלו שיהיה בתכלית הכשרות, ואם מפזרים כסף בזמנים אלו על בגדים או על מידי דאכילה, כל שכן שצריכים לפזר על מצוות גדולות וחשובות כתפילין ומזוזות.

סתם מדקדק במצוות קונה אצל סופר תלמיד חכם וירא שמים, אבל רוצה דוקא שיהיה בזול.

אנשים פשוטים הולכים לחנות הספרים, וקונים אצל בעל החנות (דבדרך כלל הוא יהודי שמעוטר בזקן ופיאות) ומבקשים לקנות מזוזה או זוג תפילין כשרים, ואפילו מהודרות.

לדאבונינו נכשלים קונים אלו בקניית תפילין ומזוזות פסולים לגמרי, שנפוצים היום לאלפים ולרבבות, בעוה"ר.

המוני העם (שתוקף יהדותם הוא למחצה לשליש ולרביע) הולכים

(א) עיין שער המצוות להאריז"ל פי עקב (מצות צדקה), וז"ל: בענין הצדקה והמצות, לא היה קמצן כלל. . גם כשהיה קונה איזה מצוה, כגון תפילין, או אתרוג, לא היה מקפיד לזעת כמה יהיו במצות ההיא, אלא היה פורע כל מה שהיו שואלים לו בפעם (ראשונה), והיה אומר למוכר, הרי המעות לפניך, קח כל מה שתצוה. וכמ"ש בזהר בפרשת תרומה (דכף קכ"ח ע"א). עכ"ל.

כשרות תפילין ומזוזות

למאנהעטן וקונים בחנות גדולה (הנקראת דעפארטמענט סטאר) תפילין ומזוזות סתם, שאין להם שום חזקת כשרות.

סימן ב

כור המבחן באיזה מדריגה עומדים (אדם ניכר . . בכיסו)

בקניית התפילין והמזוזות ניכרת מידת התקרבותו של האדם להשי"ת.

אם הוא מסוג א', שמדקדק ביותר על כשרות התפילין, אזי לא איכפת ליה אם עולה כסף, כי הוא רוצה דוקא תפילין או מזוזות כשרים ומהודרים ביותר.

אם הוא מסוג ב', סתם מדקדק במצוות, הרי שמוכן לשלם כסף שיהיו התפילין או המזוזות כשרים למהדרין, אבל אינו מוסר את נפשו בעד זה, ואם אינו מוצא תפילין או מזוזות מהודרים ביותר, לא ימסור נפשו בעד זה, דהרי לא מצא.

אם הוא מסוג ג', הוא מאותם האנשים שנקראים "א איד ביז די קעשענע", דאם נוגע כבר לכיסו, אינו מעוניין לקנות תפילין כשרים ומהודרים, ודי בעבורו אם יקנה את זה בחנות "כלבו"...

סימן ג

מעשה נורא מהקלף, עם הרב ר' אליעזר זירקינד שליט"א

בחודש אדר תשד"ם, נודע בשער בת רבים שהקלף של תפילין שכמה אנשים מבני ישראל החרדים לדבר ה' בארצינו הקדושה ובחוץ לארץ משתמשים בהם, נעבד בבתי חרושת של עכו"ם, בלי שום השגחה או סימנים, והדבר נשתתק אז בלי פירסום ורעש.

ברם זכור אותנו האיש לטוב, הרב החסיד ר' אליעזר זירקינד שליט"א, סופר ושו"ב חשוב, חסיד תב"ד, שכשנודע לו שכל הקלף שמכרו אז היו פסולים ממש, ועפ"י הלכה נכתבו כל ספרי תורה, תפילין ומזוזות בפסול, התקשר אלי בטלפון, שאבוא אליו בהקדם הכי האפשרי.

כשהגעתי לביתו, סיפר לי, איך שרוב יהדות החרדית משתמשים בתפילין ומזוזות פסולים ל"ע, וקוראים בספרי תורה פסולים, וזאת, לא משום שהסופרים אינם יראים ושלמים, אלא משום שהקלף נעשה

בפסול. והסביר לי מציאות והשתלשלות הענינים. גם הראה לי המקורות בספרי הלכה, שאף בדיעבד פסולים. אחר כך שאל אותי, כדת מה לעשות, ואמר לי: יש לכם הכח והאמצעים לפרסם דבר זה, על כן תעשו למען השם מה שביכלתכם.

על זה עניתי להרב זירקינד:

ראשית, צריכים לפרסם בכל העתונים **שנתהוה מכשול גדול בקלף שסופרי סת"ם חרדים קונים עבור כתיבת תפילין ומזוזות, שכולם פסולים בעוה"ר**, על כן יפרסם נא כבודו בעתונים, שאלו שכתב להם ספרי תורה תפילין ומזוזות על הקלף שלא היה כשר, יבואו אליו ויכתוב להם תפילין ומזוזות וספרי תורה שנכתבו על קלף כשר שנעשה בתכלית הכשרות, חנינם אין כסף.

הרב זירקינד שליט"א כתב מכתב על אתר, והדפיסו בעתון "דזשואיש פרעס", וציוה לתלות צילום של המכתב גם בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, **שהוא מוכן לכתוב מחדש תפילין ומזוזות בחינם**, וכן עשה. אבל לדאבונינו שום סופר אחר לא עשה כמעשהו של הרב זירקינד².

שנית, צריכים לעשות צילומים מכל המראי-מקומות, ולשלחם לגדולי הרבנים, שיכתבו תשובות אודות ענין זה, כדי שכאשר ישאלו אותם בני אדם, ידעו תיכף את המצב לאשורו, ויענו הלכה למעשה. ישבנו משך לילה אחת, צילמנו מכל ספרי השו"ע והפוסקים (אגב, הרב זירקינד שליט"א יש לו ספרי ענקית, שהכילה אלפי ספרים יקרי המציאות), ועוד באותה לילה שלחנו את הצילומים לכל הרבנים

(ב) עיין שו"ע או"ח ה' תפילין (סימן ל"ב סעיף כ'), וז"ל: **עונש הסופר מרובה, לכן צריך להיות מאוד ירא שמים וחרד לדבר השם כו'**, עכ"ל.

וכתב ע"ז בעטרת זקנים שם, וז"ל: מכ"ש שלא ליתן לנערים המתלמדים לכתוב תפילין, ובודאי עתיד ליתן את הדין. ע"כ ראוי למנות בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר **כותבי תפילין מהוגנים כמו שממנים שוחטים ובודקים**, עכ"ל.

וכתב על זה בפרמ"ג (משבצות זהב) ס"ק י"ט, וז"ל: **בודאי עונש הסופר יותר מהשוחט מאכיל טריפות, דזה לאו וזה מכשיל במ"ע**, שאין מניחין תפילין. ואף אם נאמר ל"ת המור מעשה (יבמות פ"ק), מ"מ ברכה לבטלה [עיין או"ח סימן רט"ו ד] י"א דהוה לא תשא ד"ת בכל יום [עיין מג"א שם ס"ק ו'], עכ"ל.

החשובים.

[אגב, הרב זירקינד שליט"א הי' מעבד קלף במרתף שבביתו, אבל לא הי' מספיק בעד כל הקונים שלו, והוצרך לקנות גם כן ממקומות אחרים.

בעזר השם עלה בידינו אז, שכמה וכמה אנשים מבני ישראל, בארץ ישראל ובארה"ב, קנו אז קלף אצל יהודי אחד בארץ ישראל, שהיה מעבד את הקלף מתחילה ועד סוף, ואף שעלה ביוקר. שילמנו אז ארבעה או ששה דאלאר בעד כל קלף של מזוזה. לפני עשרים ושתים שנה שילמתי לסופר מומחה מאה דאלאר בעד כל מזוזה, ובסך הכל קניתי אז עשרים ואחת מזוזות].

ויש להאריך עוד מענין זה, ואי"ה עוד חזון למועד.

סימן ד

כמה רבבות מאחינו בני ישראל היו מניחים כל יום

תפילין פסולים, שהבתים לא היו מרובעות

בשנת תשל"ה טילפן אלי הרה"ח ר' מענדל וועכטער שליט"א, וסיפר לי על מה שנתוודע בארצנו הקדושה המכשולות הגדולות בענין הבתים של התפילין, שבעל הבית שעוסק בענין עשיית הבתים, הוציא מכשול גדול מתחת ידו, שרוב הבתים שעשה נמרחו עם טיח¹, וביקש ממני שאכניס מודעה בנדון זה ב"מדריך לכשרות" שהוצאתי אז לאור עולם.

אמרתי לו שאני מסכים לזה, אבל בתנאי שיכתוב שמו על המודעה. הר"מ וועכטער ענה לי על זה, שהוא מפחד פן יהרגו אותו סופרי סת"ם או המוכרים. אמרתי לו, שהיות ואני מעורר על כשרות המאכלים, אי אפשר לערב ב' ענינים אלו, כי אם אכתוב שגם כל התפילין פסולים, אז עיקר השונאים שלי (בעלי הבתים, המכשירים והסותרים, שמרוויחים מיליוני דולרים על הכשרות) יהי' להם "סחורה" ויפרסמו (כי להם הכסף והזהב) שלא יאמינו לדברינו כלום, כי אנחנו פוסלים הכל אשר לכל.

ג) הי' תלמיד וחסידי גדול של כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, וכעת הוא מחסידי כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, ומכתו כרב ומשפיע בקהילת חבי"ד בארץ הקודש.

ד) עיין להלן במודעה אות ג'.

ואמר לי הרב וועכטער שליט"א:

הרי בין-כך יש לכם כבר שונאים, ומדברים עליכם, וא"כ למאי נפק"מ אם ידברו עליכם על עוד דבר. משא"כ אנכי הנני איש פשוט, ומי יודע מה יוכל לקרות אתי.

סוף כל סוף הכנסתי המודעה הזאת ב"מדריך לכשרות" (ירחון דהתאחדות הקהלות), ותהום כל העיר, וכולם רצו לרבנים לשאול שאלות על התפילין שלהם, והרבנים הגדולים פסקו שהתפילין פסולים.

ואלו שמותיהם:

הגאון בעל **מנחת יצחק** זצ"ל, גאב"ד **פאפא** זצ"ל, גאב"ד **צעלים** זצ"ל, גאב"ד **קאפיט** זצ"ל, גאב"ד **שארמאש** זצ"ל, יבלח"ט הגאון בעל **שבט הלוי** שליט"א, הגאון בעל **משנה הלכות** שליט"א, ועוד.

וגם מחותני להבחל"ח **כ"ק אדמו"ר מקלויזנבורג** זוק"ל כתב תשובה באריכות לאיסור על הבתים האלו. וב"ה ישראל קדושים הם, שמאז שנתפרסם הענין לא האמינו כבר לאף אחד, ולקחו רק בתים לבנים, שרואים בחוש שלא טחו אותם בטיח.

ומאז נתרבו בעז"ה עוד כמה אברכים יראים ושלימים שעושים בתים על צד היותר טוב, וכעת יכולים לקנות אצל אברכים אלו, אבל צריכים לברר מי המה הנאמנים.

סימן ה

נוסח המודעה שנדפסה ב"מדריך לכשרות"

ז"ל המודעה שנתפרמה בשנת תשל"ה ב"מדריך לכשרות":

היות שבזמן האחרון נפרץ גם בין אנ"ש המדקדקים במצוות, שקונים תפילין ומזוזות מן הבא בידם, ומחמת חסרון ידיעה נכשלים לפעמים במצוות עשה דאורייתא, משום שאינם מדקדקים להזהר ממי נכתב. וביותר נפרץ הדבר בהבתים של תפילין, הן בהבתים שנעשו בא"י והן בהבתים שנעשו בחו"ל, כי נמצא כמה שנעבדו על ידי אנשים יר"ש שנעשו בתחילה באופן שיש חשש בכשרותם.

על כן ראינו לנכון להודיע לאנ"ש המדקדקים במצוות שיהי בלי

כשרות תפילין ומזוזות

שום פקפוק, ובפרט במצות עשה דאורייתא שנוהגת בכל יום ויום,¹ שיהירו עכ"פ בכל הדברים שאזכור להלן. והגם שא"א להעמיד הדת על תילה, מ"מ במה דאפשר צריכים להזהר:

(א) **שלא לקנות תפילין ומזוזות רק מסופר מובהק שהוא יר"ש, וכן לא יקנה בתים רק מאומן מומחה שהוא יר"ש ועושה הכל ע"פ הוראת מו"צ.** ודלא כההמון שדי להם שיהי "היימישער און חסידישער איד", אבל באמת צריך שיהי נעשה הכל ע"פ הוראת מו"צ.

(ב) **שלא לדקדק במחירם, רק ישלם כפי אשר יושת עליו, כדי שיהיו כשרים ומהודרים אפי' למהדרין מן המהדרין.**

(ג) **כשקונה בתים, יזהר לראותן כשהם עדיין לבנים, כדי שלא יהי טיח או דבק במקום שמעכב לריבוע² ולשלימות הבתים, וכדי שיהי נראה החרץ בין בית לבית במקומם ממש. ודלא כמו שעושין הרבה, שאחר שמשחירין את הבתים עושים חריץ שלא במקומו כדי שיהי נאה ומהודר יותר.**

(ד) **שכל הדברים שצריכים להעשות, יהיו נעשים רק על ידי עבודת יד, בלא שום מאשין.**

(ה) **השי"ן של הבתים יהי נעשה בידים, על ידי צבת, ולא על ידי דפוס, כדי לצאת דעת המחמירין שסוברין שזהו נקרא חק תוכות.**

(1) ועיין מנחת חינוך סימן תכ"ג בסופו שכתב, וז"ל: וכן נראה אפשר, **דגבי מזוזה, דבכל רגע עובר בעשה, הוא חמור יותר**, כסברת הר"ן ביומא גבי פקוח נפש דלאו חמור מסקילה, והבאנו כמה פעמים בחלק זה. וגם לענין תשובה אפשר דחמור מטעם הזה, ואין להאריך ע"ז, עכ"ל.

(2) עיין משנה ברורה (הלכות תפילין סימן ל"ב סעיף ל"ט) שכתב אודות גודל החומרא שיהיו מרובעין כדין. וז"ל השו"ע שם: וצריך לרבע מקום מושבן וגם הבתים, עכ"ל. וכתב על זה במשנה ברורה שם (ס"ק קע"ז), וז"ל: מושבן - והוא התיטורא, דהיינו שיחתוך המעברתא מבי צדדיו כדי שיהא ניכר ריבוע התיטורא, וכדלקמן בסי' מ"ד. וצריך להשגיח מאוד על זה כי כל זה מעכב אפילו בדיעבד. וגם יש להשגיח בענין התפירה, כי מחמת שהסופרים עושין נקבים גדולים קצת, נמשך החוט לצדדין ועי"ז אין התפירות שוות בריבוע, זה נכנס וזה יוצא. והתיטורא צריכה להיות מרובע בין מלמעלה ובין מלמטה. **ועכשיו בעו"ה הרבה שאין משגיחין על תפיליהן שיהיו מרובעין כדין, אפילו המדקדקין במצוות יש שאין משגיחין כי אם על ראש הבתים שיהיו מרובעין ואין משגיחין על התיטורא ועל התפירות שהוא ג"כ מעיקר הדין, והוא דבר הנקל לתקן, עכ"ל.**

זוה לשונו הקול סופרים (באגרת שכי לאחיו באות ט'): וכאשר תסדר תפילין, תמדוד מקודם ריבוע הבתים, כי אין לסמוך על חזקת אומן, כי עינינו רואות עד היכן מגיע חזקתו, כי בתחילה היו עושין הסופרים גם הבתים, משא"כ עתה. גם ישלחו לך הבתים לבנים, למען תוכל לראות מה נעשה בהן, אם אין בהם נקבים, וכ"ש שלא יהי מוטחים בטיחה עבה שיש בה ממש, עכ"ל.

וכ"ז נכתב בדור הקדום, וכ"ש עכשיו שבודאי צריכים להזהר עכ"פ בכל הנ"ל.

המעוררים

סימן ו

שערורי' חדשה - מורידים המזוזות מבתי התשב"ר

הנה בזמן האחרון יש סוג חדש של אנשים, אשר מורידים המזוזות מבתי התלמוד תורה של תשב"ר, כמו הרפורמים רח"ל, ובה מסיתים ומדיחים עפ"י דרכו של ירבעם בן נבט שחטא והחטיא את הרבים, ואין להם חלק לעולם הבא.

וכל זה בא להם על ידי שחטאו והחטיאו את הרבים, שאכלו והאכילו לבנ"י נבילות וטריפות, חלב ודם, ונטמטם מוחם כל כך עד שאין רואים ומרגישים כלל לאן הגיעו, ממש לדיוטא התחתונה רח"ל.

סימן ז

מעשה נורא מהרמב"ם אודות אנשי מדינה אחת שכפרו בתחיית

המתים מן התורה מפני שנטמטמו במאכלות אסורות

ובא וראה מה שכתב הרמב"ם ז"ל, הובא בספה"ק צפנת פענח ובספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת עקב), ששמע מהבעל שם טוב זי"ע, שפעם אחת שאלו אנשי מדינה אחת" במכתב להרמב"ם ז"ל על תחיית המתים לומר להם מן התורה. ומה שדרשו חז"ל בגמרא מן הפסוקים, אמרו שיש לדורשם באופן אחר. ולא רצה להשיבם הוא בעצמו דבר, אך אמר לתלמידו ר' שמואל אבן תבון שהוא ישיבם.

וזוה תוכן דבריו בקיצור על פי חכמת הטבע, כי מכל מיני מאכל ומשקה נעשה דם, ומהדם יורד אל הכבד, ומהכבד עולה הברירות אל

הלב, ומהלב יורד המובחר והדק אל המוח, ושם שורה השכל וחיות של האדם. ומי ששומר עצמו ממאכלות המותרות והאסור והטמא, נעשו דמיו צלולין וטהורין, ויש לו לב טהור, והמוח והחיות שלו נעשה חיות טהורות להשיג אמיתית החיות שהיא אלקות של כל העולמות המחיי את כולם. ומי ששומר עצמו יותר, ומקדש את אכילתו עפ"י דרכי ד' ותורתו, נעשה מזה בנין אב, והוא השכל לכל רמ"ח איבריו ומתקדשים ומתטהרים.

וכן להיפוך ח"ו, נעשה בנין אב שכל עקור ומעופש בדעות זרות, וחיות שלו נעשה בחינת מת, והוא אבי אבות הטומאה וכו', ורמ"ח איבריו נטמאים וטמא יקרא לכל דבר, ונעלם ממנו אמיתת החיות שהיא אלקות של כל העולמות, ונטמא ונופל לדיעות זרות ואלהים אחרים, הם אלילים אלמים מתים וזבחי מתים יקראו להם.

לכן התנאים ואמוראים ובעלי המדות וחכמי המשנה הם שמרו נפשן שלא יתגאלו בפת בג הזקן וביין משתיו, ולכן האירו שכלם והי' שורה עליהם רוח הקודש, לפרש כל מאמר סתום בדת התורה הקדושה, כי שרתה עליהם כח אלקי, אשר הוא ואורייתא כולא חד ואור נשמתם גם כן הוא חוט המשולש אשר לא ינתק לעולם ולעולמי עולמים. אבל אנשים הללו בודאי טמאים ונטמאו דמם, ומשם לבם ומוח שלהם נטמטם במאכלות האסורות והטמאות, ולכך החיות שלהם נוטה למינות ואפיקורסות, ולא יכלו לקבל מתיקות נופת צוף דברי מאמרינו הבנוים עפ"י שכל אלקי עולם ומלך עליון. והואיל והעיזו פניהם ויצאו לחוץ, פתאום יבוא עליהם הכורת, וכרות יכרתו אותם וכל אשר להם. וכך עלתה להם, כי לא היו ימים מועטים עד אשר בא עליהם מלך גדול והרג אותם וביזז כל אשר להם, ע"כ תוכן דבריו.

סימן ח

היכי דמי תשובה?

זכור! עדיין אינו מאוחר מדי! מאי דהוה הוה, אבל בתנאי שעושים תשובה. והיכי דמי תשובה? אמרו חז"ל (יומא דף פ"ו ע"ב): היכי דמי בעל תשובה, אמר רב יהודה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושני וניצל הימנה. . באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום, עכ"ל. וכן פסק הרמב"ם בהלי תשובה (פ"ב ה"א), וזה לשונו: אי זו היא תשובה גמורה, זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא

עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשלוך כח . . זהו בעל תשובה גמורה, עכ"ל.^ט

ויש להוסיף בזה, דהטעם לזה שהתשובה צריכה להיות בסמיכות לזמן עשיית העבירה, כי אח"כ מבלבל היצה"ר את דעת האדם בהבלי עולם הזה, ואז חוזר לסורו ח"ו, ועוד מעט צריכים ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

ולכן אל תחמיצו את ההזדמנות, לטובתכם ולטובת בניכם. ולמען ייטב לכם בעולם הזה ובעולם הבא.

סימן ט

עידן המחשבים (קאמפיוטער"ס)

אפילו יהדות אפשר למדוד כהיום הזה עם המחשבים. (קאמפיוטער"ס בלע"ז). אמנם מדת יהדותו של היהודי נמדדת על ידי התפילין והמזוזות. כל בית מישראל שאין לו מזוזה, אינו ניכר עליו כלל שהוא בית יהודי, כי המזוזה היא הסמל של הבית היהודי.

מורי ורבותי!

יהודי שאין לו מזוזה, או אם כופר בעיקרי מצות מזוזה, יורד מטה מטה רח"ל. רעדה אחזתנו כשחושבים אודות הפירצה הנוראה ששמענו שקרה בעיר מאנראו, ביום שבעה עשר בתמוז, בעת הפגנת החרדים. שבשעה שאמרו המפגינים בקול רם "אבינו מלכינו", בא לשם ראש הקהל וצעק: **"לכם יש את ה"אבינו מלכינו", אבל לנו יש מיליוני דולרים"**, עפ"ל.

בואו ונחשוב חשבונו של עולם, איך אפשר לאדם שחושב עצמו בין חסידים ואנשי מעשה, להוציא דיבורים כאלו מפיו. והאיש הזה הוא אברך שחובש שטריימל על ראשו, ואולי אף בגרביים לבנים בשב"ק, היתכן שיוציא מפיו דיבורים כאלו רח"ל, אשר אפילו לאנשי מפ"ס

ט) ומוסיף שם, וז"ל: ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיי עושה, אף על פי שאינה תשובה מעולה, מועלת היא לו ובעל תשובה הוא, עכ"ל.

י) ועל כגון אלו היי כ"ק מחו" האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל ממליץ בדרך צחות: **שב"ת ראשי תיבות ש"טריימל ב'מקום ת'פילין, ש"טריימל ב'מקום ת'פילה, ש"טריימל ב'מקום ת'ורה.** שחושבים שאם חובשים על ראשם שטריימל, מותר להם לעבור כל עבירות שבתורה רח"ל.

במדינת ישראל הי' זה חידוש שיוציאו מפיהם דיבורים כאלו. אין זה אלא בגלל המכשול שנכשלו להוריד את המזוזות מדלתות בתי ספריהם, ועל ידי זה ירדו מטה מטה.

סימן י

כל אחד צריך לעורר אודות חיזוק קיום מצות מזוזה ותפילין

היות ולדאבוננו עלה בידי הס"מ לארוב ברשתו חלק גדול מכלל ישראל, שנעשו כתנועת הרפורמים והקונסרבטיבים למיניהם רח"ל, לעקור מתוך כלל ישראל, באמתלאות שונות, את יסודי הדת, שהם מצות תפילין ומצות מזוזה, על כן צריך כל אחד ואחד מישראל, בכל מקום שהוא, לעורר ביתר שאת על הפירצות האלו, ועל חשיבות מצות תפילין ומצות מזוזה.

מה נאמר ומה נדבר, הרבנים שותקים ואינם מוחים על ביטול מצות מזוזה, שעל ידי זה נחרב בית מקדשינו ותפארתינו (כדלעיל אות כ"ט), שביזו והשפילו וקיררו¹⁸ ערך קדושת המזוזה אצל עם ישראל, מה שאינו עולה על הדעת לשום בר ישראל, לחנך בניו ובנותיו ללא מזוזה ח"ו, וגם לרבות הגידוף שהסירו את המזוזות וביטלו מבתי ספריהם. וכאשר הורי התלמידים באו בטענה, היתכן שהורידו המזוזות מעל דלתות בית הספר, ענו המנהלים בלעג וצחוק: "וכי לא הייתם אף פעם עם ילדיכם אצל רופא שאין שם מזוזה על הפתח?" אוי לאזנים שכך שומעות.

גם בנו שם במאנראו בנין אחד ע"ש עקשטיין, שיהי' פאבליק סקול לא-דת, ועל הבנין ההוא לא שמו מזוזות מעולם.

סימן יא

בתחילה מרמים את אנשי שלומם, ואחר כך אומרים

שאינן צורך במזוזות כלל וכלל

בעת שרצו לקבל רשיון מהממשלה עבור בנין המוסד "שערי חמלה", הורידו את המזוזות מכל הדלתות שבתוך הבנין, לשם מטרה זו, כדי "להכין" את הבנין קודם בדיקת אנשי המימשל.

(יא) עיין רש"י עה"פ (תצא כה, יח) אשר קר"ך בדרך, וז"ל: לשון קור וחום, צננך והפשיך מרתיהתך. וכ"ה במדרש תנחומא כאן וס"פ בשלח. ומבואר בספה"ק, שעיקר חפצו ורצונו של עמלק היתה "אשר קר"ך בדרך", להכניס קרירות בלבבות בני ישראל בדרכם דרך ה'.

דרכם היתה, שאחר שהלכו משם המבקרים של המימשל, היו מחזירים את המזוזות על הפתחים. כן הי' במשך עשרה חדשים, שבכל פעם שהתכוננו לביקורת אנשי המימשל, היו מורידים את המזוזות מעל הפתחים, וכשהלכו משם אנשי הביקורת, היו מחזירים את המזוזות על הפתחים.

לבסוף החליטו, על פי דרישת המנדבים, להוריד את המזוזות, באמתלא שמורידים את המזוזות כדי לבדקן, והמזוזות לא הוחזרו להדלתות. ובאמת אין שום פלא בזה, כי שכתו לגמרי מהקב"ה.

בדרשת אחד הרבנים שלהם ביום כ"ז מנחם אב תשנ"ג, אמר בערך כך: עשו צעקה ברחוב, שמעבירים את הילדים על דתם כמו בגזירת שמד רח"ל, כי אין שמים מזוזות על הפתחים. וכי בי-דואר צריך מזוזה על הפתח? מי הם בעלי הבתים של המוסד? המוסד שייך לעיריית ניו יארק. והראוי הכי טובה לזה הוא, שאם רוצים השופטים בקיום המוסד, מקיימים אותו, ואם אין רוצים בקיומו, סוגרים את המוסד ושמים עליו סורג וברית. שומו שמים על דברים אלו!

סימן יב

בארץ ישראל מפיץ הרב יוסף יצחק הכהן גוטניק מזוזות ותפילין לאלפי נערי ישראל, ובארה"ב מורידים המזוזות מבתי הספר

כשהייתי בארץ ישראל, ראיתי בבית האכסניא מודעה לסעודה רבתי, חגיגת "בר מצוה", שמארגן הנגיד החסיד הנכבד והמפורסם הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א לילדים עולים מרוסיה בכלל, ובפרט לילדי טשערנאביל. הרב גוטניק קנה עבור כל אחד מילדי הבר-מצוה זוג תפילין, סידור, חת"ת ועוד. ומארגן לכבוד הבר מצוה של הילדים הללו חגיגת בר מצוה ענקית ברחבת הכותל המערבי ברוב עם הדרת מלך. אחר כך הייתי עוד הפעם בארץ ישראל, וראיתי עוד הפעם כנ"ל. והרב הנ"ל מחלק גם כן מזוזות לאלפים ורבבות מבני ישראל.

[אגב, כאן המקום להזכיר בשבחו של הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שמנדב מהונו ומאודו לקנות תפילין עבור אלפי ילדי ישראל, ובפרט לילדי ישראל שיצאו מגלות רוסיה, וכנ"ל].

אמנם לאידך גיסא תסמרנה שערות ראשינו, דמצד אחד רואים איך שילדי טשערנאביל החולים נותנים להם מזוזות לפתחיהם, אבל הילדים

כשרות תפילין ומזוזות

הבריאים בסאטמאר גזלו מהם המזוזות, באמתלא שכן הוא מחוקי המדינה.

סימן יג

כמה חדרים כשרים יהיו בארה"ב בעוד כ' שנה?

זה כמה חדשים שאל אותי חסיד גור אחד, היתכן שאני שותק ואינני מגיב נגד השערורייה הלזו שמורידים מזוזות מדלתי הבתי ספר בסאטמאר. וענית לך, דכל זמן שאחרים לא מיחו בדבר, משך כמה שנים, הוצרתי להגיב על זה ולמחות נגד פירצות שונות, אבל כעת שברוך השם יש לנו גדולי וצדיקי הדור שליט"א שמוחים על זה, אינני צריך לעסוק בזה, דבמקום גדולים אל תעמוד.

ואמר לי הנ"ל, דלפי דעתו **בעוד עשרים שנה לא יהי שם תלמוד תורה כשירה ח"ו, רק הכל יהי כמו פאבליק סקול**. ובשבוע הזו סיפר לי עוד, שבוויליאמסבורג, בשלט שעל בנין המוסדות של סאטמאר, שהי כתוב עליו **"יוניטעד תלמודיקעל אקאדעמיי"**, הורידו מהשלט תיבת "תלמודיקעל", והשאירו רק תיבות **"יוניטעד אקאדעמיי"**.

אוי לעינים שכך רואות, ואוי לאזנים שכך שומעות.

הסרת המזוזה וביטול מצותה באונס בכניעה לפני ממשלת הכופרים הוא אצלם בגדר יהרג ועל יעבור, וסתירת המזוזה ועקירת ציוויה כדרישת הכפירה, עבור בצע כסף ברצון, שהוא באמת מרידה במלכות שמים רח"ל, על זה אין משגיחים כלל וכלל, רק הכל מותר להם. ועל כל ישראל לצאת נגדם באופן גלוי.

סימן יד

המזוזות שיש לנו - האם הם באמת כשרים?

אנו מלמדים את בנינו לנשק את המזוזה בכל ערב קודם השינה, ואומרים להם **שהמזוזה היא שמירה על הבית**, כמרומו בשם **שדי"י** שעל גבי המזוזה, שהוא ר"ת **ש'ומר ד'לתות י'שראל** (או **ש'ומר ד'ירת י'שראל**), כמשניית בארוכה לעיל (ח"א אות כ"ב).

אמנם לזה נחוץ מאוד לדעת אם המזוזה היא באמת כשרה. וכמ"ש בדרכי משה (יו"ד סימן רפ"ו אות ד', מהמרדכי בשם מהר"ם²), וזה

(ב) ועיין ג"כ לעיל אות כ' קרוב לתחילתו.

לשונו: מובטח אני, שכל בית מתוקן במזוזה כהלכתה, אין שום מזיק יכול לשלוט בו, עכ"ל. ובסידור האריז"ל² (מצות מזוזה) כתב, וזה לשונו: צריך לבדוק המזוזה שתהי' כשירה תמיד, שאז הבית ניצל משדים ומרוחות רעות, עכ"ל. וכעין זה כתב גם כן בספר הגן ודרך משה שנעתק לעיל (ח"א אות כ"ה), בענין "סוד מזוז"ת אותיות ז"ז מו"ת", "שזז והולך מהחדר שיש בו מזוזה כשרה", עכ"ל. ועיי"ש סיפור נפלא.

אבל בעוה"ר 97 אחז מהמזוזות בזמנינו הם פסולים.

והבנים צריכים לעורר את הוריהם מענין גדול זה. כי הרבה פעמים אין יודעים ואין מרגישים בזה, שרוב המזוזות הקטנות שמוכרים כהיום בחנויות הספרים וכדומה פסולים המה.

סימן טו

מעשה נורא מספר הגן ודרך משה

ז"ל ספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף י"ח סע"א ואילך): ואין אני יכול להתאפק מלהודיע לכם המעשה במדינת פיהם, שהכה הרעמים וברק בתוך בית יהודי אחד בארץ אצל מזוזות הבית בלי שום היזק, וכאשר באתי לעיר ההוא לבדוק המזוזות כמנהגי, סיפר לי היהודי הנ"ל את המאורע. אמרתי לו: שמא המזוזה היא פסולה, אמר לי: זה ימים מועטים שקניתי את המזוזה. אמרתי לו אף על פי כן. ובדקתי אותה ומצאתי חסר הפסוק למען ירבו וכו'. על כן יזהר כל אחד לבדוק מזוזותיו אף אם הם חדשים מקרוב באו, עכ"ל.

סימן טז

אסון גדול בעיר בני-ברק, בגלל שלא בדקו את המזוזה

עובדא שמענו מעיר בני ברק, ומעשה שהי' כך הי': אצל אחד מאנשי העיר החרדית בני-ברק נחלה א' מבניו ל"ע. הלך אחד השכנים לכ"ק האדמו"ר מליובאוויטש (שליט"א) זצ"ל, וסיפר לו אודות מחלתו של בן שכנו. אמר לו הרבי, שיבדקו תיכף כל המזוזות שבדירת המשפחה. ברם אבי הילד, בהיותו מתנגד לאדמורי"ם חסידיים, הלך לשאול את אחד מראשי הישיבה הליטאים, גדול מפורסם, אם ישמע לעצה זו של

(ג) כתיבת יד הרה"ק ר' אברהם שמשון ז"ל, בן רבינו בעל תולדות יעקב יוסף ז"ל. דפוס-צילום, בני-ברק תשנ"ה.

כשרות תפילין ומזוזות

בדיקת המזוזות. ואמר לו הראש ישיבה, עה, כל זה סיפורים חסידיים (חסידישע מעשיות) ואל תחוש לדבריו... אם ילד נחלה ל"ע צריכים לשאול ברופא, ותו לא.

זמן קצר אח"כ נעדר הילד ל"ע והלך לעולמו, ובין המנחמים בא גם השכן הנ"ל שהלך לשאול בעצת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, ומגודל אמונת צדיקים שלו הוריד אחת מהמזוזות שבתוך הדירה, ולגודל פליאתו מצא, **שתיבת "בניכם" שבפסוק "למען ירבו ימיכם וגו'" היתה חסרה בהמזוזה!**

ראו עד היכן הדברים מגיעים, גודל כוחה של המזוזה, ומה שיכול לקרות כשחסרה השמירה וההצלה של מזוזה כשרה על דלת החדר והבית.

ואיתא בספה"ק "ישמח משה", שבמצוות ציצית, תפילין ומזוזה צריכים לדקדק בכל פרטיהם ודקדוקיהם, וכמבואר באריכות בספרינו **"מזוזת שלום"**.

על כן צריכים לזהר מאוד בקניית מזוזה שתהא כשרה למהדרין מן המהדרין.

סימן יז

מעשה נורא מאוירון שנפל עם 179 בני אדם ורק 5 יהודים ניצלו

לפני כעשרים שנה דרשתי ברבים בבית המדרש בבארא פארק מענין קדושת התפילין והמזוזות.

באותה שבוע קרה מעשה נורא במדינת ארגענטינא: **מטוס שהיו עליו 179 בני אדם, התרסק בהיותו בגובה עשרת אלפים רגל**. בין נוסעי המטוס הזה היו גם ששה אנשים מאחבנ"י (רב אחד, משגיח אחד ועוד ארבע יהודים). והנה **חמשה מבין ששה היהודים הללו נשארו בחיים**. אחד מהם נמצא תלוי על אילן, בלי שום היזק בעז"ה, א' מהם הי' גם כן על האילן, אבל רגלו האחת נשברה ל"ע, ושלושה מהם היו על הר גבוה עם פצעים קלים, והששי נהרג אז ל"ע.

(ד) לדאבונינו, מה שמובא בטור ושוי"ע ל"יד ה"יס רפ"ה (נעתקו לעיל ח"א סוף אות י"ז ובהערות מ"ה-מ"ו שם) **דכל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו, ואם אינו זיהר בה יתקצרו** - נקרא אצלם "חסידישע מעשיות", וד"ל.

עלה אז בדעתנו של אחד מהניצולים של התאונה, שאולי הששי שנהרג לייע לא היו לו מזוזות כשרות בדלתות ביתו. וכשהלך לנחם את משפחת היהודי הששי שנלב"ע, בדק את המזוזה בחדר שהי' ישן הנהרג, ומצא בנרתיק המזוזה (מזוזה-האלטער) עשרת הדברות שהיו מודפסים על נייר פשוט!!! כל הנוכחים ראו כן תמהו.

וכידוע מ"ש מרן הבית יוסף זי"ע (יו"ד סימן רפ"ה^{טו}), וזה לשונו: שמירת הבית הוא נס נגלה, שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה נזקין, והדר בבית שיש בו מזוזה ניצול, עכ"ל.

בעת ההוא דיווחו כל עיתוני הסביבה אודות המאורע, וכולם (אף הנכרים) הוסיפו, שרואים בחוש איך שהקב"ה שומר את עמו ישראל, שאף אחד מהנכרים לא ניצול מתאונת המטוס, רק ה' אנשים מאחבני"י, והי' מזה קידוש השם גדול.

סימן יח

איפה אתם, סוחרי המזוזות?

כשהייתי בבראזיל סיפר לי חסיד חב"ד אחד מבראזיל, שלפני 22 שנה ניהל מוסד של ילדים חולים באמת, והממשלה היתה מוכנה ליתן להם מענקים כספיים גדולים, בתנאי שיורידו את המזוזות. אמנם המנהל חסיד חב"ד הנ"ל אמר להם, שאם רוצים לתת הכסף רק בתנאי שיורידו את המזוזות, אז אינו צריך את כספם, ולבסוף הסכימו אנשי המלוכה לתת את הכסף גם בלי שיורידו את המזוזות. והי' קידוש השם.

כששאלתי לחסיד אחד מוויליאמסבורג, היתכן להוריד מזוזות במוסדות קדושים, ואמרתי לו: תתביישו לכם מחסידי חב"ד שפועלים שיהי' אצל כל איש ישראל תפילין ומזוזות ואתם מורידים המזוזות, ענה לי כך: אם החב"דיים מפיצים את קיום מבצע מזוזה, אז אנו צריכים לעשות ההיפך מזה, להוריד מזוזות, רח"ל.

ובצאתי אפרוש כפי בתפלה לבורא כל עולמים שג' מצות אלו יגן עלינו מכל גזירות קשות ורעות, ונצליח בכל מעשינו, ושנוכה לראות בנים ובני בנים חיים וקיימים עוסקים בתורה ובמצוות לשמה מתוך

כשרות תפילין ומזוזות

בריאות הגוף השלימה, ונזכה לראות בישועת עולמים בביאת אליהו הנביא זכור לטוב ומלך המשיח במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

* * *